

INTERNATIONAL MAGAZINE

Postal Regd. No. CHD/0081/2015-17

RNI No. 61816/95

Date of Publishing : 23/03/2015
Page No. From 1 to 68
Date of Posting : 31/03/2015
Last Date of Every Month
Posted by MBU

30/-

ਬਹੁਮੁ ਦੀਸਿ ਬਹੁਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਅਪ੍ਰੈਲ 2015

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਇੱਕੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2015
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

9417214391, 9592009106

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.

Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India
9417214391

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

94172-14391, 94172-14381, 9417214379, 96461-
01996, 98889-10777, 9417214384

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ,
ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ -
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ

ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ

ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525

ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

* ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)

9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ -
96461-01996

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ
95920-55581, 01602255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98148-01860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਫ)

94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ
(ਫਰੀ) 98157-28220, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 96532-18294

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,

98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 5
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 8
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਵਿਸਾਖੀ 14
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ 26
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 31
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
6. ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਰਾਖਾ 47
ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ 51
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
8. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ : ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ 53
ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ
9. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 56
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
10. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 60
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
11. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ 62
ਵੈਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿੰਘ
12. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, 64
ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਅੰਦਰ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਹੋਲੀ ਨੂੰ ਨਵੀਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ' ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਮ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਣੇ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ (1469 ਈ. ਤੋਂ 1708 ਈ.) ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਨਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਏ। ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵੀ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ, ਭਾਣੇ ਵਿਚ, ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਗਮਨ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਚੇ ਅਸਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਸਦਗੁਣ, ਦਇਆ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਸੰਤੋਖ, ਸਤ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ, ਮਿਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਡੂੰਘੇ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਗਰਦੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਸਹੀ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੋਰੇ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਿਸ ਧਰਮੀ ਬੂਟੇ ਦਾ ਬੀਜ ਬੋਇਆ, ਉਸ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਜੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ 1499 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਈ ਨਦੀ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੇ ਐਲਾਨਾਨਾਮੇ

ਨਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ।

ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਨਾਮਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਜਾਂ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੂਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਵ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਵੈਮਾਨਤਾ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰੇ, ਤੀਸਰੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਬਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ। ਕੌਮ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜੁਲਮ ਅੱਗੇ ਨਾ ਝੁਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ 'ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮਹਿ ਦੇਉ ਚਲੈ' ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੂਰਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਏ। ਸੱਤਵੇਂ ਅਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਸਹਾਰ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਰਾਜਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਸਬਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਮਾਨਵ ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਗਤ ਅਤੇ ਪੈਗੰਬਰੀ ਅਜ਼ਮਤ ਵਿਚ ਅਨੋਖੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੀ 42 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾੜਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਇਹ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ 'ਖਾਲਸੇ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਆਤਮਿਕ ਪੱਧਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਪਵਿੱਤਰ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ, ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, (ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ) ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ।

ਇਹ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅੱਗ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜ ਵੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ। ਅੱਗ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾ ਬਦਲ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਅਕਾਸ਼ ਤੱਕ ਗੂੰਜਾਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਬਨਾਵਟ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਵਿਹਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਚਲਤਾ ਅਤੇ ਬੋਧਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਤਮਿਕ ਬਿਰਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਹੀਉਂ ਇਕ-ਇਕ ਖਾਲਸਾ ਸਵਾ ਲੱਖ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਸ਼ਈਆਂ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਲਵਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1699 ਈ. ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਕਾਰਨ ਇਕ-ਇਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਵਾ ਲੱਖ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਲੱਗ ਸਨ। ਇਹ ੧੬੯੧ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਤਾਹੀਉਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਘਨੂਈਆ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਨਿਆਰਾ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਝਲਕਾਰੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ 1070 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ 1172 ਈ. ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ, ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੂਰਬਵਰਤੀ ਹੀ ਸਨ। ਖਾਲਸਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਾਂ 'ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇ। ਖਾਲਸਾ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੱਚ ਦਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਦਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਦੌੜ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੱਚ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੱਕ ਚਿਹਨ, ਬਰਨ ਜਾਤਿ, ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਤੇ ਰੇਖ ਭੇਖ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ। ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਸੱਚ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਅਚੱਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਅਮਿਤੋਜ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭੈ ਅਤੇ ਭਉ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ

ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ, ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਿਠਾਸ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਖੰਡੇ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਖੰਡੇ ਵਾਂਗ ਤਿੱਖੇ ਹਾਂ, ਪਾਏ ਸੀ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਤਾਹੀਉਂ ਤਾਂ ਮਿੱਠੇ ਹਾਂ।' ਬਾਟੇ ਦੇ ਜਲ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹਦੇ ਸੁਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਖੰਡੇ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਛਹਿਰਾ ਜਤ ਸਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹਾ ਗੈਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਕੜਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ ਹੀ ਵੰਡਦਾ ਹੈ -

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੯੭

ਇਹੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਜਲਦੇ ਬਲਦੇ ਅਸ਼ਾਂਤ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ ਕੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਤੋਰਨਾ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਚ ਪਾਏ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਨਿਹਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ, ਫਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਫਰੀ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਝਲਕ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਲੋੜ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੰਚਣ ਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਏ ਨਕਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਚਨ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਇਹ 21ਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਨਵਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਗੇ।

ਖਾਲਸਾ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਦੁਖ, ਅੰਦੇਸ਼ਾ, ਕਲਾ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹਉਮੈ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਵੈਸਾਖਿ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ 'ਵੈਸਾਖ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੇ ਜਾ ਸੰਤ ਭੇਟੇ ਹਰਿ ਸੋਇ' ਦੇ ਮਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸੋਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ' ਭਾਵ - **'ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਿਸੰਦਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਢੇ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਭੜੇ ਸੋਈ ॥'** ਸੋ ਮਿਲਿਆਂ ਹੋਇਆ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ 'ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ' ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਲੇਖ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ 'ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਜੀਵਨ ਦੀ ਝਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੂਹ ਸਮੱਗਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਆਪ ਅਨੰਦ ਮਾਣੇ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚੋਂ, 'ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਤਿ' ਆਪ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ਧਾਰਿਆ' ਲੇਖ ਵਿਸਾਖੀ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਬਚਨ ਹਨ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿਚਦਿਆਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਕੇ ਦੂਰ ਪੂਰਬ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਤੱਕ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਮਾਰ ਧਾੜ, ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨ ਸਮੂਹ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੁਲਾਮੀ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਵਰਣ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰਕੇ ਖੰਡਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਅਤੇ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਆਪ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਜਨ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰਗਰਦੀ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਉੱਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਐਸੇ ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਵਾਇਆ। ਰਾਜਿਆਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਾਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਸਤਿ ਅਤੇ ਅਸਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਦਿੱਤਾ

ਕਰਵਾਇਆ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜੀ ਜਿਸਨੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਹਸਤੀ ਸੀ ਜੋ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਭੇਖ-ਭਰਮ ਆਦਿ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਣਖ, ਸਵੈਮਾਨ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲਕਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਖਾਲਸਾ। ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਆਦਰਸ਼ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ 1699 ਈ. ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਗੋੜੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਕਰਾਮਾਤਿ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ।

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ।

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਅਮਰਤਾ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸਦਾ ਲਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਆਉ, ਸਾਰੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢਾਲ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਸ ਆਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋਣਗੇ। 'ਆਪਿ ਜਪਹ ਅਵਰਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ' -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੧੨

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਪੂਰਬ ਦੀ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ। ਆਉ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਹੱਥਲਾ ਮਾਰੀਏ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਹਿਤ 10-10 ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੀਏ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ।

*ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ*

*****

ਵੈਸਾਖ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੀ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੇ ਹਰਿ ਸੋਇ

(ਵੈਸਾਖਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 14 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ
ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥
ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ
ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕਲ੍ਹ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ
ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ
ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ
ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥

ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ

ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਨੁ ਅਵਹੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਨਤੀ

ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੀ

ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੇ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - 133

ਪਿਛਲੇ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਜੋ ਅਣਗਿਣਤ ਵਾਰੀ 84 ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਕੇ ਮਹਾਨ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਦਸਦਾ, ਆਪਣੇ ਦੁਖਾਂ ਭਰੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਣ ਲਈ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ -

ਬੈਰੁ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਯੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

ਅੰਗ - 268

ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚਲ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਦਾ ਬਿਰ ਹੈ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥

ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥

ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ

ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥

ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥

ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ

ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - 1033

ਮੈਂ ਮਨਮੁਖ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹ ਨੈਣ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਕੇ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਾਲੇ ਲੇਖ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਲਰਿ ਤਿਆਗੈ ॥

ਮਨਮੁਖੁ ਅੰਧਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਾਗੈ ॥

ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਏ

ਸੁਪਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - 113

ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ; ਜੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਨੇਕ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਮਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਹੋਰ ਮੈਲ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਮੁਰਦੇ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥

ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥

ਅੰਗ - 133

ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ -

ਇਹੁ ਮਨੁ ਮੈਲਾ ਇਕੁ ਨ ਧਿਆਏ ॥

ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲਾਗੀ ਬਹੁ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥

ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵੈ ਅਹੰਕਾਰੀ

ਹੋਰੁ ਵਧੇਰੈ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਵਣਿਆ ॥ ਅੰਗ - 116

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਅਨੇਕ-ਅਨੇਕ ਉਤਮ ਪਦਾਰਥ ਹਨ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਉਨਿਧ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

**ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮਾਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ -
293**

ਸਾਧ ਸੰਗਤ! ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹੁੰਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਗੋੜੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਕਾਰਨ ਅਸਾਡਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ, ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਝੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਅਸਾਡੇ ਹੱਥ ਕੁੰਜੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੁੰਜੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੋੜਾਂ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਗੁਰਾ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਸੋਝੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਕਰਕੇ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਹੈ ਉਸਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆਈ ਹੈ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼। ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਗਿਆਨ ਚਕਸੂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਪਾਸ ਅਮੁੱਲ ਦਾਤ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਸਰੀਰਹੁ ਭਾਲਣਿ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਜਾਏ ॥
ਨਾਮੁ ਨ ਲਹੈ ਬਹੁਤੁ ਵੇਗਾਰਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥
ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੇ ਸੁਝੈ ਨਾਹੀ
ਫਿਰਿ ਘਿਰਿ ਆਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਬੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥**

ਅੰਗ - 124

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਉਠੇ ਵਿਰਲਾਪ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ -

**ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥
ਅੰਗ - 133**

ਪਰ ਇਸ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ। ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਦਿਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਗਨ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਇਸ ਬਿਰਹਨ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ

ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਦੀਵਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਹਰੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਮ ਪਿਆਰੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਵੋ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਧਨ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਮਾਣ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਤਾ ਹੈ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ; ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਝੂਠਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਛਲਾਵੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕਿੰਚਤ ਮਾਤਰ ਵੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੰਗਿਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਸਦਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਰਸ ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ ਰਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਵਾਦ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਨੇਕ-ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥**

ਅੰਗ - 8

ਜੋ ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ ॥
ਗਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੌਤੀ ਹੀਰੇ ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥**

ਅੰਗ - 707

ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

**ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥ ਅੰਗ - 707**

ਜੋ ਇਸ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਰੁ ॥

**ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥**

ਅੰਗ - 133

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜੋ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਮ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥
ਮਨ ਉਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੁਤ ਜਮ ਦਲੈ ॥
ਤਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ ॥
ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ ॥
ਅਨਿਕ ਪੁਨਹ ਚਰਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਤਰੈ ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਪਰਹਰੈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥**

ਨਾਨਕ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਘਨੇਰੇ ॥ ਅੰਗ - 264

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾ ਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸੀ ਹੋਈ ਅਸਾਨੂੰ ਨਖਿੰਧ ਜੂਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

**ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥ ਅੰਗ - 278**

ਕੁੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ।

**ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ॥
ਸੋ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ ॥ ਅੰਗ - 278**

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਧੋਖੇ ਵਾਲੀ ਖਿਚ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ -

**ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ
ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥ ਅੰਗ - 133**

ਜੋ ਇਸਦੇ ਸਬੰਧੀ ਹਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਬੇਰੁਖੀਆਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੁਲੇਖਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨੈਣ-ਪ੍ਰਾਣ ਚਲਣ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਣਗੇ, ਉਹ ਸਾਂਭ ਲੈਣਗੇ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਛਲਾਵਾ ਹੈ। ਕਲਜੁਗੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ, ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਸਰਵਣ ਵਰਗੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇਤਰਾਂ ਹੀਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਂ-

ਬਾਪ ਨੂੰ ਵਹਿੰਗੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ 68 ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਵਖਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਤਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਹ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਮੈਂ ਸਤਿ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਐਸੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ ਆ ਗਏ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗਲ ਨਾ ਘੁਟ ਦੇਵੇ। ਜਦੋਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਖੇਦ, ਕਿੰਨੀ ਖੇਚਲ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ, ਆਪਣਾ ਸੁਖ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੋਈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼੍ਰਾਸ ਪੁੱਤਰ ਆਉਣ ਦੀ ਆਸ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਸ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਪਰਾਤੇ ॥ ਅੰਗ - 748**

ਸੋ ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਝੂਠੇ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵ ਫਸ-ਫਸ ਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਐਸਾ ਢੀਠ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਬਚਨ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ। ਪੜ੍ਹਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋਤੀਆਂ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਚ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਅਛੋਹ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਹਰ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ
ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥ ਅੰਗ - 133**

ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਇਸ ਖਿਚ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪੂਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 24000 ਸ਼੍ਰਾਸ ਉਸਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਛਲਾਵੇ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ -

**ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥
ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥ ਅੰਗ - 295**

ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

**ਸਾਸ ਸਾਸ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪ ਬਿਥਾ ਸਾਸ ਮਤਿ ਖੋਇ।
ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਕਿ ਅੰਤ ਕਉ ਇਹੀ ਸਾਸ ਮਤਿ
ਹੋਇ।**

ਸੋ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਏ, ਕਿੰਨੇ ਦਿਆਲੂ, ਕਿੰਨੇ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਕਿ ਭਾਵਨੀ ਹੀ ਦੇਖੀ। ਸੋ ਐਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ 'ਹਰਿ ਸਾਜਣ ਪੁਰਖ ਵਿਸਾਰ ਕੈ' ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਫਸ ਗਏ ਅਤੇ ਪੁਤਰਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠਿਆਂ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

**ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ॥**

ਅੰਗ - 133

ਉਸਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

**ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ॥**

ਅੰਗ - 133

ਉਸ ਅਭਿਨਾਸੀ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ -

**ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਊਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ॥
ਜਿਹ ਪੈਡੇ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜਿਆਰਾ॥
ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੁ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੁ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ॥
ਤਹ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਉਪਰਿ ਛਾਮ॥
ਜਹਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਮਨ ਤੁਝੁ ਆਕਰਖੈ॥
ਤਹ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਖੈ॥**

ਅੰਗ - 264

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਫਸ-ਫਸ ਕੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਫਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੁਲਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਏਥੇ ਸੜਕ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਦੇ ਕੇ, ਜੀਵ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ
ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ॥
ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ
ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਛੂਟੈ॥**

ਅੰਗ - 747

ਸੋ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ॥

ਅੰਗ - 133

ਕਰਮ ਧਰਮ ਖੋਹ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਮ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਦਾ ਰਾਖਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵਿਗੋਚਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸਨੂੰ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ-

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ॥ ਅੰਗ - 313

ਬਾਬਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਵੇਦ, ਛੇਈ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਗੀਤਾ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਬਾਈਬਲ, ਤੌਰੇਤ, ਅੰਜੀਲ, ਜੰਬੂਰ, ਬਾਈਬਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐ ਬੰਦੇ! ਤੈਨੂੰ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੂੰ ਇਸਨੂੰ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਗੁਆ; ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਇਹੀ ਤੇਰਾ ਅਉਸਰੁ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਾਰ॥

ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਤੂ ਦੇਖੁ ਬਿਚਾਰਿ॥

ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਜੀਤਿ ਕੈ ਹਾਰਿ॥

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ਪੁਕਾਰਿ॥ ਅੰਗ - 1159

ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਜਬ ਲਗੁ ਜਹਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ॥

ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ॥

ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ॥

ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ॥

ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ॥

ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ॥

ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 1159

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਮੂਰਛਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਾਲ ਆ ਕੇ ਇਸਦੀ ਗਰਦਨ ਨਹੀਂ ਮਰੋੜ ਦਿੰਦਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਛੁਟਪਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਗੁਆ ਲਿਆ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥
ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥**

ਅੰਗ - 1378

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥

ਅੰਗ - 133

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ guidance ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਖੋਜ ਕੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦੀ ਵਾਰੀ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ -

**ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥**

ਅੰਗ - 12

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ -

**ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ
ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥**

ਅੰਗ -134

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਆਖ ਕੇ ਸੋਭਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੂਰੇ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਰੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥**

ਅੰਗ - 283

ਪਰ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਬੰਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਆਪਣੀ ਮੂੜ੍ਹ ਮਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਅੰਨ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਭਾ ਇਥੇ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੋ ॥
ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ**

ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਉਰ ਧਾਰੋ ॥ ਅੰਗ - 632

ਗਨਕਾ ਵਰਗੀ ਪਾਪਣ, ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਈ। ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਗਨਿਕਾ ਪਾਪਣ ਹੋਇਕੈ
ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਗਲ ਹਾਰ ਪਰੋਤਾ ॥
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਅਚਾਣਚਕ
ਗਨਿਕਾ ਵਾੜੇ ਆਇ ਖਲੋਤਾ ॥
ਦੁਰਮਤਿ ਦੇਖ ਦਇਆਲ ਹੋਇ
ਹੱਥੁ ਉਸਨੋ ਦਿਤੋਸੁ ਤੋਤਾ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ
ਖੇਲ ਗਇਆ ਦੇ ਵਣਜ ਸਓਤਾ ॥
ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਤਿਸ ਤੋਤਿਅਹੁੰ
ਨਿਤ ਪੜਾਏ ਕਰੈ ਅਸੋਤਾ ॥
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਰਾਮਨਾਮ
ਦੁਰਮਤਿ ਪਾਪ ਕਲੇਵਰ ਧੋਤਾ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮ ਜਾਲ ਤੋਤ
ਨਰਕੈ ਵਿਚ ਨ ਖਾਧੋਸੁ ਗੋਤਾ ॥
ਗਈ ਬੈਠੁਠ ਬਿਬਾਣ ਚੜ੍ਹ
ਨਾਉ ਨਾਰਾਇਣ ਛੋਤ ਅਛੋਤਾ ॥
ਬਾਉ ਨਿਥਾਵੈਂ ਮਾਣ ਮਾਣੋਤਾ ॥**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/21

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਥੇ ਵੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ -

**ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਉ ॥
ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਉ ॥**

ਪੰਨਾ - 252

ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਲਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸਨੇ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਜਮ ਕਾ ਠੇਂਗਾ ਬੁਰਾ ਹੈ
ਓਹੁ ਨਹੀ ਸਹਿਆ ਜਾਇ ॥
ਏਕੁ ਜੁ ਸਾਧੂ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ
ਤਿਨਿ ਲੀਆ ਅੰਚਲਿ ਲਾਇ ॥**

ਅੰਗ - 1368

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਅਧਮ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਉਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਜਿਵੇਂ ਲੰਗੜਾ ਗਧਾ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਨਿਘਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵੋ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਅਨੰਦ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂ।

ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਨਿਸ਼ਚੇਪੂਰਵਕ ਅਸਾਡਾ ਬਚਨ ਮੰਨੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ। ਸੋ ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਤਾਂ ਸੁਹਾਵਾ ਲਗਦਾ ਹੈ -

**ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਨੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥**
ਅੰਗ - 134

ਸੋ ਪਹਿਲੇ ਮਹੀਨੇ ਚੇਤ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਵੇ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਝ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਵੋ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਮਾਇਆ ਦੇ ਆਡੰਬਰਾਂ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵੀ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਵਾਂਗਾ। ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ! ਮਿਲਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ। ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਆਪ ਸਰਵਣ ਕਰੋ-

**ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕੰਉ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖਾ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਏ ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਪਿਖਾ॥**
ਅੰਗ - 650

ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਤੂੰ ਵਸਦਾ ਹੈਂ -

**ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੋਹਿ ਜਾਗੀ॥
ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ
ਗੁਨ ਗਾਏ ਰੰਗਿ ਰਾਗੀ॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੇਇ ਕੀਏ ਸੰਤ ਮੀਤਾ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਏ ਬਡਭਾਗੀ॥
ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ**

ਰੇਨੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਪਾਗੀ॥ ਅੰਗ - 1267

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਦੇਵੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੇ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਫੇਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਨਾ ਖਾਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲਾ ਦੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਅਰਪ ਦੇਵਾਂਗਾ -

**ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਵੈ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ ਇਹੁ ਮਨੁਆ
ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੁ ਧਾਵੈ॥
ਹੈ ਕੋਊ ਐਸੋ ਹਮਰਾ ਮੀਤੁ॥
ਸਗਲੁ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜੀਉ ਹੀਉ ਦੇਉ
ਅਰਪਉ ਅਪਨੋ ਚੀਤੁ॥ ਅੰਗ - 674
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪਓ ਤਿਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਾਵੈ ਮੋਹਿ॥
ਨਾਨਕ ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਕਟੀਐ ਚੁਕੈ ਜਮ ਕੀ ਜੋਹ॥**

ਅੰਗ - 256

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰ ਓਹੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਤੋੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰ-ਕਲਤ੍ਰ, ਧਨ ਓਪਰੇ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਭੇਖਾਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਸ਼ਰਮ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਰਬੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਐਵਾਰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ ਥਕਦੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭੇਖਧਾਰੀ ਵੀ ਬੜੇ ਅਡੰਬਰਾਂ ਵਿਚ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੇਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਮੇਰੀ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਫੁਹਾਰ, ਫੁਹਾਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਫੁਹਾਰਾਂ ਪਾਵੇ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਵੋ -

**ਜਿਨਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਵੈ
ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ॥
ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ॥** ਅੰਗ - 520

*****

ਵਿਸਾਖੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ ਆਪਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਧਾਰਿਆ ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਦੂਰ ਪੂਰਬ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਉਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਯੋਧਾ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਰਯੋਧਨ, ਜ਼ਰਾਸਿੰਧ, ਸ਼ੁਸ਼ਪਾਲ ਆਦਿ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਖਾਸ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜੇ ਸਨ। ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜ ਉਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਲੈਣ ਲਈ ਅਤੇ ਪਾਪ ਦੇ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਕਹਿ ਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੜਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਸਤਰ ਅਤੇ ਅਸ਼ਤਰ ਵਰਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਦਾ ਇਥੋਂ ਤਕ ਅਸਰ ਪਿਆ ਕਿ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ 45 ਲੱਖ ਯੋਧਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 18 ਖੂਹਣੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਦਸ ਬੰਦੇ ਹੀ ਬਚੇ। ਦੁਰਯੋਧਨ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾ, ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਸਿਰਫ ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕੌਪ ਤੋਂ ਬਚੇ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਆਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨ ਮਰਯਾਦਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੀਣ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਵਰਣ ਸ਼ਕਰ ਔਲਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਪੁੰਗਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੁਰੀਤਾਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਏ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਪਤਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਹੀ ਕੱਟੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਤਰੀ ਰਾਜੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਕੇਸਾਂ ਉਪਰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਾਜ ਰਖਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕੇਸ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਉਪਰ ਕੇਸ ਨੰਗੇ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜਟਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਿਸਣ ਲੱਗੇ।

ਇਸ ਪਤਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੁਆਪਰ ਜੁਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ

ਅਤੇ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਅਵਿਅਕਤ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਕੇ ਅਕਰਤਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦੇਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਇਕ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ' ਵਾਲਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ, ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜੋ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮਨਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ ਪਰ 'ਮੁਕਤੀ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਂਘ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸੁਪਰ ਐਨਰਜੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਲੂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੰਮ ਸੀ, ਅਚਾਹ ਸੀ, ਅਛੋਹ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਲੋੜਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੇਵ ਵੀ ਵਧ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਸੀ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਵਣ ਦੇਵਤਾ ਸੀ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਕੁਬੇਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਪਤਲੇ ਪੈਂਦੇ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਕਾਡਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੇ, ਚੁੰਗਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਗਿਆ, ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਵਾਮ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਚਾਰਵਾਕ ਵਰਗੇ ਨਾਸਤਕ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਸ਼ਾ ਨਸ਼ੇ ਖਾਣੇ, ਮਾਸ ਮੱਛੀ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੈਥੁਨ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਭੋਗ) ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ ਹੀ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਨਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੱਕ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਅਨਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਸਮਝੀਆਂ

ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਚੇਤਨ ਪੁਰਖ ਦੀ ਯਾਦ ਬਸਿਮਤ ਹੋ ਗਈ। ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਤਾ ਮਾਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵਿਚ ਪਸਰ ਗਈ। ਚੇਤਨ ਤੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਮਿਥੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹੀ ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸਤੋ, ਰਜੋ, ਤਮੋ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹਨ। ਚੇਤਨ ਦੀ ਸਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਿਵੇਂ ਚਮਕ ਪੱਥਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਜਗਤ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਆਸ ਸਦਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਰਹੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਨਿਰਬਾਣ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ-ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕੀਤੀ ਪੁਕਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਆ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਹੀ ਪਰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਜਾਣੂੰ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਲੰਘਿਆ।

ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਜੈਨ ਮਤ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਵੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆਵਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਨਿਰਬਾਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਜਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁੰਨ ਸਾਨ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਪਿਆਰਾਂ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਸੀ। ਇਸ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ, ਭਗਤੀ ਦੀ ਪਉੜੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨੰਤ, ਅਨਾਦ, ਅਨਾਹਤ ਵਿਚ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਨਾਸਤਕ ਮਤਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਪਾਇਆ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਚ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਵੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਫ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਿਆਂ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਧਰਮ, ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ, ਪ੍ਰਸਪਰ ਰਵਾਦਾਰੀ, ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਪਿਆਰ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਧੇ-ਸਿੱਧੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕੱਟੜ ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਜੰਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਇਕ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਾਹ ਦਰਸਾਇਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਪਿਛੋਂ ਆਏ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਨ ਖੁਆਰ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸਨ ਅਤੇ ਬੇਦਰਦੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪੁੰਨ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਉਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਥਿੜਕੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਧਰਮੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਕਾਲ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 1000 ਤੋਂ 1526 ਈ. ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਾਤ ਤੁਫਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਉਸ ਮਕਾਨ ਵਾਂਗੂੰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਧ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਝੱਖੜ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚਾ ਕੇ ਬੇ-ਵਿਉਂਤੀ ਕਰਕੇ ਖਿੰਡਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਤੁਫਾਨ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਗਿਰ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਜੜੇ ਥੇਹ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਝੱਖੜਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਸਲਾਮੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਮੋਢੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਰਾਜਸੀ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਲਪਤਗੀਨ ਅਤੇ ਸਬੁਕਤਦੀਨ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਕਾਲ 999-1030 ਈ. ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੇ 17 ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਾਰ ਕਾਨੌਜ, ਕਾਲੰਜਰ ਜਾਂ ਰੰਥਮਬੋਰ ਉਤੇ ਪਈ। ਮਹਿਮੂਦ ਦਾ ਇਕ ਹਮਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੰਦਰ ਸੋਮਨਾਥ ਉਪਰ ਹੋਇਆ। ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਬਲ ਸੀ ਉਥੋਂ ਹਟ ਕੇ ਉਦਭੰਡ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ। ਇਥੋਂ ਵੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੰਦਨਾਂ ਵਿਚ ਧਕੇਲ ਦਿਤਾ। ਅਖੀਰ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਹਿੰਦ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਗਜ਼ਨਵੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਘਟਣ ਨਾਲ ਗੌਰੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਥਾਂ ਮੱਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਕੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੈਰ ਜਮਾ ਲਏ। ਸਹਾਬ-ਉਦ-ਦੀਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤੁਰਕੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇਜ਼ ਖਾਨ ਵਰਗੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚੋਂ ਉਠੇ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਫੈਲ ਗਏ। ਰੂਸ, ਇਰਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਸਭਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੀਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਉਡ ਗਈ। ਚੰਗੇਜ਼ ਖਾਨ ਜਲਾਲ-ਉਦ-ਦੀਨ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕਰਦਾ ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ 300 ਸਾਲ ਤਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਜਾੜਾਂ ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਮਹੌਲ ਕਾਇਮ

ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਤੈਮੂਰ ਤੇ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਮੁਹਿਮਾਂ ਮਹੱਤਤਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੈਮੂਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਜਬਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਣ ਕੇ ਲੂ ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਜਸੀ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੰਤਾਪ ਝਲਣਾ ਪਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਾਬਲ ਵਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਸੈਨਿਕ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸੱਟ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਕਈ ਹਿੰਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸੀ ਮੁਲਤਾਨ, ਦੀਪਾਲਪੁਰ, ਲਾਹੌਰ, ਜਲੰਧਰ, ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਸਮਾਣਾ ਆਦਿ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਕਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਰਾਜਸੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਤਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਪਰ ਹਮਲਾਵਰ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਡਿਆਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਅਤੇ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਆਦਿਕ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਤ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਜੈ ਪਾਲ ਨੇ ਮਹਿਮੂਦ ਸਬੁਕਤਦੀਨ ਤੋਂ ਵੀ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜਾ ਅਨੰਦਪਾਲ ਨੇ ਮਹਿਮੂਦ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੰਘ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਪਾਲ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਨ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਡਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜੇ ਸਨ। 1521 ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਤਕਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਪੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਡਰਾਇਆ ॥
ਆਪੇ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ
ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥
ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ
ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥
ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥**

**ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ
ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥
ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥
ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀ
ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥
ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ
ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ
ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥
ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ
ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ ॥
ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥**

ਅੰਗ - 360

ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਂਏਆਂ ਦੇ ਵਗ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ। ਮਾਨਸਕ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥
ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥
ਨੀਲ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥
ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥
ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥**

ਅੰਗ - 472

ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ, ਸ਼ੈਮਾਨ ਅਤੇ ਅਣਖ ਵਰਗਾ ਅਨਮੁੱਲਾ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਆ ਕੇ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਤਨ ਅਚਾਨਕ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗਿਰਾਵਟ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ ਵਰਧਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਕੱਟੜਤਾ, ਪ੍ਰਸਪਰ ਮੇਲ ਜੋਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪਸਾਰਾ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਕਰੜਾ ਜਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰੋਚਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੇ ਪਸਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਸੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਸੀ -

**ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ
ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦਮਾ
ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥
ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥
ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥**

ਅੰਗ - 145

ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਨੇ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਨ। ਪਹਿਲਾ- ਜਜ਼ੀਏ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਟੈਕਸ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਫੌਜੀ ਛਾਉਣੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਘੇਰੀਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਕਿਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੁੱਟ ਕਸ਼ੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਫਰਿਆਦ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲਣ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਤੇ ਜਜ਼ੀਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਆਪਣੀ ਰਾਖੀ ਉਪਰ ਆਏ ਖਰਚ ਪੂਰੇ ਕਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੋਧਿਆ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਚ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਦੀ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟੀਆ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਗਭੱਗ ਸਾਰੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਜਨਤਾ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿਚੋਂ ਅਣਖ, ਸ਼੍ਰੋਮਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਿੰਦੂ ਕਬੀਲੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਆਲ, ਸਰਹੰਗ ਵਾਲੀਏ, ਬਾਹਲੀਏ, ਬਕਨ, ਹਕਨ, ਖੋਖਰ, ਢੂਢੀ, ਟਿਵਾਣੇ, ਖਰਲ ਤੇ ਮਰਲ, ਭੱਟੀ ਆਦਿ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਅਲਾਉਦੀਨ ਵਰਗੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਬੁੱਤ ਤੋੜ ਦਿਤੇ। ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੌਲ ਲਈ ਵੱਟੇ ਬਣਾ ਕੇ ਹਟਵਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਕੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨਸਾਂ ਤੌਲਣ ਲਈ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਣ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਗੂ ਸਿੱਧਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਸੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਟੌਲੇ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਣੀਆਂ ਰਮਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਜੁੰਡਲੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹੁਰੀਤ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ-

**ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਬਾ ਜੋਗੁ ਨ ਡੰਡੈ
ਜੋਗੁ ਨ ਭਸਮ ਚੜਾਈਐ ॥
ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ ਮੁੰਡਿ ਮੁਢਾਇਐ
ਜੋਗੁ ਨ ਸਿੰਡੀ ਵਾਈਐ ॥
ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ
ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥**

ਅੰਗ - 730

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਧੋਗਤੀ ਵਿਚ, ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਾਤ ਪਾਤ, ਉਚ ਨੀਚ, ਛੂਤ-ਅਛੂਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਖੇਵੇਂ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਲੋਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ, ਜਾਦੂ ਟੂਣਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਗਨ-ਅਪਸ਼ਗਨ ਪੁਛਦੇ ਅਤੇ ਟੂਣੇ-ਟਾਮਣ ਕਰਕੇ

ਸੁਖ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਾਜ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਲੰਮਾ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕੋਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਉਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਸੀ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰਸੂਲ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰ (ਪੈਗਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਮੰਨਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਸ਼ਚੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਾਏਦਾਨ ਸਨ। ਇਧਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅੱਲਾਹ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੂਫੀ ਮਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪੀਰ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਉਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਖਿੱਚਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਵਰਗੇ ਸੂਫੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਥਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਉਸ ਦਾ ਅੱਲਾਹ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿਚਦਿਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਤਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ ਵਰਧਨ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ, ਕਰਮਕਾਂਡ ਛੂਤ ਛਾਤ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਬਲ ਦਿਤਾ ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਦੱਖਣ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਇਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਨਿਰਾਰਥਕ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿਤ ਸੀ ਯਾਨਿ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਆਪਣੀ ਸਦਾ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ ਮੱਧਮ ਪੈ ਗਈ, ਸਾਹਸਗੀਣੀ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਲਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਿੰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਖੁੰਹਦੀ ਕਸਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਰੜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ, ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣ, ਫਸਲਾਂ ਕੱਟਣ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਥਿਤਾਂ, ਵਾਰਾਂ ਪੁਛਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਕਰਨ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਚੀਆਂ-ਨੀਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਦੇਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ

ਵਿਆਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਪਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਕ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਉਪਰੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਤਾ ਗਿਣੀ ਗਈ। ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਸੀ। ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਸ਼ ਕਈ-ਕਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸਤੀ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਤੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਲੰਘਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਬਨ ਬਤੂਤਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਸਤੀ ਦੇਖੀ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਸਦੀ ਖਾਤਰ ਹੋਈ। ਬੇਅੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਫਿਰ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਸਜਾ ਕੇ, ਸੁਰੰਗੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ, ਢੋਲ ਵਜਾਉਂਦਿਆਂ, ਚਿਖਾ ਵਲ ਲਿਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭਰਾਤਾ, ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਤੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੀ।” ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਇਸ ਜਲੂਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚਬੂਤਰਿਆਂ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਘੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਫਿਰ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਇਕ ਮੋਟਾ ਅਣਸੀਤਾ ਕੱਪੜਾ ਆਪਣੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟ ਲਿਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਕੁੰਡ ਕੋਲ ਇਕ ਟੋਏ ਵਿਚ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। 15 ਬੰਦੇ ਲੱਕੜਾਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦਸ ਹੋਰ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਬਾਂਸ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ, ਢੋਲ ਵਜਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਂਸਾਂ ਨਾਲ ਦਬਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਿਲ ਨਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਣਾ ਸੀ ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਛਿੜਕਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਆਈ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੌਹਰ ਦੀ ਰਸਮ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਥੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮਹਿਮੂਦ ਵਗੈਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੁੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਸਦੇ

ਹੋਏ ਇਕ ਥਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਮਣ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਲੁੱਟਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਸਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲੰਮੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਦੁੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਖੇਲਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਮੱਠਾਂ, ਮੁਕਾਮਾਂ, ਤਕੀਆਂ, ਮਸਜਿਦਾਂ, ਮੰਦਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਿਣਾਵਣੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਲਾਲਾ ਦੌਲਤ ਰਾਏ ਜੀ ਦੀ ਲੇਖਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਬੇਅੰਤ ਪੁਰਸ਼ ਦਾਸ-ਦਾਸੀਆਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਖੋਹ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਭੈੜਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰ ਧੀ, ਪੁਤਰ ਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਮਨ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਚਿੱਟੀ ਪਗੜੀ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਲਾਲ ਪਗੜੀ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਬਾਗ, ਘਰ, ਸਾਮਾਨ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਸੜਵਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ਿਵਾਲੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੰਡ ਆਮ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਜਾਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਜਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਸਹੋ। ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਹਕੀਮ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੜਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਮਾਹਰ ਸੀ। ਨਵਾਬ ਸ਼ਤਰੰਜ ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਿਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਜਿਤ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਪਰ ਜਜ਼ੀਆ ਆਮ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

(‘ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ’ ਪੰਨਾ 31)

ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਸਹਿ ਕੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅੱਗੇ ਅਝੱਕ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਵੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਦਲਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੱਤ ਅੱਠ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਨਿਘਰਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਅਨੇਕ ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕੀਤੇ। ਕਈ ਜੁੱਧ ਅਨੁਆਈ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਨੇ ਪਏ ਪਰ ਸਦਾ

ਹੀ ਸਤਿ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਲੋੜ ਸੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸੰਗਠਨ ਸਦੀਵੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਗੁਣ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ-

**ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਪੈਏ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥**

ਅੰਗ - 272

ਆਤਮ ਰਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜੋਤ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਕਾਂਡਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ, ਬਰਤਾਂ, ਮਝੀਆਂ, ਮਸਾਣੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਜੋਤ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

**ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਧੈ ਸਮਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ।
ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਘਾਟ ਹੋਤ ਹੈ।**

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦਇਆ, ਖਿਮਾ, ਧੀਰਜ, ਅਹਿੰਸਾ, ਸੰਤੋਖ, ਸੌਚ, ਸ਼ੀਲ, ਸੇਵਾ, ਦਾਨ ਅਤੇ ਮਿੱਠ ਬੋਲਾ ਦੁਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ, ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪਰੋਤਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੈਰਾਗ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮੁਖ ਕਰਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਭਗਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦੇਵੇ, ਭੈ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਸੁਭ ਕਰਤਵ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦੁਖਾਂ-ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਹਿਤ ਸਹਿਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਜਨਤਾ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਤਤਪਰ ਹੋਵੇ, ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਖਾਲਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੜੀ

ਮਹੱਤਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਬਉਲੀ ਦਾ ਕੜ ਟੁੱਟਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਲ ਬਉਲੀ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਸਨ, ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੁਪਰ ਮਨੁੱਖ (ਖਾਲਸਾ) ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਇਕ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਰੱਬ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸੀਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਕਰੇ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਲਹੌਰ ਵਾਸੀ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਅਰਪਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ, ਮੇਰਾ ਮਨ, ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ, ਮੇਰੀ ਹੰਗਤਾ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੁਹਾਡੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਰਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਆਪ ਆਪਣੀ ਅਮਾਨਤ ਸਮਝ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

**ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ
ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥**

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - 1375

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਅਤੇ ਸੀਸ ਤਨ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫੇਰ ਕੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਸੀਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਈ ਧਰਮ ਚੰਦ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਾਸੀ, ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ!

**ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੈ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ
ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥**

ਮਤ ਹਰਿ ਪੁਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ - 1367

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - 827

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਮਾਨਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋ। ਤੀਜੀ ਮੰਗ ਉਪਰ ਹਿੰਮਤ ਚੰਦ, ਚੌਥੀ ਮੰਗ ਤੇ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ, ਪੰਜਵੀਂ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਪੰਜ ਸੀਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਨ ਭਿਆਨਕ ਕਸੌਟੀ ਵਿਚ

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਮਤ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀਸ ਉਤਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਐਸੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਮੁਰਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਜੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਕੀਤਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਪ੍ਰੈਲ 1996 ਦੇ ਵਿਸਾਖੀ ਅੰਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਉਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਦਲਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਧੜਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਆਦੇਸ਼ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਛਕਾਇਆ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤੀਕਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਪੁਜਣ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਾਰੇ ਭੇਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥
ਅੰਗ - 273

ਹਰਿ ਹਰਿਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈ,
ਬਿਬ ਬਿਚਾਰ ਕਛੁ ਨਾਹਿ॥
ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉ,
ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ॥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ॥ ਅੰਗ - 486

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਚੰਦ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਖੜੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਚੰਦ, ਦਿੱਲੀ ਜੋ ਜਾਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਨ, ਨੂੰ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬਣਾਇਆ; ਹਿੰਮਤ ਚੰਦ, ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਜੋ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਉੜੀਸਾ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਨੂੰ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ; ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਗੁਜਰਾਤ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਜੋ 1100 ਮੀਲ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਮੈਸੂਰ ਜੋ 1000 ਮੀਲ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਕੱਟ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ, ਇਹ ਪੰਜੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਆਪ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਛਕਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਾਟ ਦੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਤਰ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ-

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ।
ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ।
ਗੁਰੂ ਸਿਮਰ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ।
ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।
ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 41/1

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ, ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ-

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕਉ, ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ।
(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਅਤੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ

ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ।
ਓਹੁ ਠਾਕੁਰੁ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਸਿਖ ਕਹਾਵੈ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਦਰ ਚੋਟਾਂ ਖਾਵੈ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨ ਸੁਖ ਕਬਹੂੰ ਨ ਲਹੈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਿਤ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਰਹੈ।

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਹਾਨ ਸੁਖ ਭਰੀ ਲੀਨਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਅਜ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਵੰਡਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ, ਨਾਮ ਦੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ-

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸੁਜਨ ਪ੍ਰਵਾਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਕਰਤ ਉਧਾਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਪਿੰਡ ਪਰਾਨ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੀ ਜਾਨ॥
ਮਾਨ ਮਹਤ ਮੇਰੀ ਖਾਲਸਾ ਸਹੀ॥

ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸੁਾਰਥ ਸਹੀ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਕਰੇ ਨਿਰਬਾਹ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਦੇਹ ਅਰ ਸਾਹ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਧਰਮ ਅਰ ਕਰਮ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਰਮ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸੱਜਨ ਸੂਰਾ॥
 ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਬੁਧ ਅਰ ਗਿਆਨ॥
 ਖ਼ਾਲਸੇ ਕਾ ਹੋ ਧਰੋ ਧਿਆਨ॥
 ਉਪਮਾ ਖ਼ਾਲਸੇ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ॥
 ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਪਾਰ ਨਹਿ ਲਹੀ॥
 ਸੇਸ ਰਸਨ ਸਾਰਦ ਸੀ ਬੁੱਧ॥
 ਤਦਪ ਨ ਉਪਮਾ ਬਰਨਤ ਸੁਧ॥
 ਯਾ ਮੈ ਰੰਚ ਨ ਮਿਥਿਆ ਭਾਖੀ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਖੀ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਬੱਲੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ-

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,
 ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
 ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
 ਬ੍ਰਤ ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
 ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
 ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ,
 ਤਬ ਖ਼ਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖ਼ਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਭਰਮ ਤੇ ਭੇਖ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਤ੍ਰਾ ਇਸ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੂਰਨ ਤੇਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਭਰਮਾਂ ਭੇਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭਰਮ ਭੇਖ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾਪਣ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ, ਮੁੜ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇਗਾ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਇਸ ਮਹਾਨ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਤੇਜ ਖੋਹ ਲਵਾਂਗਾ -

ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥
 ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥
 ਜਬ ਲਗ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥
 ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ॥
 ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ॥

ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ! ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੰਗਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰੇਗਾ ਇਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

ਇਸ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਖ਼ਾਲਸਾ (Super man) ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੰਜ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਪਾਸ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕੰਮ ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ, ਜਗ ਕਰਨਾ, ਜਗ ਕਰਾਉਣਾ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ; ਇਹ ਛੇ ਕਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਤਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਰੋਆ ਰੱਖਣਾ, ਤਪ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਅਸਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਜਰ ਅਸਤਰ, ਇੰਦਰ ਅਸਤਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤਰ, ਅਗਨ ਅਸਤਰ, ਵਰੁਣ ਅਸਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਸਤਰ ਮੰਤ੍ਰ ਬਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਤਰਾਂ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਐਟਮ ਬੰਬਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ ਇਕੋ ਦਾ ਅਸਰ ਦਸ-ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਲਾ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਕੋ ਅਸਤਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਾਣਾਂ ਵਿਚ ਚਲ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦਿਆ ਸੀ ਜੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਤਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਲੈ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਗੋਲੇ-ਗੋਲੀਆਂ, ਬੰਬ, ਐਟਮ ਬੰਬ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ। ਖਤਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਵਰਗ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਅੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਨੁਪਾਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਤਰੀ ਦਾ ਧਰਮ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਚੇ ਸਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਮੰਨੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਸ਼ ਵਰਣ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਦੇ ਸਨ, ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ

ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਾਲ ਵੇਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਨ ਕਮਾ ਕੇ ਟੈਕਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਭਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖੜੀ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨੀਯਤ ਹਿੱਸਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਜਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਸਗੀਣ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਵਰਗ ਹਰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜਣ ਲਈ, ਵਪਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਲਈ, ਸਫਰ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਲਈ, ਨਵੇਂ ਵਸਤਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ, ਪਸ਼ੂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੀ ਅਗਵਾਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਰਾਨ-ਅਪਸ਼ਰਾਨ, ਥਿਤ, ਵਾਰ, ਮਹੀਨੇ, ਰੁਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿੰ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸੋਧ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਚਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਨਾਸਕਾ ਰਾਹੀਂ ਸ਼੍ਰਾਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੂਦਰ ਵਰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮੀ ਬਣ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਤਰਸ ਉਪਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਭਿੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਉਹ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਤੇ ਭਿੱਟ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਮੱਥੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬੜੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ, ਪੂਜਾ, ਪਾਠ, ਮੰਦਰ, ਮੱਠ ਜਾਣ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਭੁਲ-ਭੁਲੇਖੇ ਕਿਸੇ ਸੂਦਰ ਤੋਂ ਓਅੰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਕੱਟ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਖੁਦ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਸੰਬਕ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਬਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੱਧ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਅਛੂਤ ਵਰਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਜ ਦਾ

ਮੈਲਾ ਅੰਗ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਗ ਅਨਪੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਵਿਦਿਆਲਾ, ਕੋਈ ਕਿਰਤ ਦਾ ਸਕੂਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੂਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਨਾ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਪ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਹਨ। ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਬਾਲਮੀਕ (ਚੰਡਾਲ) ਨੇ ਭਜਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਦਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਜੋ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਤੇ ਅਤੇ ਜੂਠੀਆਂ ਪੱਤਲਾਂ ਚੁਕੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘੰਟਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਜਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਦਰ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾ ਕਰਕੇ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਥਿਤ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੁ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਗੈਸ ॥**

ਅੰਗ - 15

ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਵਡਿਆਇਆ ਗਿਆ, ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ -

**ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗੁਹੁ ਕਰੈ ॥
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ ॥
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ ॥**

ਅੰਗ - 952

ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦਾ ਭਰਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਇਥੋਂ ਤਕ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਪੁਟਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰਾ, ਜਾਤ ਪਾਤ, ਧਰਮ, ਮਜ਼ਹਬ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬ ਦੇ ਇਕ ਪੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਅਕਬਰ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਸਮਰਾਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਵਰਗ ਦੇ ਬੰਦੇ ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਜੋਤਸ਼ਾਂ, ਗ੍ਰਹਿੰ ਦੀਆਂ ਪਕੜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੁਰਤਿ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੈ ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੈ ॥**

ਅੰਗ - 136

ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਹ, ਰੁੱਤਾਂ, ਮਹੂਰਤਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਸਭ ਤੂੰ ਘੜੀ ਮੂਰਤ ਵੀਚਾਰਾ॥
ਤੂੰ ਗਣਤੈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਸਚੇ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ॥
ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ
ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥
ਨਾਉ ਪੜੀਐ ਨਾਉ ਬੁਝੀਐ ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰਾ॥**
ਅੰਗ - 140

ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹਾਵੜਾ
ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵੈ ਚਿਤਿ॥
ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ ਪਾਰਥੁਗੁ ਫਿਟੁ ਭਲੇਰੀ ਰੁਤਿ॥**
ਅੰਗ - 318

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਕੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ, ਸੂਦਰ, ਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਫਲੀਭੂਤ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਸਮਾਗਮ ਰਚ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਦਸਵੰਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਸਵੰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਧਰਮ ਮੰਦਰ, ਹਸਪਤਾਲ, ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਧਰਮਸਾਲਾ, ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਪ ਗਿਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸੇ ਦਾਨ ਦੇ ਸਰਮਾਏ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦਮ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਖਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਕੈਰੀ ਅੱਖ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਦਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ। ਅਨਾਥਾਂ, ਨਿਥਾਵਿਆਂ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ, ਨ-ਘਰਿਆਂ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਲਈ ਦਰਦਾਂ ਭਰਿਆ ਮਿਤਰ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵਾਰਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਸ਼ਤਰ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਵੈਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਵਣਜ, ਵਪਾਰ, ਨੌਕਰੀ ਚਾਕਰੀ ਲਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਧਨ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ

ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਮਾਂ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਦਾ, ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦਾ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਡਾਕਟਰ, ਸਾਇੰਸਦਾਨ, ਜੱਜ, ਵਜ਼ੀਰ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੂਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਪੱਕ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਭਾਈਐ॥** ਅੰਗ - 26

ਅਤੇ

**ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥** ਅੰਗ - 286

ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਵੇਦ ਪਾਠਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਚਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜੱਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਚਾਰੇ ਵਰਣ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਕਰਮਯੋਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਉਚਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਵੀ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਯੋਗੀ ਵੀ ਹੈ, ਮਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਵੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਕੋ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜੇ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ -

**ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਧਰਮ ਅਰ ਕਰਮ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਰਮ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਸੱਜਨ ਸੁਰਾ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ**

ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਯਾਨਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰ ਕੇ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ। ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ - ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡ ਜਾਣਾ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਾਲ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਣਾ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦੇਣਾ, ਆਮ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਬਣਾ ਦੇਣਾ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਹੰਟਰ ਰੱਖ ਲੈਣੇ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਉਚਾ ਲੰਮਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾ

ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਪੋ ਬਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਲੋਤਰਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਆਮ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਮ ਦੇ ਬਲਬੋਝੇ ਸਾਹਸਰੀਣ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਚਾ ਲੈ ਜਾਣਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ। ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬੇਅੰਤ ਜੁਲਮਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਲਤਾੜੇ ਹੋਏ ਨਿਮਾਣੇ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ, ਸਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਖਤਰੀ ਹੈ, ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨ, ਡਾਕਟਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸ਼ਾਸਕ ਹੋ ਕੇ, ਨੇਕ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੈਸ਼ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਹੋਣਾ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ, ਰੁਤਬੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਭੀ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ ਦਾ 'ਦਰਜਾ' ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੋੜੇ ਝਾੜਨੇ, ਪੱਖੇ ਝੱਲਣੇ, ਜਲ ਪਿਲਾਉਣਾ, ਦਰੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣੀਆਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣੇ, ਲੰਗਰ ਛਕਾਉਣੇ, ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਣੇ ਆਦਿ ਇਹ ਸਭ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੋਗੀ ਦਾ ਆਤਮ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਖਾਲਸਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਐਡੀ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੌ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੌ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ ॥

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕੋ ਮਨੁੱਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਪਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਨਾ, ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸੀ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤਕ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਰਾਮਾਤ ਇਥੋਂ ਤਕ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਿ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਗੋੜੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕੀਟ, ਪਤੰਗ, ਕੁਰੰਗ, ਗਜ, ਮੀਨ, ਮੱਛੀਆਂ, ਪੰਛੀ, ਦਰਖਤ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਇਕ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੋ ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੁਤਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕੀ। ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਸਕੇਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿਵਾ ਦੇਣਾ, ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ

ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੀਕਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੀ ਵਡੱਤਣ ਕਿੰਨੀ ਉਚੀ ਹੈ? ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੈਰ, ਸਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਾਕ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਘਨੁਈਆ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਅੰਦਰਲਾ ਹਨੇਰਾ ਗਵਾ ਕੇ ਨੇਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਸਨੂੰ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਤੁਰਕ-ਅਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ-ਅਹਿੰਦੂ, ਆਪਣਾ-ਬੇਗਾਨਾ, ਵੈਰੀ-ਮਿਤਰ, ਮਾੜਾ ਤੇ ਚੰਗਾ, ਜ਼ਾਲਮ ਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕੋਈ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਮਲੂਮ ਦੀਆਂ ਡੱਬੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਟੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਘਨੁਈਆ! ਤੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮਲੂਮ ਭੀ ਲਗਾਈਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਪੱਟੀਆਂ ਭੀ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਇਹੋ ਮਹਾਨ ਉਚਾ ਆਦਰਸ਼ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਕੁਬੁਧੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸ-ਬੁਧਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ। ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਖਾਲਸਾ' ਹੈ। ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਭੇਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਅਸਲੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਸੋ ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ! ਵਿਚਾਰੋ ਉਸ ਮਹਾਨ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਜੋ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤਕ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਐਸਾ ਸੁਥਰਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਸੇਗਾ, ਲੋਚੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਇਸ ਸੁਪਨਮਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਖੰਡ-ਖੰਡ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤਾਅ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਬੇਅੰਤ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰ ਕੇ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਏਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਸਹਿਤ

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੰਚ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਅਪਣਾਵੇ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕਰੇ। ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕੁਝ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨੀ ਮੈਂ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਮੱਤ ਦੇਣ, ਅਸਾਡਾ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਉਚਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੰਚ ਉਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਨਉਨਿਧੀਆਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਲੋਚਦੀਆਂ ਹਨ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

**ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥**

ਅੰਗ - 273

ਪਿਆਰਿਓ! ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਹੁਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ (Universal) ਵਿਸ਼ਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ Universe (ਵਿਸ਼ਵ) ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ। ਆਪੇ ਖਾਲਸਾ ਬਣ ਕੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਰਦਾ। ਚਰਿਤ੍ਰਹੀਣ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਾਇਆ 'ਖਾਲਸਾ' ਅੱਖਰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਫੈਲਾਓ ਇਹੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਕਰਵਰਤੀ ਦੀ ਰਚੀ 'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਛਾਪ ਕੇ ਚਕਰਵਰਤੀ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗੇ-

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਵਾਰ

ਪੂਰੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਧਰ ਤੇਜ ਕਰਾਰਾ।
ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸੱਚ ਦਾ ਵਣਜ ਪਸਾਰਾ।
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਡਰ ਵਧਿਆ ਭਾਰਾ। ਉਸ
ਭੇਜਿਆ ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ ਲੈਣ ਆਪਣਾ ਹਲਕਾਰਾ।
ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਇਹ ਖਾਸ ਨਜ਼ਾਰਾ।
ਲਿਖ ਭੇਜੀ ਉਸ ਰੀਪੋਰਟ ਸੀ ਸੱਚ ਜਿਵੇਂ ਨਿਹਾਰਾ।
ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਕਾਰਾ।
ਇਸ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪੁਰਬ ਤੇ ਸਭ ਪੰਥ ਹਕਾਰਾ।
ਤੰਬੂ ਲਾਇਆ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਜਿਆ ਦਰਬਾਰਾ।
ਭਰਿਆ ਮੁਥ ਦੀਵਾਨ ਜਦ ਕੱਠ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ।
ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜੀ ਤੇਗ ਸੀ ਦਸਵੇਂ ਅਵਤਾਰਾ।
ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂੰ ਚਮਕਦੀ ਮਾਰੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ।
ਉਸ ਉਚੀ ਥਾਂਉ ਖੱਲੋ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਭਬਕਾਰਾ।
ਮੈਂ ਤਿਲਕ ਭਗੌਤੀ ਲਾਉਣਾ ਜਿਉਂ ਫੁਲ ਅਨਾਰਾ।
ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੂਰਮਾ ਜਿਸ ਮਰਣ ਪਿਆਰਾ।

ਮੈਂ ਸੀਸ ਉੜਾਵਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੱਸ ਇਕੋ ਵਾਰਾ।
ਉਹ ਆਵੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਦੇਵਣ ਹਾਰਾ।
ਪਹਿਲੇ ਲਵੇ ਵੀਚਾਰ ਇਹ ਕੰਮ ਮੁਸ਼ਕਲ ਭਾਰਾ।
ਉਠ ਨੱਠੇ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਨਾ ਤਕ ਮੌਤ ਕਿਨਾਰਾ।
ਮੈਂ ਚੱਖਾਵਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਤਾਰਾ।
ਵਰਤੀ ਚੁੱਪ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਰਹੇ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਰਾ।
ਤਦ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਦਿਆ ਰਾਮ ਜਿਸ ਸਿਰੜ ਸਹਾਰਾ।
ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਗੁਰੂਦੇਵ ਜੀ! ਜੇ ਕੰਮ ਤੁਮਾਰਾ।
ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਲਿਆਂ, ਸਿਰ ਜਾਏ ਜੇ ਸਦਕੇ ਬਲਿਹਾਰਾ।
ਫੜ ਸਰੇ-ਮੈਦਾਨ ਹੀ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਪ ਉਤਾਰਾ।
ਵੱਗ ਤੁਰਿਆ ਤਦ ਧਰਤ ਤੇ ਰੱਤ ਦਾ ਪਰਨਾਰਾ।
ਜਦ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਉਹ ਵਾਕ ਦੁਬਾਰਾ।
ਕਈ ਕਮੀਨੇ ਕਾਇਰ ਨੱਸ ਗਏ, ਕੋਈ ਵੇਖ ਨਾ ਚਾਰਾ।
ਤਦ ਦੂਜਾ ਵੀ ਇਕ ਉਠਿਆ ਜੋ, 'ਧਰਮੀ' ਭਾਰਾ।
ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲੈ ਦਿਆ ਦੇ ਸਾਥ ਜੇ ਹਮਾਰਾ।
ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਲਿਆ ਛੱਡ ਕੇ ਜੈਕਾਰਾ।
ਵਰਤਾਇਆ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਗੁਰੂ ਉਹੀ ਕਾਰਾ।
ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਬੋਲ ਸੀ ਮਾਰਾ।
ਹਿੰਮਤ ਨਾਂ ਦਾ ਉਠਿਆ ਇਕ ਹੋਰ ਦੁਲਾਰਾ।
ਉਸ ਮਹੁਕਮ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਿਆ ਜੋ ਚੌਥਾ ਪਿਆਰਾ।
ਪੰਜਵੇਂ 'ਸਾਹਿਬ' ਆਣ ਕੇ ਸਭ ਕੰਮ ਸਵਾਰਾ।
ਇਵੇਂ ਪੰਜ ਨਿਤਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰਾ।
ਉਹ ਦਿਤੇ ਸਨ ਝਟਕਾਏ ਸਭ, ਵੱਡ ਕੀਤਾ ਕਾਰਾ।
ਰੱਖ ਦਿਤੇ ਸਿਰ ਧੜਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੜਕਾਰਾ।
ਉਹ ਹੋ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਪਦੇ ਕਰਤਾਰਾ।
ਗੁਰੂ ਵੱਢ ਕੇ ਜੋੜੇ ਫੇਰ ਸਿਰ, ਕਰ ਮਹੁਜਜ਼ਾ ਭਾਰਾ।
ਇਹ ਧੜ ਉਹ ਹੀ, ਸਿਰ ਉਹ ਹੀ, ਨਹੀਂ ਕੀਆ ਨਿਤਾਰਾ।
ਜਿਸ ਧੜ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰਖਿਆ, ਜੜਿਆ ਬਿਨਾ ਬਾਰਾ।
ਲਾਉਂਦਾ ਪੇਵੰਦ ਜਿਉਂ ਬਾਗਬਾਨ, ਹੋਰ ਸ਼ਾਖ ਹੋਰ ਡਾਰਾ।
ਇਵੇਂ ਸਾਂਝੀ ਧੜਕਣ ਪੰਥ ਦੀ ਕਰ ਇਕੋ ਵਾਰਾ।
ਗੁਰ ਮਾਰੀ ਭਬਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਣੀ ਹਜ਼ਾਰਾ।
ਉਸ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਇਕਰਾਰਾ।
ਉਸ ਦੇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕੀਆ ਪਸਾਰਾ।
ਸੁਣ ਡਰ ਡਰ ਉਠਣ ਪਹਾੜੀਏ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ।
ਕੋਈ ਲਾ ਲੈ ਜੇ ਕਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਚਾਰਾ।
ਉਸ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸ਼ਿਕਸਤ ਨੂੰ ਕਰ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ।
ਉਸ ਪੰਥ ਰਚਾਇਆ ਖਾਲਸ ਵੱਡ ਜੋਧ ਉਪਾਰਾ।
ਉਸ ਪਾਹੁਲ ਪਲਾਈ ਖੰਡੇ ਧਾਰ, ਕਰ ਜਨਮ
ਸੁਹੇਲਾ।
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ।
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ.....।

*****

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 24)

ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, 4 ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਉਹਦੀ। ਉਹਦਾ ਇਕ ਨੌਕਰ ਸੀ ਇਕ ਕਲਪ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹਦਾ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਉਮਰ ਵਧਵਾ ਦੇਵਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਤੋਂ। ਧਰਮਰਾਜ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਧਰਮਰਾਜ ਕਿ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਆਪ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ਸਾਡਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਜੋ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਇਹਦੀ ਉਮਰ ਵਧਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਓ। ਦੋਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਲ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਲ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਕੋਲ ਗਏ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ 'ਚ ਤਾਂ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਿ ਇਹਨੇ ਕਦੋਂ ਮਰਨਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਕੇ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਕੋਲ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦਾ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੋ। ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੇਦ ਵਿਆਸ, ਧਰਮਰਾਜ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਕੋਲ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਦੀ ਮੌਤ ਹੋਏਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੌਤ ਹੈ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਡਰਦੇ ਉਹ ਨੇ -

ਸੋ ਡਰੈ ਜਿ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਾ ਧਰਮੀ ਵਿਗਸੇਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੪

ਧਰਮੀ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੁਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰੇ ਜਗ ਸਾਰਾ,

ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬੇਟਾ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਮਿੱਤ ਨਾਮ ਜਪ। ਪੁੱਤਰ ਆਗਿਆਕਾਰ ਸੀ, 60 ਦਿਨ ਉਹਦੇ ਨਮਿੱਤ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦਾ ਪਿਤਾ ਫੇਰ

ਆਇਆ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਉਥੇ।

ਇੱਕ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੇ 200 ਮੀਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਜਾਓ, ਡੇਢ-ਦੋ ਸੌ ਮੀਲ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਗਿਰ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸੱਟ ਲਗ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ਼ ਪੈ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਵੀਂ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਆਇਆ, ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਦਸੀ ਕਿ ਬੇਟਾ, ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਕਾਰ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਨਾ ਖਰੀਦ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲਾ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਲੈ-ਲੈ ਦੂਸਰੀ। ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਦੀ ਲੈ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਕਾਰ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਤੇ ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਦੀ ਕਾਰ ਲੈ ਲਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਵਿਕ ਗਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਾਰ ਬਦਲ ਲਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੀਆਂ ਬਚੇਕਾਂ 'ਚ ਨੁਕਸ ਸੀ, ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਹਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ। ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ। ਸੋ ਠੀਕ ਹੈ ਉਹਦੀ ਗੱਲ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਦੇਵਤੇ,

ਉਹ ਦੇਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਪਿਆਰਿਆ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥

ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਕੰਮ ਹੈ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੧੨

ਕਰੀ ਜਾਹ ਜਿੰਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ।

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਜਪ। ਘਰ 'ਚ ਨਾਮ ਜਪ। ਮੰਨ ਲੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿ ਨਾਮ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ -

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥

ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥

ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਕਿਉਂ ਸਿਮਰਦੇ ਨੇ? ਸਾਡਾ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਐਸੀ ਹੀ ਬਾਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਕਢਾ ਦਿਤੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦੇਵਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਥੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਇਥੇ, ਮੰਗੋ ਕੀ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਇਕ ਬੀਬੀ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਮੰਗ ਲਿਆ। ਉਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਫੜੀ ਨਾ ਗਈ, ਕਹੀ ਹੋਈ। ਇਕ ਬੀਬੀ ਸੀ ਉਹ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆ ਗਈ, ਰੁਮਾਲਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ, ਕੁਛ ਮਾਇਆ ਉਹਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਭੇਟਾ ਕਰੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, ਆਹ ਰੁਮਾਲਾ ਲੈ ਲਓ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਦੀਵਾਨ 'ਚ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਉਹ ਤਾਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੰਗੋ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਮਾ ਸੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਦਮਾ ਹਟ ਜਾਏ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਘਰ ਗਈ, ਓਦਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਸਭ ਬੈਠਦੇ ਨੇ ਆ ਕੇ। ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਵੀ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਦੇਖੇ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ, ਦੇਵਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ 'ਚ ਹੈ, ਨਾ ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ 'ਚ ਹੈ, ਨਾ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ 'ਚ, ਨਾ ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ, ਨਾ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ 'ਚ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਲੋਕ ਨੇ ਕਰਮ ਦੇਵ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ, ਪੁਜਾ ਪਤ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ, ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ। ਉਥੇ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਹੈਗਾ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੈਗੀਆਂ, ਲੇਕਿਨ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਜਨ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੁਨੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ

'ਚ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੇਵਤੇ ਨੇ, ਉਹ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਕ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਅੱਗੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਉੱਚਾ ਥਾਉਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਜਾ ਕੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਪਾਰਬਤੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਹੋਈ, ਫੇਰ ਇਹ ਮੱਥੇ ਕਿਉਂ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਰਬਤੀ! ਇਥੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਦੇਹੁਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀਗਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਦੇ ਨਾਲ ਕਣ-ਕਣ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸ਼ਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ। ਉਸ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਕਹਿੰਦੇ ਰੰਚ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ-

ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਤਾਂ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਤਾਂ ਕਲਜੁਗ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ pin drop silence ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਸਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਅਗਾਂਹਾਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਪੁੰਨ ਖੱਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਮੋਹ ਦੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੩

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬਸਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੯

ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹੁਣ ਘਰ 'ਚ ਨਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਹੋਇਆ ਉਹ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਏਕੰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ, ਫੇਰ ਓਅੰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ। ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਇਹ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਓਅੰਕਾਰ ਨੇ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਇਕੋ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਓਹੀ ਸਰੂਪ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ 'ਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ, ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਲੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਐਵੇਂ ਪਤਾਸ਼ੇ ਪਾ ਲਏ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਨਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਤਾਸ਼ੇ ਨਾ ਪਾਉਂਦੇ, ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜੋਸ਼ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪੈਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਣਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਤਾਸ਼ੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਸੁਰਤੀ ਇਕ ਦਮ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗੀ।

ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਰਹੇ ਸੀ ਲੁਧਿਆਣੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਪਹਿਲਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰੇ, ਜਦੋਂ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਨੇਤਰ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਕ ਦਮ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ 56 ਘੰਟੇ 'ਚ ਇਹਦੀ ਸੁਰਤ ਉਤਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਪੂਰੇ 56 ਘੰਟੇ ਹੋਏ, ਬੱਚਾ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਿਲਦਾ-ਹਿਲਦਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਉਚਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੱਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਤੈਰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਉਤੇ ਤੈਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਵਾਜੇ, ਢੋਲਕੀਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਉੱਠ ਕੇ ਆਏ, ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਲਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੀ ਰੂਹ ਸੰਯੋਗ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਿਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਵਿਆਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਵਿਆਹ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੰਮ ਚਲਾਉ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ। ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ, ਉਹ ਬੱਚਾ ਉਠਿਆ, ਪੈਰ ਨਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੇ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰਿਆ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਨੇਤਰ ਪਾਏ ਨੇ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਆਹ ਲੋਕ ਵੀ ਸੁਹੇਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵੀ ਸੁਹੇਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਸਵਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦੀ,
ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥

ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਗੁਰੂ ਜਦ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਥੇ ਦਾ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਓਥੈ ਹੁਬੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥

ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੇਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੧

ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜਾਣ ਦਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਉਹਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ, ਸਾਡਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ -

ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬
 ਭੁੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ ਸੇਵਕ ਦੀਆਂ। ਇਕ ਵਾਰੀ
 ਆਪਣਾ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ -

ਸੁਤੁ ਅਪਰਾਧ ਕਰਤ ਹੈ ਜੇਤੇ ॥
 ਜਨਨੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਤੇਤੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਾਮਈਆ ਹਉ ਬਾਰਿਕੁ ਤੇਰਾ ॥
 ਕਾਹੇ ਨ ਖੰਡਸਿ ਅਵਗਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ॥
 ਤਾ ਭੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਮਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੮

ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦੀ ਔਗੁਣ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ।
 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਿਆ
 ਕਰਦਾ। ਚੇਤਾਵਨੀ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ
 ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਰਨਿੰਗ ਕਾਹਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
 ਦੁੱਖ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੱਥਕੜੀ ਹੈ ਰੱਬ ਦੀ
 ਜਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਦਾਰੁ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥
 ਅੰਗ - ੪੬੯

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ
 ਗਿਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ
 ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆ ਕੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ
 ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਖੜ੍ਹੇ, ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ। ਫੇਰ
 ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਖੋਟੀ ਮਤ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰੀ। ਨਹੀਂ
 ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਓ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਦੇਖਣ
 ਪਾਖਣ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ
 ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਲੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ, ਕੱਢ ਦਿਤਾ
 ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤੇ ਵੇਸਵਾ ਵਸਾ ਲਈ ਉਹਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ?
 ਲਾਹਨਤ ਹੈ ਤੇਰੇ 'ਤੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਖੋਟੀ
 ਮੱਤ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ -

ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ ਦਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ ॥
 ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬
 ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -
 ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬
 ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਦੇਇ ॥
 ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਵਡਭਾਗੀ ਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬
 ਨਾਮ ਧਨ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਰਗਾ ਵਡਭਾਗੀ
 ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ ॥
 ਅੰਗ - ੨੮੬

ਇਥੇ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਂਹਾਂ
 ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ
 ਓਧਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਏਧਰ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੋਦੀ 'ਚੋਂ
 ਨਿਕਲ-ਨਿਕਲ ਕੇ ਨੱਠਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਹਨੇ
 ਇਹਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਮਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਦਾ
 ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ
 ਜਿਹਨੇ ਇਹਨੂੰ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਦੁੱਖ
 ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਦੋਂ ਆਪ ਕਾਹਬੇ
 ਗਏ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ, ਅੱਲਾਹ
 ਦੀ ਜਾਤ ਖਾਸ ਆ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੇ
 ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਦਸ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਕਬਾਬਾਂ
 ਪੀਂਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਥੇ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ
 ਕਹਿੰਦੇ, ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕੁ ਆਧੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥
 ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੩

ਵਹੀ ਕੱਢ ਕੇ ਫੇਰ ਹਿਸਾਬ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦਾ
 ਫੇਰ ਕੀ ਹਿਸਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਇਕ
 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਕਾ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ ਲੰਘਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
 ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ
 ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
 ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੪

ਨਾ ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ। ਉਥੇ ਸਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜੀ
 ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਜਨਮਸਾਖੀ 'ਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ
 ਗੱਲ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਵੀ ਫਰਕ ਹੈ?
 ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਪਾਪ ਵੀ
 ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਛੋਟੇ ਪਾਪ ਜਿਹੜੇ ਮਾੜੇ-ਮਾੜੇ
 ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ
 ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ
 ਕਰ ਲੈਣਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਾਪ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜੇ 96 ਕਰੋੜ
 ਪਾਪ ਕਰ ਲਵੇ, ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਇਕ ਹੱਤਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੱਤਿਆ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਹੱਤਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰ
 ਦੇਣਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਖਾ ਲਓ ਗੁਰੂ।

ਦੂਸਰਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਨਾਮ-ਜਪਣ ਵਾਲੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ
 ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਆਪਣੇ
 ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ, ਸਾਰੇ ਭਾਈ ਭਤੀਜਿਆਂ
 ਨੂੰ। ਚੌਥੀ ਹੱਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਰਿਣ ਹੱਤਿਆ ਕਹਿੰਦੇ

ਨੇ। ਪੈਸਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਚਲਾ ਲੈਣਾ, ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪਈ ਫੇਰ ਮੁੱਕਰ ਜਾਣਾ। ਨਾ ਪੈਸਾ ਮੋੜਨਾ। ਅਗਲੇ ਨਾਲ ਝਗੜੇ ਝਾਟੇ ਕਰਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਹਤਿਆਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਰਿਣ ਦਾ। ਪੰਜਵੀਂ ਹੱਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆ ਦੇਣਾ, ਫੇਰ ਘਾਤ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਿੱਤਰਤਾ ਪਾ ਲੈਣੀ, ਬੜੇ ਹੀ ਲੇਲੇ ਪੇਪੇ ਕਰਨੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਲਗਵਾ ਲੈਣੀ, ਵਸੀਅਤ ਕਰਾ ਲੈਣੀ, ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟ ਦੇਣਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਇਹਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਛੇਵੀਂ ਹੱਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ 96-96 ਕਰੋੜ ਪਾਪ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਛੇ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਗਿਣੀਏ, ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜ ਅਰਬ 76 ਕਰੋੜ ਪਾਪ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਜਿਹਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੱਕਰ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਅ ਨਾਲ ਇਹਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਆਕਲ ਸੀ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਸੀ ਵੱਡਾ ਘਰ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ 'ਚ ਤੇ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਵੇਲੇ ਇਹਨੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਤੁਰ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ। ਲੜਕੀ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਉਣਾ, ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਉਣਾ। ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਗਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੁਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੮

ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਜਿਹਨੇ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਇਸ ਪਾਸੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਲਿਆਉਣਾ, ਫੇਰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣੀ ਕਿ ਉਥੇ ਖੱਪ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀ, ਐਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦੇ ਫਿਰਨਾ, ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦੇ ਫਿਰਨਾ। ਉਥੇ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ, ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ। ਫੇਰ ਸਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਸਤਿਸੰਗ

ਸੁਣਿਆ ਤੂੰ, ਤੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਆਈ ਕੋਈ ਗੱਲ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਝਾਉਣਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਨ ਲਾਇਕ ਮਾਪੇ ਜਿਹੜੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਨਿਆਣਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਡਾਂਟਦੇ ਨੇ। ਨਾ ਆਪ ਜਾਣਾ ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਫੇਰ ਉਹ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਾਕਾ ਸਾਡਾ ਕਹਿਣੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜੀ, ਕੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਹਨੇ।

ਸੋ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਕਿਸੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਰੋਜ਼ ਸੁਣੋ। ਜੇ ਰੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸੁਣੋ, ਜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਬਚਨ ਹਰ ਵਕਤ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਝਰਨੇ ਉਥੇ ਚਲਦੇ ਨੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਨਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਪੰਦਰਵੇਂ ਦਿਨ। ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਨਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ। ਫੇਰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਛਿਮਾਰੀ ਤੇ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਫੇਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਾਲਾਨਾ ਭੰਡਾਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਨਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕੰਮ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ, ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਸਿੱਖੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਟੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੁਰਾਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਇਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਹੋਣਾ, ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਮੌਕੇ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ, ਮੱਸਿਆ ਦੇ ਮੌਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਭਾਈ ਆਕਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੜਕੀ ਜੁਆਨ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਿਵਾਜ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਾਓ ਭਾਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਆਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਸੀ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸੀ। ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਹੁਣ ਅਗਾਂਹਾਂ-ਅਗਾਂਹਾਂ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਧੋਖੇ ਹੋਣ ਲਗ ਗਏ, ਪੈਸੇ ਖਾ ਲੈਣੇ, ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਕਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੇਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ, ਨਲਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੇਣੀਆਂ। ਆਪਣਾ ਸੌਦਾ ਵਿਚ ਕਰ ਆਉਣਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਦੇ ਦਿਓ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰ ਲਓ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਿ ਲਓ ਭਗਤ ਜੀ ਜਾ ਕੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ (1 ਨਵੰਬਰ 2014) ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ

ਧਾਰਨਾ -
ਸਤਿਨਾਮੁ-ਸਤਿਨਾਮੁ
ਜੀ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ-
ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਜੀ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਵੇਂ
ਮਿਲਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ
ਵਿਚ ਪਾਣੀ,
ਜੇਤ
ਵਿਚ ਜੇਤ ਰਲ
ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ
ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ,
ਆਓ ਸਭ ਮਾਈ
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਿਰ
ਝੁਕਾਈਏ, ਹੱਥ ਜੇਤ ਕੇ
ਫਤਹਿ ਦਾ ਸਿਮਰਨ
ਕਰੀਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ
ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ
ਫਤਹਿ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ
ਪਰਮ ਪੂਜਨੀਕ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ (30, 31 ਅਕਤੂਬਰ
ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ) ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਰੱਖੇ ਗਏ
ਹਨ। 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਏ ਗਏ। ਭਾਵ
ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ
ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ
ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ-ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ
ਆਪਾਂ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਲੇਖੇ
ਲਾਇਆ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ
ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼
ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ
ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦਿਹਾੜਾ, ਜਿਸ ਦਿਹਾੜੇ

ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਕਿੰਨਿਆਂ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ, ਰਾਗੀ ਜਥੇ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆ ਕੇ, ਢਾਡੀ ਜੱਥੇ, ਕਥਾਕਾਰ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੱਪਲੀ
ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਵੱਦੀ ਵਾਲੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਬਾਬਾ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਜੀ, ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਪਿਆਰ
ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਰਵਣ ਕੀਤੀਆਂ। ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ
ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਅ ਜੀ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ
ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸੈਂਟਰ ਬਣਾਇਆ
ਹੈ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੀ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੋਵੇ
ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਉਹ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੁਬੀਆ ਨੰਗਲ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਿਅਮਸਰ ਅਸ਼ੋਕ ਨਗਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਸਿਤਾਰਗੰਜ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਵੀਰ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਾਂ ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਦਾਸ ਦੇ ਵੀਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਪੈਰੀ ਜੋਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਕਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਚਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ, ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਪ ਜੀ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਉਹ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ। ਵੱਡਾ ਕੌਣ ਹੈ -

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥

ਅੰਗ - 750

ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੱਡੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ

ਨਗਰ ਖੁਗਿਆਣਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ, ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
 ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ, ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
 ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ, ਖਿਤਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
 ਮੇਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ, ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
 ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ, ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੁਾਲੇ।
 ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹਤੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੇ ਨਾਲੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 27/4

ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਅੰਦਰੋਂ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ

ਨਗਰ ਜਲਾਲ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਚੁੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ

ਹੋ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਹਾਂ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਉਹ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਿਭ ਜਾਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਭ ਜਾਏ।
 ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀ।

ਕੋਟਾ ਬੁੱਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ।

ਸੰਗਲਗੰਜ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ

ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਬਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਬਣਨਾ ਹੈ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਬਲਪੁਰ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਚਾਹਤਮਾਜਰੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਹ ਭਾਈ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ, ਐਨੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ, ਐਨਾ ਸੋਹਣਾ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ

ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਲ ਬੁਝੇਭਿਤ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ, ਮੁਖੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਹੇਠਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ

ਨਾਨਕਪੁਰੀ ਟਾਂਡਾ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਨਗਰ ਬੇਰਪੁਰ (ਨੇੜੇ ਮਾਫੀਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਰੂਪ ਦੇ ਚਰਚਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਵੀ.ਸੀ.), ਸ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾਰ ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇੜੇ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਓਧਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਨੇ ਉਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਬਲਪੁਰ ਵਾਲੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਚੰਡਾਲਗੜ੍ਹ, ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਇਥੇ ਬਣਨਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰੇਤੇ ਦੇ ਟਿੱਬੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਭੈਰੋ ਮਾਜਰੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆਏ, ਜਦੋਂ ਝੁੰਡ ਤੇ ਟਿੱਬੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਇਥੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਅਸਥਾਨ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਨੇ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੇ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਭਵਿੱਖ ਹੈ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ, ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਡਾ. ਜਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਤਸਵੀਰ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਦਾ, ਲੰਬਾ ਚੁੱਕਿਆ ਵੀ, ਜਿਹੜਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬਚਨ ਕਿ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ। ਨਬਲਪੁਰ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਭੈਰੋ ਮਾਜਰੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੇ ਕਿ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਨਾਢਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਨੂੰ ਗਏ ਨੇ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਕੂਲ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਬਣਨਾ ਹੈ ਉਹ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬੀਜ, ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਪਰ

ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਆਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ, ਜੋ ਉਹ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਬੀਜ, ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਉੱਗਣਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਕਿਹੜੇ ਟਾਹਣੇ ਨਿਕਲਣੇ ਹਨ, ਕਿਹੜੇ ਬਣਨੇ ਹਨ, ਉਹਦਾ ਸਾਰਾ ਆਕਾਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਰਿਓਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨੇ ਇਹ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਚ ਆਹ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਬਣਾ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਖੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ।

ਦਿਤਾ ਉਸਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਆਪ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਨ।

ਦਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨਮੋਲ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਅਨਮੋਲ ਸਨ ਉਥੇ ਦਾਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬੈਠੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਿਹਾ, ਦੇਖੋ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਕਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਸੱਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਹਰ ਵਾਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੱਚ ਹੀ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਢਾਈ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਰ ਥਾਂ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਕੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਸਿੱਖਿਆ ਸਦਾ ਦਿਤੀ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਬਚਨ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਭਾਈ ਹਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਭਾਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ-

ਜੇ ਹਮਰੀ ਬਿਧਿ ਹੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ
ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਣਹੁ ਆਪੇ ॥
ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛਤਾ
ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ ॥
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇਰਾ
ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਆ ਚੁਕੇ ਸਤਿ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੇ ॥

ਅੰਗ - 167

ਆਓ, ਅੱਜ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੀਸ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲਜੋਤ ਸਾਹਿਬ Garland, TX, ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਿਡਵੇਸਟ ਸਿੰਘ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ Shawnee, Kansas ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਜੁਝੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਖੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ।

ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦੇ ਘਰ Lenexa, KS ਵਿਖੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੋਸਾਇਟੀ Hamilton, Ohio ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਜੁੱਤੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਝੁਕਾਉਣਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸੀ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਕਹਿ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਂ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰ, ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋਈ ਛਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦਾ ਧੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਿੰਦੀ ਬੰਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਨਾਦੀ ਬੰਸ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਨਾਦੀ ਬੰਸ ਹੈ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਵੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਪੰਨ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ। ਐਸਾ ਜੀਵਨ, ਐਸੇ ਵਡਭਾਗੇ, ਉਹ ਪੰਨ ਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਆਏ। ਉਥੇ ਇਹ ਵੱਡੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਿਆਰੇ ਬੀਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਹੁਣ ਦਾਸ ਜਿਹੜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪੰਨ-ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਪੰਨ-ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਦੂਸਰੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਮਹਿਲ ਜੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਮਾਤਾ ਹੋਏ ਨੇ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਹੋਏ ਨੇ। ਅੱਠ ਸਾਲ ਸਮਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 45 ਸਾਲ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਵੇਂ ਵੈਰਾਗ ਅੰਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ, ਇਥੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਬੀਜੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਹ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਦੇ ਨੇਕ ਧੀ ਬਣੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਬਣੇ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ। ਦੇਖੋ ਪਿਆਰ 'ਤੇ ਵੈਰਾਗ। ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਚੱਲੋ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜੋ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬੜਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਜੇ ਅੱਗੋਂ ਪਿਛੋਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਕਿ ਬੇਟਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਨੇ ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ

ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭਵਨ

ਹਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਿੰਨੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਸਥਾਨ ਦੇ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਵੇਰਾਗ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਕੇ ਉਥੇ ਬਹਿਣਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ 'ਤੇ ਵੇਰਾਗ ਤੇ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਤੇ ਧੰਨ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਵੇਰਾਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੇਰਾਗ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਸੁਰਤੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਦੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖਣੀਆਂ ਨੇ।

ਚਲਦਾ.....

ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਰਤਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੰਗਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰ ਆਓ। ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਕਰ ਆਏ, ਚੰਗਾ ਘਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜਾ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਵਾਂ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੁੰਡਾ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਘਰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਹੁਤ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸੋ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਹੈ ਉਹ ਬੱਚਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸੀ, ਦੀਵਾ ਜਾਲਦੇ ਸੀ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਹੋਈ। ਪੁੱਤਰੀ ਮੇਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਚਲੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਸੰਗ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਾਲਖ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ।

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ ॥

ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੧

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਕਾਲੇ ਬਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਈਏ, ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ, ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਕਤ ਦੀ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੀਂ -

ਕਬੀਰ ਚਾਵਲ ਕਾਰਣੇ ਤੁਖ ਕਉ ਮੁਹਲੀ ਲਾਇ ॥

ਸੰਗਿ ਕੁਸੰਗੀ ਬੈਸਤੇ ਤਬ ਪੁਛੇ ਧਰਮ ਰਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੬੫

ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਜਵਾਬ ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠਦਾ ਸੀ। ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖਾ ਪੈ ਜੂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਦੇਣਾ,
ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੀਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਰੁਪਿਆ ਹੋਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਚਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪੱਲੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਹੁਣ ਕਰੀਏ ਕੀ। ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ 'ਤੇ ਹੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਿਬੇੜਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਸੰਗ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਮਾਰੀ ਮਰਉ ਕੁਸੰਗ ਕੀ ਕੇਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੋਰਿ ॥

ਉਹ ਝੁਲੈ ਉਹ ਚੀਰੀਐ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਹੋਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਕੇਲਾ ਬੇਰੀ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ, ਬੇਰੀ ਹਿਲਦੀ ਹੈ, ਕੇਲਾ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਝੂਮਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਪੱਤੇ ਪਾੜ ਦਿੰਦੀ

ਹੈ। ਇਹ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਰਹੇਗਾ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸੰਗਤ ਤੇ ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਏ -

ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਧ ॥

ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਭ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੭

ਇਕ ਐਸੀ ਸਾਖੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਘੁੰਮਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ। ਲੋਕ ਸਤਿਵਾਦੀ ਸੀ, ਆਏ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਾਧੂ ਵੀ ਸੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਬਦਲਦਾ ਗਿਆ, ਸਾਧੂ ਪਾਖੰਡੀ ਹੋ ਕੇ ਦਾਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਹਾਥੀ ਲੋ ਕੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਿਹਚਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ।

ਸੋ ਉਹ ਮੰਡਲੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਸੀਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੌਮਾਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਓਦਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਅੱਜ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਆ ਗਏ, ਆਖਰੀ ਤਰੀਕ ਆ ਗਈ ਕਹਿੰਦੇ ਲਓ ਬਈ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪਤਾ ਕਰਿਆ, ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਨਾ ਠਹਿਰ ਬਾਬਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜੂਹ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿ ਲਓਗੇ ਤਾਂ ਖਾਓਗੇ ਕੀ? ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਡੇਰੇ ਲਾ ਕੇ ਉਥੇ ਸਾਧੂ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ 'ਚ ਸੰਤ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਪਾਪ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੇਗਾ। ਸੋ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਦਾ ਗਿਆ, ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬੜਾ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਇਆ। ਏਧਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪਾਂ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ, ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਮਾੜਾ ਕਹਾਈਏ, ਨਾ

ਜਾਈਏ-ਨਾ ਕਹਾਈਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਏਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਇਕ ਵੀ ਨਾ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ-

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥
ਅੰਗ - ੯੫

ਭਾਗ ਜਾਗਣ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪੁਗਟੇ
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੪

ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਜਾਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੨

ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ, ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰਮ ਹੈ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਗਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੨

ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਉਹਨੂੰ ਹੈ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹੋਣ। ਪੁਰ ਦਾ ਲੇਖ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਸਾਧੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ।

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੁਰਨਾ ਹੈ, ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰੀ, ਇਕੱਠ ਕਰ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਨਿੰਦਿਆ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ, ਅੱਜ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੁਛ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਕੋਈ ਜਲ ਪਾਣੀ ਅੱਜ ਤਾਂ ਦੇ ਆਈਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਜਲ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੂਰ ਰੱਖ ਆਓ ਕਿਤੇ, ਨੇੜੇ ਨਾ ਬਹਿ ਜਾਣ ਕਿਤੇ, ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਉਣ। ਡਾਕੂ ਜਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਵਗੈਰਾ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਪੈ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਗਿਆ ਫੇਰ ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨਿਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੰਨਾਂਗਾ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ, ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ ਤਾਂ ਦਿਲ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਸਮਾਨ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਉਹਨੇ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਨੇ। ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਗਏ, ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਸੁਣਾ।

ਡਾਕੂ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸਮਾਨ ਰੱਖ ਦੇ ਕਿਉਂ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾ ਦਿਓ ਫੇਰ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲੈ ਕੋਈ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਲੋਟ ਲੱਗੂਗਾ ਤਾਂ ਮੰਨਾਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਉਹ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਚੋਰੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਡਾਕੇ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਧਾੜੇ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਰਿਆ ਕਰ ਭਾਈ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੈਨੂੰ ਮੰਨਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਗੱਲ ਕਿਹੜਾ ਮੰਨਣੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੰਨ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਛੱਡ ਦੇ, ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਦਿਨ ਗਿਣ ਲੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨਾ ਪੀਵੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਦਸਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਦੇ ਬੋਤਲਾਂ ਪੀ ਲਵਾਂਗੇ। ਚਲੋ, ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲੇਖੇ ਲਾਇਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਸ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਹਦਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀਦਾ, ਸਭ ਦਾ ਖਾ ਲਈਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਛੱਡ ਦੇ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਛੱਡ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਾਂ ਦਾ ਛੱਡਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚੱਲ ਠੀਕ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਅਸੂਲ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਬੁਰਾ ਕਰਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਂਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਵਿਭਚਾਰੀ ਵੀ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਮਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਕ ਆਪਣੀ ਮਾਂ, ਇਕ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਮਾਂ, ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੋ ਰਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਾਂ। ਇਕ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਮਾਵਾਂ ਵਲ ਬੁਰੀ ਨੀਤ ਨਾਲ ਨਾ ਦੇਖੀਂ, ਬਾਕੀ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਫੇਰ ਪੱਕਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪੰਜ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਹਾਂ। ਛੁਡਾਇਆ ਹੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਮੇਰੇ ਲਈ।

ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਹੈਗਾ ਇਕ ਦਿਨ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕਰਾਂ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਮੰਦ ਲਾਈ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਚੁੱਕ ਲਏ, ਰਾਣੀ ਜਾਗਦੀ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਚੁਕਾਉਣ ਲਗ ਗਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲ, ਇਹ ਬੂੜਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਾਂ! ਮਾਤਾ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਧ ਨੇ ਬਚਨ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮਾਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਮਾਤਾ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਮਾਨ

ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਕੇਤਲੀ ਪਈ ਸੀ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਕੁਛ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬੇਧਿਆਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਚੂਰਨ। ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੂਣ ਖਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਫੇਰ। ਉਥੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆ ਗਈ ਜਾਗ, ਰਾਜਾ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਰਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ।

ਚੋਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਢੰਡੋਰਾ ਫੇਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰਾਤ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਚੋਰ ਹੈ। ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਚੋਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ। ਮਾੜਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਬਚਨ 'ਤੇ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਪੱਕਾ ਰਹੀਂ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਨ 'ਤੇ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵਿਥਿਆ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਇਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਆਈ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਜੁਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਛੁਡਾ ਦਿਤੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਗਰੀਬ ਦੇ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕੁਛ ਲੰਘ ਵੀ ਜਾਏਗਾ ਸਮਾਂ। ਦੂਜਾ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜ ਮਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਰਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਬਰਤਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਂਗਲੀ ਲਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਬੈਠਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸੀ ਨਮਕ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਨਮਕ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਖਾ ਲਿਆ ਹੁਣ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਤਬੰਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂਗਾ। ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਜਿੰਨੇ ਡਾਕੂ ਸੀ ਸਾਰੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਏ। ਜਿੰਨੇ ਚੋਰ ਸੀ ਸਭ ਫੜ ਲਏ। ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਫਲਾਣੇ-ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਨੇ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਵਧੀਆ ਹੋਣ ਲਗ ਗਿਆ।

ਫਿਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਸੰਤ ਆਏ। ਏਧਰ ਇਹ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਇਹਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਛੁਡਾ ਦਿਤੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ। ਹਕੀਮ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ, ਜੇ ਬਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਚਨ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ।

ਪਹਿਲੇ ਬਚਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਆ ਗਏ। ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹਾਲ ਬਦਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਲੋਕ ਬੜੇ ਸੁਖੀ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਉਹ ਸਰਦਾਰ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਜੀ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੀ ਸਾਧ ਬਣ ਗਏ, ਸਭ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਮਾਲਾ, ਸਿਮਰਨੇ ਲਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਧ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਡਲੀਆ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਉਹਦਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਹੈ, ਹਕੀਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲੈ ਉਹ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੰਤ ਚਲੇ ਗਏ, ਦਵਾਈਆਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ ਉਹ ਤਕੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਤੇ ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਧ ॥

ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਭ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੭

ਸੋ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਭਾਈ ਆਕਲ ਨੂੰ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹੋਏਗਾ ਕੀ? ਬਰਾਤ ਆ ਗਈ, ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਪੀਰ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੜਕੀ ਵੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਵਿਆਹ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਡੋਲੀ ਤੋਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਭਾਈ ਆਕਲ ਦੀਆਂ। ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਸਾਈਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਖਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡੀਂ ਬੋਟੀ, ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ।

ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਬੋਟੀ, ਬੜੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇਰਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਨਾਸਤਕ ਗੱਲਾਂ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਪੈਣੀਆਂ ਨੇ। ਦੇਖੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਲੜ ਨਾ ਤੂੰ

ਛੱਡੀਂ। ਉਹ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਡੋਲੀ ਤੋਰ ਦਿਤੀ। ਲੜਕੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦੇ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੋਲੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ, ਪਹਿਚਾਣ ਗਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹੇ, ਡੋਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦਾ ਪਤੀ ਸੀ ਭਾਈ ਸਾਧੂ। ਉਹ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਰਾਤ ਸਾਰੀ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਡੋਲੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਕੁਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰੇ ਗਹਿਣੇ ਲੈ ਲਓ, ਚੂੜੀਆਂ, ਇਕ ਕੰਮ ਮੇਰਾ ਕਰ ਦਿਓ ਛੇਤੀ ਦੇ ਕੇ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਲੈ ਚੱਲੋ। ਉਹ ਦੇਖੇ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ ਏਥੋਂ। ਚਾਰਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਚੱਲੋ, ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਚਲੇ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੱਲ ਸੋਚ ਲਵਾਂਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬੀ! ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮੁੜ ਆਈਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਬੱਸ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਚਨ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਭੱਜਣਾ ਨਹੀਂ ਦੌੜਨਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਉ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਸਿਰਫ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿਓ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਡੋਲੀ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਗਨ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਬੀਬੀ ਇਕੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਆਓ। ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਇਆ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਿਭਾਈਂ ਦਾਤਿਆਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸਾ।

ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਨਿਭ ਜਾਵੇ, ਟੁੱਟ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਦੋਹਾਂ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਬੀਬੀ ਤੋਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸੱਜਲ ਹੋ ਗਏ ਦੇਖ ਕੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੋਟਾ! ਦੱਸੋ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਭਾਈ ਆਕਲ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੰਜੋਗ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜੋ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਣੇ। ਮੇਰਾ ਕਿਤੇ ਸਿਦਕ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਆਪ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਡੋਰੀ,
ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੇਖ ਕੇ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਆਪ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾ ਟੁੱਟੇ। ਮਾੜਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਮੱਥੇ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਫਿਰਨਗੇ, ਕੀ-ਕੀ ਰੀਤਾਂ ਕਰਨਗੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿੱਖੀ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ ਬਚਾ ਲਓ। ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ ਨਾ ਡੋਲ ਜਾਵੇ ਕਿਤੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ।

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਕੇਸਾਂ, ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭ ਜਾਵੇ। ਕੇਸ ਕੱਟ ਰਹੇ ਨੇ, ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਖੀਰ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦੀ ਖੋਪਰੀ ਹੀ ਲਾਹ ਦਿਓ। ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਗਵਾਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ।

ਧਾਰਨਾ - ਸਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਵੇ,
ਮੇਰਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਖੋਪਰੀ ਲੁਹਾਉਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ, ਇਕ ਰੋਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੱਟਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨੂੰ ਸਿਦਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ! ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਕਿੰਨਾ ਸਿਦਕ ਸੀ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਓ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਆਹ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿੱਲਾਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲ-ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀ ਲਏ ਨੇ ਤੇ ਛਿੱਲਾਂ ਪੀਹ-ਪੀਹ ਕੇ, ਆਟੇ 'ਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੇ ਖਾ ਲਈਆਂ ਕਿ ਕੁਛ ਦੇਰ ਹੋਰ ਰਹਿ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਸਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ, ਉਥੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ, ਦੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਸਰਹੰਦ

ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ। ਆਪ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਥੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖੀ ਗੰਢ ਕੇ ਅੱਜ ਆਪ ਤਲਵੰਡੀ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਦੇ ਕੋਲ। ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਐਡਾ ਘਮਸਾਨ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਚਿੜੀ ਜਨਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਮੇਰੇ ਜਵਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਛਾਤੀ 45 ਇੰਚ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਢੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਉੱਪਰ ਨੇ, ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ। ਜੇ ਇਹ ਖੰਡਾ ਵਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ ਵਸਤਰ ਲੋਹਾ ਕੱਟ ਕੇ, ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੇਟ ਕੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਚ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਐਨੇ ਜਵਾਨ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਡੱਲਿਆ! ਉਹ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਸੀਗੇ ਮਰਜੀਵੜੇ। ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ ਮੈਂ ਵੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਇਕ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭੇਖ ਦੀ ਕਿ ਭੇਖ ਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਗੱਲ ਕੋਈ ਆਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਦੀ। ਇਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਿਦਕ ਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ, ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ, ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖ ਤਿੰਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਲਿਆ ਸੀ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਭਾਈ ਡੱਲਾ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਸੀਗੇ ਜਿਹੜੇ ਦਸ ਲੱਖ ਫੌਜ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ। ਇਹ ਜਿੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਹੱਥ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਜ਼ਰੂਰ ਤੇਰੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੇਖਾਂਗੇ।

'ਅੱਜ ਇਕ ਮਿਸਤਰੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਰਾਈਫਲ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਇਆ। ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੜਾ ਪੱਕਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰਾਈਫਲ ਚੁੱਕੀ, ਏਧਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਡੱਲਿਆ! ਦੋ ਜਵਾਨ ਲਿਆ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ ਤੇ ਅਸੀਂ

ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਜਿਹੜੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਖਿਸਕਣ ਲਗ ਗਏ। ਕੋਈ ਖੰਘਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨੇ ਲਾ ਕੇ। ਡੱਲਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਮੇਰੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਮੰਗੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮੂਹਰੇ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਏ। ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵੇਖੋ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ, ਮੈਂ ਕਿੱਡੀਆਂ-ਕਿੱਡੀਆਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮਰਨਾ। ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਡੱਲਿਆ! ਲਿਆਇਆ ਨਹੀਂ। ਨੀਵੀਂ ਪਾਈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਖੜ੍ਹ ਜਾ ਫੇਰ? ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝਾਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਰਾ ਫਸਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਅਜੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸੀਗੇ ਦੋ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ। ਜਾਨ 'ਚ ਜਾਨ ਆ ਗਈ ਇਹਦੀ ਕਿ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਛੁੱਟੀ ਹੋਈ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਓ ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਈਫਲ ਟੈਸਟ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭੇਜੋ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਨੱਠ ਪਏ, ਇਕ ਨੇ ਸਾਫਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਕ ਅਜੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਛਲਾ ਜਿਹੜਾ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਉਹ ਸਮਝੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਸੈਕਿੰਡ ਬਾਅਦ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਦੂਜਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਉਹਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਸ਼ਿਸ਼ਤ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਦੂਜਾ ਉਹਦੇ ਮੂਹਰੇ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਇਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਖੜ੍ਹ ਗਏ? ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਦਲੇਰ ਨੇ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਮੂਹਰੇ ਸੀ, ਉੱਠਣ 'ਚ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਦੇਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਇਹ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਇਹ ਨੱਠ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚਲੇ ਚੰਗਾ, ਦੋਵੇਂ ਖੜ੍ਹ ਜਾਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ਤ ਧਾਰੀ, ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਈ ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟਦੀ ਹੋਈ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ

ਤੇਰੀ ਰਾਈਫਲ, ਠੀਕ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਲਿਆ! ਤੇਰੇ ਜੁਆਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਟਣਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹਤੀ ਹੀ ਐਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਤਲੀ 'ਤੇ ਆ ਜਾ,
ਲੰਘਣੈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗਲੀ ਪਿਆਰਿਆ।
ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੨
ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੁਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਡੱਲਿਆ! ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਕੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਥੇ ਦਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਡੱਲਿਆ! ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਰਕ ਦੇਖ ਲਿਆ ਨਾ ਤੂੰ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖ ਨੇ, ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਨੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਮੇਰਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ, ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਆਪ ਨਾਲੋਂ ਜਾਵੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਆ ਗਿਆ। ਬੱਚੀ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਬੇਟੀ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਲੇਖ ਹੀ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੇਖ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਰਬ ਜੀਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਧੁਰਾਹੁ
ਬਿਨੁ ਲੇਖੈ ਨਹੀ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੮
ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਲੇਖ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖ -
ਆਪਿ ਅਲੇਖੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ
ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੯

ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਟਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰ,
ਮਿਟਦਾ ਮੱਥੇ ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਨਾ।
ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਐਸਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਲੇਖ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਿਲਣਾ -
ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ

ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੦

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਟਾ! ਲੇਖ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੁਸੰਗੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਉਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਸਿਵਾਏ ਗੁਰੂ ਤੋਂ। ਗੁਰੂ ਮਿਟਾ ਸਕਦੇ ਨੇ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ -

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪੁਛ ਮਾਨਹਿ

ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੮

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਬੀਬੀ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਾਗਰ ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲੜਕੀ ਮਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪੇਟ ਤੇ ਪਿਆ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸਿਓਂ। ਦੁੱਧ ਕਿੱਥੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਲੋਕ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿ ਬੱਚਾ ਯਤੀਮ ਹੋ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰਾ, ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੋ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਬੀਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ, ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਲੜਕੀ ਆਈ ਉਥੇ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹਸ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਈ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਬੇਟੀ! ਗੱਲ ਸੁਣ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹੱਸੀ? ਕਹਿੰਦੀ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੱਸੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੀ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਦਸ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪੁੱਛਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਰਮਜ਼ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰ ਗਈ ਇਹ। ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਲਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹਾਂ। ਬੀਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਦੱਸ ਬੇਟੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਵੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਕੀ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਗਾਗਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੀ ਹੈ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਭਰ ਕੇ, ਮੈਂ ਪਤੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ। ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਦੁੱਧ ਫੜਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਲੈਣ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਛੱਤ ਗਿਰ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਬਾਕੀ

ਬਚਦੇ ਸਵਾਲ ਨੇ ਉਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪੁੱਛੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਹੈ -

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥

ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨੁ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੬

ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਆਦਮੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਵੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਧਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਗਾਗਰ ਭਰ ਲਈ ਫੇਰ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੇਟੀ! ਤੂੰ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ? ਕਹਿੰਦੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟਾਲ ਸਕਦੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ ਟਾਲ ਸਕਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸ 'ਤੇ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੀ ਮਾੜਿਆਂ-ਮਾੜਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੱਕੜੀ ਜਿਹੀ ਭਾਵੀ ਦਸਦੀ ਹਾਂ। ਰਾਵਣ 'ਤੇ ਇਕ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਘਰ ਇਕ ਲੜਕੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਵਿਆਹ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਚੰਡਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਤੇ ਮਿਟਾ ਦੇ ਜੇ ਮਿਟਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਲਿਆ, ਉਹ ਲੜਕੀ ਗਈ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ, ਦੁੱਧ ਦੇ ਕੇ ਜਦ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਗਈ ਦੜੰਮ ਦੇ ਕੇ ਛੱਤ ਗਈ, ਉਥੇ ਹੀ ਮਰ ਗਈ। ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਇਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿ ਮੈਂ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ, ਸਿਪਾਹੀ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਜਦ ਭਾਵੀ ਵਰਤਦੀ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਨਾਸ ਕਾਲੇ ਬੁੱਧੀ ਬਿਪਰਤੰ।

ਹੋਣਹਾਰ ਹਿਰਦੇ ਬਸੀ ਗਈ ਸਰੀਰੋਂ ਬੁੱਧ।

ਜਦੋਂ ਹੋਣਹਾਰ ਨੇ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ, ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਸੋ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਦਸੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਭਾਵੀ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਈ। ਤੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਤੇਰੇ ਘਰ 'ਚ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁੱਛ ਲਓ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ। ਉਹਨੇ ਅਵਾਹਨ ਕਰਿਆ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਓਲਾਦ ਕਿਹੜੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਲੜਕੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਘਰ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕੱਟ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ,

ਮੇਰੇ 'ਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ, ਲੇਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ -

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ - ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੂੰ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੇਖ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਟਾਲੂ ਦਿਤੀ ਗੱਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਂ ਵਿਹੁ ਮਾਤਾ ਲਿਖੇਗੀ ਜਦ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਿਓ। ਓਲਾਦ ਲੜਕੀ ਹੋ ਗਈ, ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਵਿਹੁ ਮਾਤਾ ਆ ਗਈ, ਰਸਤਾ ਰੋਕ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਲਿਖਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ? ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਲਮ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਆਪੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ। ਦੱਸ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਬੜੀ ਭਾਗਸਾਲੀ, ਰਾਣੀ ਹੋਏਗੀ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕਿਸ ਨਾਲ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਤੇਰੇ ਘਰ 'ਚ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕੱਟ ਦੇ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕੱਟਣ ਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਲੇਖ ਬਦਲਣ ਦਾ। ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਟਦੇ, ਮੈਂ ਕਟਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਲੜਕਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਰਜਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਲੰਕਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਚ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਗਾਵਤ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬੱਚਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ ਲਾਓ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੇਰ ਸਜਾ ਦਿਓ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜ ਨਰਕ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ, ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਸੁਟਾ ਦਿਤਾ। ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ-ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ, ਉਧਰੋਂ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਰੋਣ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਰਮ 'ਚ ਲੈ ਗਏ ਚੁੱਕ ਕੇ। ਉਥੇ 18 ਸਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰੀ। 14 ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਹਾਜ਼ਰਾਨੀ ਸਿਖਾਈ, ਮਹਾਤਮਾ ਅਨੁਭਵੀ ਸੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਵਿਚਾਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਟਾ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਗਿਆ, ਤੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਹੈ, ਜਾਹ ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕਿਸਮਤ ਅਜਮਾਈ ਕਰ।

ਇਕ ਕਿਸਤੀ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਨਾਲ ਜਜ਼ੀਰਾ ਸੀ। ਉਸ ਜਜ਼ੀਰੇ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਰਾਤ ਨੂੰ। ਉਥੇ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਵੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਦੇਣਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਉਤਰਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਾਵਾਂ ਗਲ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ, ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਹਨੇ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਿਆ। ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਇਹਦਾ ਜਸ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਇਧਰੋਂ ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਮੰਗਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲੋਂ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਵਧੀਆ ਹੋਵੇ, ਸੁਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਗਏ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਸ਼ਗਨ ਫੜਾ ਆਏ। ਇਧਰੋਂ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਆ ਕੇ ਤਾਕੀਦ ਕਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲਈਏ, ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹਾਂ। ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਵਤੇ ਬੁਲਾਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਓ ਤੇ ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਲੇਖ ਸੀ ਮਿਟਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਵਣ! ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜੋ ਲੇਖ ਮਿਟਾ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਭਾਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਖ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿਟਾਉਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਕਿਵੇਂ ਮਿਟਾ ਦਿਤਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰੱਖੀ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਢਵਾਈਆਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੀ ਜੁਰਾਬ ਲੁਹਾ ਕੇ ਦੇਖ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਜੁਰਾਬ ਲੁਹਾਈ ਤਾਂ ਚਾਰੋਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਕਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਆ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਵਣ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਇਹ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਲੇਖ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਟੀ! ਤੇਰੇ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਲੇਖ ਇਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮਿਟਾਓ ਆਪ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

'ਚਲਦਾ.....'

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਰਾਖਾ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-47)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਬਿਰਥੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ -

ਬਿਰਥੀ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਨਾਨਕ ਜੋਰੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਪੂਰਨ ਗੁਣਤਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੧੯

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੈ -

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਦਾ ਐਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੪

ਰੱਬ ਭੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਨਾਮ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪੇ ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਜਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਧਰੁੰ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ -

ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੇ ਅਨਾਥੁ ਧੂ ਬਾਰਿਕੁ .....॥ ਅੰਗ - ੯੯੯

ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਭੋਲਾ ਹੈ। 'ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਰਘੁਰਾਇਆ' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਇਕ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਓਹੀ ਹੈ -

.....ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੦੭

ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਆਪਿ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸਭਿ ਚਾਟੜੇ ਵਿਗਾੜੇ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਸੰਡਾ ਤੇ ਮਰਕਾ ਜਿਹੜੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਦੇ, ਉਹ ਹਰਣਾਖਸ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਹੀ ਤੇਰਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਮੰਨੇਗਾ। ਹਰਣਾਖਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਸਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ। ਏਧਰ ਭਗਤ ਜੀ -

ਸਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਲਕੁ ਗਮੁ ਨ ਕਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਡਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ -

ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਛੁਟੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਜਿਹੜਾ 'ਨਾਮ' ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਦੇਵੇਗਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈ ਮੰਨੇਗਾ -

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਮਾਤਾ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਤਾ ਹਰਣਾਖਸ ਦੈਂਤ, ਬੜਾ ਰਾਖਸ਼ਸ਼ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਕਿ ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਮਾਤਾ -

ਮਾਤਾ ਉਪਦੇਸੈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪਿਆਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ -

ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਛੋਡਹੁ ਜੀਉ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੩੩

ਤੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਛੱਡ ਦੇ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ -

ਤੁਝੁ ਤੁਰਤੁ ਛੋਡਾਉ ਮੇਰੇ ਕਹਿਓ ਮਾਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੪

ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਉਠਦੇ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਨ ਹਉ ਤੇਰਾ ਪੁੰਗੜਾ ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੫

ਦੇ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਿਨੁ ਬਾਲੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੨

ਇਕ ਆਹ ਮਾਤਾ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ, ਜਿਥੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੇ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ- ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ -

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡਾ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੁਣ ਰੋਮ-ਰੋਮ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਝ, ਬੁਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਸਭਾ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਕਾਹਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ -

ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਹਿ ਮੰਤ੍ਰ ਪਕਾਇਆ ॥

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹੋਇ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ ਹਰਣਾਖਸ ਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ ਕਿ -

ਹਾਥਿ ਖੜਗੁ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ਅਤਿ ਅੰਹਕਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਹੱਥ 'ਚ ਤਲਵਾਰ, ਖੜਗ ਫੜ ਕੇ ਹੁਣ ਧਾਅ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਤੁਝੁ ਲਏ ਉਬਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿਤੇ ਗਏ -

ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਕੋਠੇ ਵਿਚਿ ਰਾਖਿਆ ਬਾਰਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ॥

ਨਿਰਭਉ ਬਾਲਕੁ ਮੂਲਿ ਨ ਡਰਈ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਗੋਪਾਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੪

ਜਲ 'ਚ ਡੋਬਣ ਦੇ, ਅੱਗ 'ਚ ਸਾੜਨ ਦੇ, ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ? -

ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੇ॥
ਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੇ ਕਰੁ ਦੈ ਕਰਿ, ਪਾਪ ਸਮੁੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ॥
ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋ,
ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਹੁਣ ਹਰਣਾਖਸ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਹੱਥ 'ਚ ਤਲਵਾਰ ਹੈ, ਹੰਕਾਰੀ ਦੈਂਤ ਨੇ ਵਾਦ ਵਧਾ ਲਿਆ ਐਨਾ। ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਥੰਮ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਤਪਤ ਥੰਮ ਗਲਿ ਲਾਇਆ ॥

ਤਪਦੇ ਥੰਮ ਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪੁਆ ਦਿਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਥੰਮ 'ਤੇ ਕੀੜੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਾਮ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੀੜੀ ਨੂੰ ਥੰਮ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇਗਾ। ਹੁਣ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਥੰਮ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਤਪਦਾ ਥੰਮ ਹੈ ਪਰ -

ਨਿਰਭਉ ਬਾਲਕੁ ਮੂਲਿ ਨ ਡਰਈ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੫੪

ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਗੋਪਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ -

ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕ ਭਏ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਛਾਨੀ ॥
ਅੰਗ - ੯੬੯

ਹਰਣਾਖਸ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਸ ਉਹ ਤੇਰਾ ਰਾਮ ਕਿੱਥੇ ਲੁਕਿਆ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਤੈਨੂੰ ਤੱਤੇ ਥੰਮ ਤੋਂ ਵੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹਨੇ ਗੁਰਜ ਉਠਾ ਲਿਆ, ਥੰਮ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ। ਕੀ ਹੋਇਆ? -

ਖਿਨ ਮਹਿ ਭੈਆਨ ਰੂਪੁ ਨਿਕਸਿਆ ਥੰਮੁ ਉਪਾੜਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਅੰਗ - ੪੦੩

ਜਿਵੇਂ ਫੌਜ ਹੱਲਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਇਕ ਦਮ ਧਾਅ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਹਰਣਾਖਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ -

ਹਰਣਾਖਸੁ ਨਖੀ ਬਿਦਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਲੀਆ ਉਬਾਰਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਉਹ ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਪਾੜਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਣਾਖਸ ਨੇ ਵਰ ਲਏ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਨਾ ਮੈਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਰਾਂ ਨਾ ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਮਰਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਦਿਨੇ ਮਰਾਂ ਨਾ ਰਾਤ ਮਰਾਂ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਅਸਤਰ-ਸ਼ਸਤਰ ਨਾਲ ਮਰਾਂ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਤੋਂ ਮਰਾਂ, ਨਾ ਅੰਦਰ ਮਰਾਂ ਨਾ ਬਾਹਰ ਮਰਾਂ। ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ। ਨਮਿੱਤ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਵਾਸਤੇ, ਨਮਿੱਤ ਅਵਤਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨਰਸਿੰਗ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ ਰੂਪ ਹੈ ਹੁਣ ਉਹਨੇ ਗੋਦ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਖ ਤੂੰ, ਨਾ ਹੁਣ ਤੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਨਾ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਫੌਰ ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਦਿਤਾ ਉਹਨੂੰ। ਕੋਈ ਸ਼ਸਤਰ

ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿਨ ਛਿਪ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾ ਰਾਤ ਸੀ ਨਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਏਧਰ ਅੰਦਰ ਨਾ ਬਾਹਰ, ਦੇਹਲੀ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦੇਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਆ ਗਿਆ -

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਧਰ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਆਇਆ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਹੀ ਤਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਤਾਰ ਦਿਤੀਆਂ -

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਕੇ ਇਕੀਹ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀਆਂ 21 ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਇਆ। ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਉਪਰ ਵੀ ਰਹਿਮ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਡਰਾਉਣਾ ਰੂਪ ਹਟਾ ਲਓ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਰ ਦਿਓ ਇਸਨੂੰ ਵੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ, 21 ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੰਤ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਜਿਵੇਂ ਹੋਲਿਕਾ ਤੋਂ ਹੋਲੀ ਬਣ ਗਈ। ਹਰਣਾਖਸ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵਰ ਸੀ ਕ ਇਹ ਅੱਗ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੜ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਗੋਦੀ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗ 'ਚ ਬੈਠ ਗਈ, ਉਲਟਾ ਓਹੀ ਸੜ ਗਈ। ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਲੀ ਦੇ ਚਲਦੇ ਨੇ।

ਆਪੇ ਦੈਤ ਲਾਇ ਦਿਤੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਉ ਆਪੇ ਰਾਖਾ ਸੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਦੈਂਤ ਵੀ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਹਦੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਸਰਣਾਈ ਤਿਨ ਮਨਿ ਦੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਆ ਗਏ, ਉਹਨੂੰ ਰੱਤਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ -

ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਾ ਕੀ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਇਹ ਪੈਜ ਧਰ ਤੋਂ ਹੀ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖ ਲਓ, ਦੈਂਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ -

ਦੈਤ ਪੁਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਤਰਪਣੁ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੈ
ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਨਾ ਉਹ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਨੇ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਹਰਣਾਖਸ ਕਿੱਡਾ ਦੈਂਤ ਸੀ, ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਹੋਈ। ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਹੋਈ, ਅੱਗ 'ਚ, ਅਕਾਸ਼ 'ਚ -

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੩

ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਦੁਬਿਧਾ ਸਬਦੇ ਖੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਦਿਨ-ਰਾਤ ਉਹਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੀਏ, ਭਗਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ -

ਤੂ ਭਗਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਭਗਤਾ ਤਾਣੁ ਤੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੯੬੨
ਇਸ ਨਾਲ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਦੁਬਿਧਾ ਸਬਦੇ ਖੋਈ ॥
ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜੋ ਸਚਿ ਰਾਤੇ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਉਹ ਫੇਰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚ 'ਚ ਵਾਸਾ, ਨਾਮ 'ਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ -

ਮੁਰਖ ਦੁਬਿਧਾ ਪੜ੍ਹਹਿ ਮੂਲੁ ਨ ਪਛਾਣਹਿ
ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩
ਮੁਰਖਾ ਸਿਰਿ ਮੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿ ਮੰਨੇ ਨਾਹੀ ਨਾਉ ॥
ਅੰਗ - ੧੦੧੫

ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰਖ ਹਨ, ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜਨਮ ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਲਿਆ -

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਦੁਸਟੁ ਦੈਤੁ ਚਿੜਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਦੁਸਟ ਚਉਕੜੀ ਸਦਾ ਕੁੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਨਾ ਬੁਝਹਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੀ ਤੇ ਕਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ
ਹਰਣਾਖਸ ਨਖਹਿ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੬੦੧

ਇਸ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ -

ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੈ
ਡਰੈ ਨ ਕਿਸੈ ਦਾ ਡਰਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰਾਇਆ ਡਰਿਆ ਨਹੀਂ -

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਰਾਖਾ
ਦੈਤੈ ਕਾਲੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਉਸ ਦੈਂਤ ਦਾ ਕਾਲ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਸੀ -

ਸੰਤਾ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਕਮਾਵਦੇ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਮੋਹੁ ਪਿਆਰੁ ॥
ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਅੰਨੇ ਨੂੰ ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕਾਲ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ -

ਆਪਣੀ ਪੈਜ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਭਗਤਾਂ ਦੇਇ ਵਡਿਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਣਾਖਸੁ ਨਖੀ ਬਿਦਾਰਿਆ
ਅੰਧੈ ਦਰ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੩

ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਚੱਲੀਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਲੋਕ ਵੀ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵੀ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਅੱਜ ਇਹ ਹੋਲੀ ਦਾ ਦਿਨ, ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 1701 ਈ. ਨੂੰ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਵਾਲੇ ਦਿਨ

ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹੋਲੀ ਦਾ ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਲੀ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ -

ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ ॥
ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੦

ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥
ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹ ਲਾਗੈ ਦਾਗਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੦੮

ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਹੀ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰੰਗ ਸੁਟਦੇ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਤੇ, ਇਕ ਲੱਠ ਮਾਰ ਹੋਲੀ ਹੈ ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁਟਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਇਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥
ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੫

ਸੋ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੀ ਕਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਉਰਨ ਕੀ ਹੋਲੀ ਮਮ ਕਾ ਹੋਲਾ।

ਹੋਲਾ ਫੇਰ ਨਾਲ ਮਹੱਲਾ। ਉਸ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਲੋੜ ਸੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਜਿੱਤਦੇ, ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹੱਲਾ ਵੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸੋ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਿਹੜਾ ਹੋਲੀ ਦਾ ਦਿਨ ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਅਰਾ -

ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੈ ਦੋਉ ਚਲੈ
ਰਾਖਿ ਆਪ ਮੁਹਿ ਅਉਰ ਨ ਦਲੈ।

ਕਿਰਤੀ, ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਮੰਗਤੇ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਹੱਥ ਅੱਡੀਏ, ਦਾਤਾ ਪਦ 'ਚ ਰਹੀਏ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਖਾਈਏ -

ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਦੀਦਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕਾ, ਪਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ।

ਦੇਗ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਗ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨਾਂ ਵਰਸਾਇਆ। 20 ਸਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੂਰੇ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਛਪਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਪੁਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਓਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰਿਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਧਾਈ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ, ਬੀਬੀਆਂ, ਬੱਚੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਸਮੇਂ ਵੇਖਿਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਧਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੈਂਕੜੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ।

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਸੋ ਇਹ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨੇਮ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਓ, ਨੇਮ ਨਿਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੇਮ ਨਾਲ ਜੋ ਨਿਭੇ ਉਹ ਕਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ।

ਇਕ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਤਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਰੱਖਣੀ। ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਨੇ, ਨਮਿੱਤ ਕਰਮ ਨੇ। ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ ਕਰਮ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇ - ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ, ਕਿਰਿਆਮਾਨ ਹੈ, ਸੰਚਤ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਹੋਵੇ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ.....॥ ਅੰਗ - ੩੦੫
ਜੇ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੀਏ?

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫
'ਧਿਆਵੈ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠੇ। ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਕੇ ਗਿਆਤਾ, ਗਿਆਨ, ਗੋਅ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਸੰਪਤ, ਸੰਪਤ ਤੋਂ ਅਹੰਗੁਹਿ ਧਿਆਨ ਜਿੱਥੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠੇ। ਫੇਰ ਕੀ ਕਰੇ? ਉਦਮ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਸੁੱਤਾ ਨਾ ਰਹੇ, ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ -

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਇਹ ਦੇਹੀ 'ਚ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਾਂ, 'ਨਾਮ' 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮੱਝਾਂ ਟੋਭੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਸਲ ਜਿਹੜਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਕਰੋ ਪਰ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੧

ਮਨ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੀ ਹੈ, ਤਨ ਵੀ ਫੇਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਰੋਗੀ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ 'ਦੁਬਿਧਾ' ਲਹਰਿ ਬਹੁਤ ਘਰ ਗਾਲੇ' ਅਸੀਂ ਉਸ ਘਰ 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ, ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਵੈਦ ਮੇਘਨਾਥ ਜੀ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਸੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਵੈਦ ਹੀ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਵੈਦ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਤੁਸੀਂ ਨਿਭਾਈ ਚੱਲਿਓ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ

ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਵਾਈਆਂ ਅੱਗੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਰੀਟਾਇਰਡ ਡਾਕਟਰ ਆ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮਿਲਟਰੀ ਦੇ ਰੀਟਾਇਰਡ ਕਰਨਲ ਆਏ। ਹੁਣ ਜਰਨਲ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਬਰਗੇਡੀਅਰ ਵੀ ਨੇ, ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੋਗੀ ਹਾਂ -

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੦

ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਪਣਾਅ ਲਈਏ - 'ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਪਾਪੁ ਦੋਖੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥' ਹੁਣ ਤਾਂ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਪੀਕਰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। 'ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੇ। ਬਹਿੰਦੇ ਵੀ ਉਠਦੇ ਵੀ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਧਿਆਨ 'ਚ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ - 'ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥' ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜੁਗਤ ਦਰਸਾਈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਮਦਦ ਲਓ। ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜੋ। ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਚੁੱਕੋ। ਜਿਧਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਓਧਰ ਵਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ, ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਤਨੇਮ ਬਣਾ ਲਓਗੇ, ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਵੇਖਿਓ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਆਉਣਾ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥
ਕੋਟਿ ਬਿਘਨੁ ਲਾਥੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗਾ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੧

ਆਓ, ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੜ ਅਭਿਆਸ ਕਰੀਏ, ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਹੈ ਸਵਾਸ ਨਾਲ। ਇਹ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ।

*****

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਸਬੰਧੀ ਬੜੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਕਤੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੀ ਢਾਊ-ਰੁੱਚੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਕਈ ਉਤਰਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਸਾਬਤ-ਸੂਰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ, ਪੀਲੇ-ਨੀਲੇ ਦਸਤਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਜਿਵੇਂ 84 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮੁੜ ਖੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਗੇਰਨ ਦੀ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਕੋਹੜੀ ਚਾਲ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਕਾਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਭਾਂਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ। ਫਰਵਰੀ 1994 ਵਿਚ ਗੋਹਾਟੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਕਿ ਆਸਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ-ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਇਸ ਗੁੰਡਾ-ਗਰਦੀ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਿੱਖ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਯੋਜਨਾ ਘੜੀ, ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਛੱਡ ਗਏ। ਕੁਝ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

ਕੁਝ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੩

ਕੁਝ ਦਾ ਵਕਤੀ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨੀਂਹ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ, ਨਿਆਂ, ਬਰਾਬਰੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਦਸਾਂ-ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਤੇ ਰਖੀ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸੱਚ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਰ ਅਧੀਨ ਕੇਸ, ਦਾਹੜੀ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕਰਨੀ ਇਕ ਵਕਤੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਤਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਤਿਤ ਹੋਣਾ ਝੱਟ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਰਾਵਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਕ ਸਿੱਖ ਸਿਗਰਟ ਨੋਸ਼ੀ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਘਰ-ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰਤੀ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਰਮੀ ਕਰਮ ਕਰ ਲਵੇ, ਉਸਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ

ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੰਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ (ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਅੱਜ ਤੋਂ 50-60 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਹ ਪੇਸ਼ਨੀਗੋਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵੀ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਟਾਂਵੇਂ-ਟਾਂਵੇਂ ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਦੇ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤ-ਬਿਆਨੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਉਜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਆਦਿ, ਜੁਗਾਦਿ ਸੱਚ ਹੈ, ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੱਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਨਿਰਮੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਪੰਡਤਾਂ-ਪਰੋਹਤਾਂ, ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ, ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ 'ਨਿਰਭਉ ਅਤੇ ਨਿਰਵੈਰ' ਹੋਣ ਦੀ ਤਰਬੀਅਤ ਦਿਤੀ। ਉੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਮਾਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (Social responsibility) ਨਾਲ ਲੈਂਸ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਨਿਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਚਰਣਕ-ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਾ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਗਲਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ, ਨਿਆਂ, ਬਰਾਬਰੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜੂਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ - 'ਸੰਤਾਂ ਮਾਨੋ ਦੂਤਾਂ ਦਾਨੋ' ਦੇ ਧਾਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਈ ਸਾਲ ਪੈਦਲ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। 'ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ' ਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ, ਰਾਜੇ, ਰਾਣੇ, ਵਿਦਵਾਨ, ਯੋਗੀ, ਪੰਡਿਤ, ਮੌਲਵੀ ਹਾਕਮ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਨਸਾਫ-ਹੀਣ, ਵੱਢੀ ਖੋਰ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਂਹ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਕਹਿ ਕੇ ਦੁਰਕਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੂਨ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ। ਐਸੇ ਨਿਰਭੈ ਯੋਧਾ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੱਚ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਚਲੇ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ

ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਕਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਰ ਲਾਈ ਗਈ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਕੌਮ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਖੰਡੇ-ਬਾਟੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ। ਸੀਸ-ਭੇਟ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਜਾਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਖਾ ਗਏ ਸਨ। ਇਕ ਅਮਲ ਨਾਲ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਮੌਜ ਵਿਚ ਨਵਾਂ, ਨਵੇਕਲਾ ਤੇ ਤੇਜਮਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਰਵੱਚਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੁੱਖ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ 1699 ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਛੂਤ-ਛਾਤ, ਸੂਤਕ-ਪਾਤਕ, ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ, ਦੇਵੀਆਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ 'ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਭੈ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ' ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ। ਯੂ.ਐਨ.ਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ-ਪੰਥ ਨੇ 1699 ਵਿਚ ਅਪਨਾ ਲਏ। ਅੱਜ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਕਬੀਲਿਆਂ/ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ/ਕਮਿਊਨਿਜ਼ ਵਲੋਂ ਉਠਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ-ਪੰਥ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮੁਦੱਈ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਉੱਚ ਆਤਮਾਵਾਂ ਸਥੂਲ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੂਖਮ ਸਰੂਪ ਵਲ ਮੁਗਧ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਖਸੀ ਪੂਜਾ, ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ, ਸਰੂਪ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਰਣਤਾ ਨਾਲੋਂ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਸਾਖ ਭਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਟਾਇਨਬੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖੀ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥੂਲ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ 'ਸ਼ਬਦ' ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਸਾਰ ਧਰਮਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਵੱਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖੰਡਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਬਤ-ਸੁਰਤ ਮਨੁੱਖ ਹੀ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਨੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਰਸਾਤਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਨੇਤਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਸਹੇੜੀ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਚਕ੍ਰਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਏਡਜ਼ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਵਿਚ ਵਿਲਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਗਮਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਸਨੂੰ 'ਬਜਰ ਕਰਹਿਤ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਸ 'ਕੋਹੜ' ਤੋਂ ਬਚਾ

ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ - 'ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੁਲ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ'

ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਸੰਸਾਰ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, 'ਤੰਬਾਕੂ ਤੇ ਡਰਗਜ਼ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਅੱਜ ਅੰਕੜੇ ਵੇਖੋ। ਗਲੇ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਤੰਬਾਕੂ-ਸੇਵਨ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਹੜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਰੇਡੀਓ, ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤੰਬਾਕੂ-ਸਿਗਰਟ ਦੀ ਐਂਡ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਇਸਨੂੰ ਜਗਤ-ਜੂਠ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁੰਏਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਵੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲੋਂ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨਾਨ-ਸਮੋਕਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪੁੰਏਂ ਕਾਰਨ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੰਦਾ-ਪੁੰਏਂ ਸਹਿਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਰਬ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਸਰਵੱਚਤਾ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਲਿਤ, ਵਿਗਾਸਮਈ, ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ।

21ਵੀਂ ਸਦੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਬਾਹਾਂ ਪਸਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਪਨਾ ਕੇ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਿਸ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋਵੇਵਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਸਨੂੰ ਜੀ-ਆਇਆਂ ਕਹੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਅਮਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ - ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਆਨ-ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ 'ਵਿਸਾਖੀ - ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਮਝਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਘਟਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

*****

ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ -

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ : ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਤਿਹਾਸ ਉਪਰ ਜੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੱਤ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਮ ਮਾਨਵ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਿਆ। ਮਾਨਵ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰਵਾਇਤੀ ਕੀਮਤਾਂ ਵਜੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਮੋਜ਼ੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਮਿਸਰੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸੰਗਰਾਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਲਈ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਅਰਬ ਦੇ ਰੁੜੀਵਾਦੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਮ ਦੀ ਨਿਰੀ ਪੂਰੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਧਰਮ ਇਕ ਨਵੇਂ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹੀ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਚੜਿਆ ਸੋਧਨ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ' ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜੇਕਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਸੌਖਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਸ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਡਰ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਉਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਵੇਲੇ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤੰਨ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ

ਹੈ।

ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਅਤੁੱਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਅੰਗ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਸਾਜਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਉਸ ਦੈਵੀ ਸਕੀਮ ਦਾ ਹੀ ਭਾਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੈਵੀ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 'ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ, ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ' ਦਾ ਸੰਕਲਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ (1699 ਈ:) ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਸਨ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਜਿਥੇ ਰੱਬੀ ਏਕਤਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੁਣ ਕੇ ਇੱਕੋ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ, ਦੱਬੀ ਕੁਚਲੀ ਲੋਕਾਈ ਤੇ ਜੋ 'ਬਾਰਸ਼ਿ ਰਹਿਮਤ' ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ' ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ 'ਤਿਥੇ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਬਖਸੀਸ' ਵਾਲੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਵਿਚ 'ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬ' ਆਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਤਬਦੀਲੀ ਤੇ ਹੀ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਚੇਤੰਨ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦੀ ਆਤਮਾ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਵੇਲੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਣ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਤੇ ਫੁੱਟ ਦੇ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਹੀਣਤਾ ਵੱਲ ਏਨਾ ਧੱਕ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰਾਈ ਚਾਕਰੀ ਦੇ ਧੁਖਦੇ ਕੋਲੇ ਨੇ

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਾਲਾ ਤੇ ਰਸਹੀਨ ਕਰਕੇ, ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਸੜ੍ਹਾਂਦ ਤੇ ਬਦਬੂ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੌਮੀਅਤ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ, ਪੰਡਤਾਊ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਦੀ ਵਾਲ ਤੋਂ ਖੱਲ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਬਰੀਕ ਅਕਲ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ, ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਇਕ ਬੋਝ ਵਾਂਗ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿੱਥ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਈ ਇਹ ਵਿਥ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਮਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀ ਵਲ ਸੇਧਤ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ।

ਅਜਿਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਉਥਲ ਪੁਥਲ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਲੀਹ ਕੁੱਟਣ ਵਾਂਗ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੀ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬਚਾਅ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵੇਲੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਈਜ਼ਾਰੇਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਰਾਜ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਤਮਾਮ ਉਮਰ ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਤੰਗੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਸੁਲਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਦੇ ਲਾਰੇ ਤੇ ਜਿਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਤਸਲੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲਗਭੱਗ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਮੁੱਚਾ ਦੇਸ਼ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਤਨ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੁਚੱਜੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਰਮ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸਲਾਮ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਧਰਮ ਸੀ, ਪਰ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪਰੀਵਰਤਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਯਨ ਧਰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਧਰਮ ਦੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਅਰਥਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ

ਪ੍ਰਸੰਗਕਤਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵਹਿਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਧਰਮ, ਆਂਤਰਿਕ ਸਚਿਆਰਤਾ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਉਚਾਈ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਹਰੀ ਭੇਖ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਕਰਮਕਾਡਾਂ ਹੇਠ ਦੱਬ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਲ ਅਰਥ ਲੁਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਭਾਰਤੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤਕ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰ ਨਿਵਾਈ ਇਸ ਹੋ ਰਹੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨ ਕੇ ਸਹਿਣ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਵੈਮਾਨ, ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਮਾਣ ਮਰਯਾਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਆਚਰਨ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਨ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਾਇਰਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸੂਰਜ ਨੇ ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰੌਅ ਅਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਉਂ ਸਦੀਆਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਜੋ ਮਿਹਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੋਕਾਈ ਉਤੇ ਵਰ੍ਹਿਆ, ਉਸਦੀ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸੂਖਮ ਜਲਵੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਬਰੀਕ ਤੰਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਾਨਵ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਧਰਮ ਵਿਗੂਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਦਰਦਿ-ਇਨਸਾਨੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਲਗਭੱਗ ਪਥਰਾ ਵੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਪੱਥਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਤੋਂ ਤਰੋ-ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਏਸੇ ਤਰੋ-ਤਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ -

*ਬੁਤ ਕਦਾ ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਮੁਦਤ ਕੇ ਮਗਰ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁਆ॥
ਨੂਰੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਸੇ ਅਜ਼ਰ ਕਾ ਘਰ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁਆ॥
ਫਿਰ ਉਠੀ ਆਖਿਰ ਸਦਾ ਤੋਹੀਦ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸੇ॥
ਹਿੰਦ ਕੋ ਇਕ ਮਰਦਿ-ਕਾਮਲਿ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਖੂਬ ਸੇ॥*

ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਆਮ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਚਿਣਗ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮ ਦੇ ਸਾਏ ਹੇਠ ਜੀਅ ਰਹੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ

ਸਿਰਜਣ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ, ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਦਰੜ-ਫਲੜ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਨਾ ਟੇਕਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦਾ ਜੋ ਬੂਟਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫਲਦਾਰ ਰੁੱਖ ਵਾਂਗ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਨਵ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜ਼ਾਦੀ, ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਮਾਣ ਗਵਾ ਕੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਕੌਮੀਅਤ ਪਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਸਰੋਕਾਰ, ਸਵੈ-ਸੰਪੰਨ ਮਾਨਵ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵੈ ਸਮਰੱਥ ਮਾਨਵ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਗੁਲਾਮੀ ਵੱਲ ਧੱਕਿਆ ਜਾਣਾ ਯਕੀਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਐਲਾਨਨਾਮਾ 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ, ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਬਰ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੋ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਬਾਬਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵੰਗਾਰ, ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ

ਅਤੇ ਪਤਿ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੰਢਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਅਮਲ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਰੋਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੋਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਉਤਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਰਸ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ 1699 ਈ: ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਵਿਸਾਖੀ 1699 ਨੂੰ ਸਾਜੇ ਗਏ ਖਾਲਸੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ 'ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ' ਦੇ ਮਾਡਲ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਜੁਗਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੁਖਮਤਾ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੇ ਅਮਲੀ ਅਨੁਵਾਦਨ ਦੀ ਸਿੱਖ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹੀ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬੀਜ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਜੁਗਤਿ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਨੂੰ 1469-1699 ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ 'ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ' ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕਤਾ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਸਰੋਕਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਇਕ ਖਾਸ ਜੁਗਤ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਵਾਲੇ ਭੇਦ ਭਲੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਰੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀਅਤਾ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ 1708 ਈ. ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 57)

ਪਉੜੀ ਤੇਤੀਵੀਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੀਵ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੰਤਰ?

ਆਖਣਿ ਜੋਰੁ; ਚੁਪੈ ਨਹ ਜੋਰੁ ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖੇ! ਜੀਵ ਪਰਾਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਖਣਿ ਜੋਰੁ=ਕਿਸੇ 'ਚ ਵੀ ਕੁਝ ਆਖਣ ਦਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ 'ਚ ਵੀ ਧਰਮ-ਗੁੰਥਾਂ (ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਪੁਰਾਨ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਦਿ) ਦੇ ਆਖਣਿ=ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਕਤਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਉ ਬੋਲਾਵਹਿ ਤਿਉ ਬੋਲਹ ਸੁਆਮੀ
ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਨ ਹਮਾਰੀ॥ ਅੰਗ - ੫੦੮

ਜਬ ਅਪੁਨੀ ਜੋਤਿ ਖਿੰਚਹਿ ਤੁ ਸੁਆਮੀ
ਤਬ ਕੋਈ ਕਰਉ ਦਿਖਾ ਵਖਿਆਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੭੯੭

ਜਦੋਂ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੁਬਾਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਖਣਿ=ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ। ਅਣਗਿਣਤ ਜਮਾਂਦਰੂ ਗੂੰਗੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਜ਼ੋਰੇ-ਇਲਾਜ ਪਏ ਹਨ ਅਥਵਾ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਆਖਣਿ=ਕਹਿਣ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਬੋਲਣਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੁੰਭਕਰਨ ਨੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਣਾ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜਾਗਣ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸੌਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਸੀ ਪਰ ਸੁਰਸਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਸੌਣ ਦਾ ਵਚਨ ਕਹਿ ਬੈਠਿਆ ਭਾਵ ਬੋਲਣ 'ਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਥਾਹ ਬਲ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ। ਯਥਾ -

ਦੋਹਰਾ : ਜੋ ਨਿਜ ਸਕਤਿ ਨ ਬੋਲਬੋ ਹਰਿ ਕੀ ਦਾਤ।
ਖਸ਼ਟ ਮਾਸ ਕੀ ਨੀਂਦ ਕੋ ਮਾਂਗਿਓ ਦਹਸਿਰ ਭਰਾਤਿ।
(ਅੰਬਾਲਵੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥਾ ਰੰਧਾਵਾ)

ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਣਿ=ਆਖਣ ਦਾ ਕਿਸੇ 'ਚ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਆਪਿ ਜਪਾਏ ਜਪੈ ਸੋ ਨਾਉ॥
ਆਪਿ ਗਾਵਾਏ ਸੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ॥ ਅੰਗ - ੨੭੦

ਚੁਪੈ ਨਹਿ ਜੋਰੁ=ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ 'ਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੁੱਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਜੋਰੁ ਨ ਮੰਗਣਿ; ਦੇਣਿ ਨ ਜੋਰੁ ॥

ਜੋਰੁ ਨ ਮੰਗਣਿ=ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਇਸ ਜੀਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੰਗਣਿ=ਮੰਗਣ ਦਾ ਵੀ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਮੰਗਣਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਗ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਾਮ੍ਰਾਟ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਮੰਗ ਕੇ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮੰਗਣ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੰਗਣ ਦੀ ਜਾਚ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਛੁ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੧
ਮਾਗਨਾ ਮਾਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗੁਰ ਤੇ ਮਾਗਨਾ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧੮

ਦੇਣਿ ਨ ਜੋਰੁ=ਵਸਤੂ ਦੇ ਦੇਣਿ=ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਜੀਵ ਵਿਚ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਦਾਨ ਆਦਿ ਦੇਣ 'ਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ ਦਾਨੀ ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ ਦਾਨ ਪੂਰੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਂਸੀ ਦੀ ਆਦਮ ਫਰੋਸ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਦਾਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਤਿਨਿ ਹਰੀ ਚੰਦਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਪਤਿ ਰਾਜੈ
ਕਾਗਦਿ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ॥
ਅਉਗਣੁ ਜਾਣੈ ਤ ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਕਿਉ ਕਿਉ ਨੇਖਾਸਿ ਬਿਕਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪੪

ਹਰੀਚੰਦ ਦਾਨੁ ਕਰੈ ਜਸੁ ਲੇਵੈ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇ ਅਭੋਵੈ ॥
ਆਪਿ ਭੁਲਾਇ ਆਪੇ ਮਤਿ ਦੇਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੪

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੌਰਵਾਂ ਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ

ਤੂੰ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਹੀ ਦੇ ਦੇ। ਪਰ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਫਲਸਰੂਪ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਖੂਹਣੀਆਂ ਸੈਨਾ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਮਹਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੇਕਰ ਦੁਰਜੋਧਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਪੰਜ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਤਦੋਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਭ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਦਿਤਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋਰੁ ਨ ਜੀਵਣਿ; ਮਰਣਿ ਨਹ ਜੋਰੁ ॥

ਜੋਰੁ ਨ ਜੀਵਣਿ=ਜਿਉਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਭਾਵ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਮੌਤ ਨੂੰ ਟਾਲ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਉਣ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਯਤਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ -

ਮਰਣੁ ਨ ਜੋਰੁ=ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਰਨਾ ਵੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਮਰਣਿ=ਮਰਨ ਦਾ ਵੀ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੌਤ ਵੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋਰੁ ਨ ਰਾਜਿ ਮਾਲਿ; ਮਨਿ ਸੋਰੁ ॥

ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜਿ=ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਤੇ ਮਾਲਿ=ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਉਠਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਹੀ ਯਤਨ ਸਫਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਨਿ ਸੋਰੁ=ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਭਾਵ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਨ ਤਫੜਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਲੋਕ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਰਾਜ ਭਾਗ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਅਥਵਾ ਰਾਜ ਮਾਲ ਦੇ ਮਨਿ ਸੋਰੁ=ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਵੀ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਚਾਹਕੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗ ਸਕੇ।

ਜੋਰੁ ਨ ਸੁਰਤੀ; ਗਿਆਨਿ ਵੀਚਾਰ ॥

ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਰਤੀ = ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਗਿਆਨਿ - ਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਜੋਰੁ = ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੁਰਤੀ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਾ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਰਤੀ = ਵੇਦ ਸੁਰਤੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਜੋਰੁ = ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ

ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ -

ਜੋਰੁ ਨ ਜੁਗਤੀ; ਛੁਟੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਦਿ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀ=ਜੁਗਤੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਾਲ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਥਵਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕਿਸੇ 'ਚ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਕਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਲ ਹੈ ਤਾਂ -

ਜਿਸੁ ਹਥਿ ਜੋਰੁ; ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਸੋਇ ॥

ਜਿਸੁ=ਜਿਸ ਦੇ ਹਥਿ=ਹੱਥ ਵਿਚ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਹੈ, ਸੋਇ=ਉਹ ਕਰਿ=ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ=ਵੇਖ ਲਵੇ, ਭਾਵ ਅਜਮਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੇ ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੭

ਕਹੁ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਕਿਆ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਜੀਵ ਦਾ ਬਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸੁ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਥਿ=ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਜੋਰੁ=ਬਲ ਹੈ, ਸੋਇ=ਉਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਿ=ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ=ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਹ ਜਹ ਭਾਣਾ ਤਹ ਤਹ ਰਾਖੇ ॥

ਨਾਨਕ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਹਾਥੇ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੯

ਨਾਨਕ; ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨੀਚ ਹੈ। ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਸਿੱਧੋ! ਜੀਵ ਪ੍ਰਤੰਤਰ ਹੈ, ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਵਾ: ਦੂਜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੁਵਿਚਾਰਨਾ ਵੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮਝਾ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਤੇਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਸੁਵਿਚਾਰਨਾ' ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਨਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੰਗਣਾ ਤੇ ਦੇਣਾ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਨਾ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ, ਮਾਲ ਤੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਹੀ ਹੈ। ਬਲ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਾਜ, ਮਾਲ ਖੋਹਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਵੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਵਾ: ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਕਰਕੇ, ਮੰਗਣ ਕਰਕੇ, ਦਾਨ ਦੇਣ ਕਰਕੇ, ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਜਿਉਣਾ ਰਹਿਣਾ ਕਰਕੇ, ਆਤਮ ਘਾਤ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਤੇ ਮਾਲ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਨਿਆਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਕਰਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੋਰੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋਰੁ=ਜੋੜ (ਮਿਲਾਪ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹੰਗਤਾ ਅਤੇ ਮੋਹ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜੋਰੁ=ਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਹੱਥ 'ਤੇ ਧਰੇ ਔਲੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤੇ ਦੀ ਸਮਝਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂਪਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਬਾਕੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਐਵੇਂ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਲ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਵੇ। ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਨੀਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਵਾ: ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਜਾਂ ਨੀਚ ਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਪਉੜੀ ਚੌਤੀਵੀ

ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ; ਥਿਤੀ ਵਾਰ॥

ਕਈ ਕਰਮ ਰਾਤੀ=ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਦੀਪਮਾਲਾ ਆਦਿ। ਕਈ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਚੰਦ੍ਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ ਕੇ ਹੀ ਦੁਆਵਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਿਹਨਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਫੁਲੜਾ ਫੁਲ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ ॥

ਜੋ ਜਾਗੰਨਿ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੮੪

ਰੁਤੀ=ਕਈ ਕਰਮ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਵੀ

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਲੀਆਂ, ਬਸੰਤ, ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਆਦਿਕ। ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ 1. ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ=ਚੇਤ, ਵਿਸਾਖ 2. ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ=ਜੇਠ ਹਾੜ 3. ਪਾਵਸ ਰੁੱਤ (ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ)=ਸਾਵਣ, ਭਾਦਰੋਂ; 4. ਸਰਦ ਰੁੱਤ=ਅੱਸੂ, ਕੱਤਕ 5. ਹਿਮਕਰ ਰੁੱਤ=,ਮੱਘਰ, ਪੋਹ; 6. ਸਿਸੀਅਰ ਰੁੱਤ=ਮਾਘ, ਫੱਗਣ। ਥਿਤੀ=ਕਈ ਕਰਮ ਥਿਤਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਏਕਮ, ਦੂਜ, ਤੀਜ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਥਿਤਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਥਿਤ ਨੂੰ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਰਾਮ ਨੌਮੀ, ਦਸਮੀ, ਬਾਵਨ ਦ੍ਰਾਦਸੀ, ਨਰਸਿੰਘ ਚੌਦੇਂ। ਸਨਾਤਨ ਮੱਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਥਿਤਾਂ ਮੰਨੀਆ ਗਈਆ ਹਨ।

ਪਵਣ ਪਾਣੀ; ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ॥

ਪਵਣ=ਹਵਾ। ਕਈ ਪਉਣ ਅਹਾਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਉਨਾ ਚਿਰ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੇਵਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂ ਕਈ ਪਉਣ ਦਾ ਰੁਖ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਪਉਣ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪਉਣ ਨੂੰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ=ਕਈ ਸੁਸਤੀ ਮੇਟਣ ਵਾਸਤੇ ਗਲ ਤਾਈਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਖੜੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਜਲਪਾਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਖੰਡੀ ਲੋਕ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਜੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪਾਣੀ=ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਧੋਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉੱਚੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਗਨੀ = ਕਈ ਅੰਗ ਦੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਅ-ਤਾਅ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਧੂਣੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਵਿਚਾਲੇ ਆਪ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਵਾਂ ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਤਪਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਧੂਣੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਜੱਗ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਘੀ ਆਦਿ ਸਮੱਗਰੀ ਪਾ ਕੇ ਹਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਾਲ-ਕਈ ਪਾਤਾਲ ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਤੇ ਤਹਿਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਗੁਫਾ ਪੁੱਟ ਕੇ, ਭੋਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਗੁਫਾਵਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਕਾਂਤ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਫਾ ਤੇ ਭੋਰੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ, ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ; ਧਰਮਸਾਲ॥

ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ (ਰਾਤਾਂ, ਰੁੱਤਾਂ, ਥਿਤਾਂ, ਵਾਰ, ਪਉਣ, ਅਗਨੀ, ਪਾਤਾਲ) ਤਿਸ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਧਰਤੀ

ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਲ=ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ, ਖੰਡਾਂ ਤੇ ਦੀਪਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਖੰਡ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਧਰਤਿ ਉਪਾਇ ਧਰੀ ਧਰਮ ਸਾਲਾ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ; ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਰੰਗ॥

ਤਿਸੁ=ਉਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੇ ਰੰਗ=ਕਈ ਰੰਗਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਦੇ, ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ, ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਜੀਅ=ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ=ਜੁਗਤੀਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਜੀਅ=ਜੀਵ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਿ=ਜੁਗਤੀਆਂ ਤੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਵੀ ਕੇ=ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਤ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੁਗਤਿ=ਜੁਗਤੀਆਂ ਵਿਚਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜੁਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ।

ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ; ਅਨੇਕ ਅਨੰਤ॥

ਤਿਨ=ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਕੇ=ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜੀਵ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੰਤ=ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ (ਕਰਮ) ਵੀ ਅਨੰਤ=ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਭਾਵ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਰਿਆ ਹੈ ਵਾ: ਕੋਈ ਜੀਵ ਕੋਈ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਜੀਵ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਆਦਿ।

ਕਰਮੀ ਕਰਮੀ; ਹੋਇ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੀਵ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਕਰਮੀ=ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਰਮੀ=ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵੀਚਾਰੁ=ਨਿਰਣਾ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਨਰਕ, ਸਕਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਥਵਾ ਕਰਮੀ=ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਰਮੀ-ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਵੀਚਾਰੁ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਚਾ ਆਪਿ; ਸਚਾ ਦਰਬਾਰੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਉਥੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੱਚ ਉਤੇ ਹੀ ਆਧਾਰਿਤ ਇਨਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਾਲਾ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ ਦਾ ਸਚਖੰਡ, ਬੈਕੁੰਠ, ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ।

ਤਿਥੈ ਸੋਹਨਿ; ਪੰਚ ਪਰਵਾਣੁ॥

ਤਿਥੈ=ਉਥੇ (ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ) ਪੰਚ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ

ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ ਸ੍ਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ, ਨਿਮਰਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜ ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਹ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪਰਵਾਣੁ=ਪ੍ਰਵਾਨੀਕ ਹੋ ਕੇ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ ਪਰਵਾਣੁ (ਪਰ+ਵਾਣੁ) ਪਰ=ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਵਾਣੁ=ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੋ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸ ਪੰਚ=ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਤਿਥੈ=ਉਥੇ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਸੋਹਨਿ=ਸੋਭਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤਪਾ ਜੀ! ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ -

ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ; ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਹੋ ਹੀ ਜੀਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਸੋਭਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਉਸ ਨਦਰੀ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਰਮਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਨੀਸਾਣੁ=ਚਿੰਨ੍ਹ ਭਾਵ ਲੇਖ ਪਵੈ=ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰੀ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਵੈ=ਪੈ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨੀਸਾਣੁ=ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਚ ਪਕਾਈ; ਓਥੈ ਪਾਇ॥

ਓਥੈ=ਉਥੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ (ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ) ਕੱਚਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ (ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਵਾਲੇ) ਸਵਰਗ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਚ=ਕਚਤਾਈ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਪਾਇ=ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਕਾਈ=ਪੱਕੇ ਕਰਮ ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਕਾਈ=ਪਕਿਆਈ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਉਥੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸਿੱਧ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਉਥੇ ਵੀ ਉਗਾਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ?

ਨਾਨਕ ਗਇਆ; ਜਾਪੈ ਜਾਇ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੀਵ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਗਇਆ=ਜਾਣ ਉਤੇ ਉਸ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਪੈ=ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਪੁੰਨੀ ਹੈ? ਕੌਣ ਪਾਪੀ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਉਗਾਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਹੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

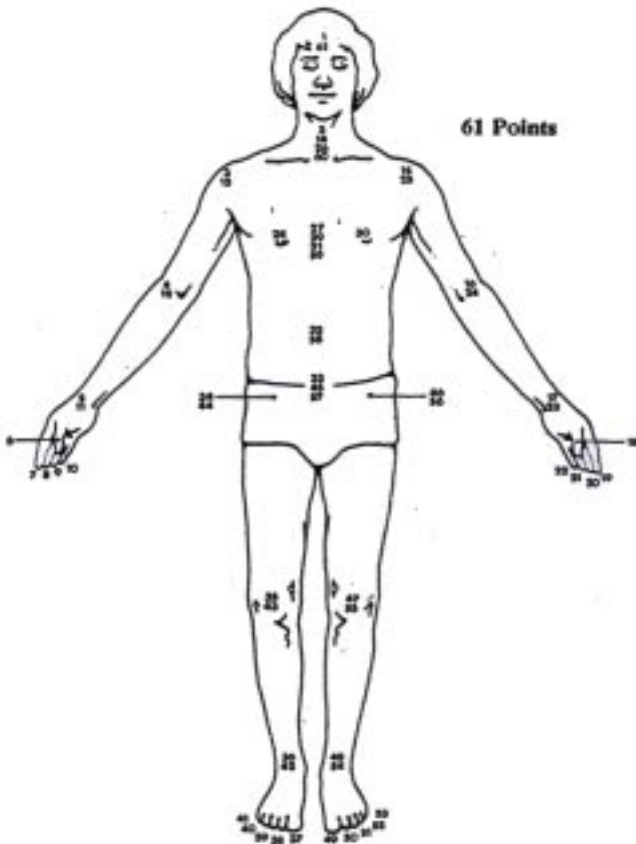
ਹੁਕਮੀ ਹੋਇ ਨਿਬੇੜ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਬਾਕੀ ਅੰਗਿ - ੬੩੮(ੳ)

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - 2 (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਇਕਾਠ (61) ਪੁਆਇੰਟਾਂ ਵਾਲਾ ਵਯਾਮ

ਇਕਾਠ ਪੁਆਇੰਟ ਵਾਲਾ ਵਯਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਸ਼ਵਾਸਨ ਵਿਚ ਲੇਟ ਜਾਓ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਸਰ੍ਹਾਣਾ ਸਿਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਲੈ ਲਵੋ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਚੇਤਨ ਹੋ ਜਾਓ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਵਾਸਨ ਵਿਚ ਹੋ, ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ ਹੋਣ, ਪੰਜੇ ਉਪਰ ਵਲ ਹੋਣ, ਅੱਖਾਂ ਹਲਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਹਲਕੇ ਮੀਟੇ ਹੋਏ, ਜੀਭ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਨਿਸਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਚੇਤਨਤਾ ਹਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਆਓ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਉਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ। ਦੋਨੋਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਸੁਆਸ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਚੱਲਣ ਦਿਓ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਟਕੇ ਦੇ ਚਲਣ ਦਿਓ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਆਵਾਜ਼

ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਿਓ। ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਓਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ, ਦੋਨੋਂ ਭਾਵ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਣ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਆਪਣੇ ਆਰਾਮ

ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਰਹੇ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਲਵੋ।

ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ, ਉਸਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ, ਨੰਬਰ 2 'ਤੇ ਜਾਓ ਗਲੇ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਗਲੇ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਨੰਬਰ 3 ਸੱਜਾ ਮੋਢਾ 4. ਸੱਜੀ ਕੂਹਣੀ 5. ਸੱਜਾ ਗੁੱਟ ਦਾ ਜੋੜ 6. ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਸਿਰਾ 7. ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਸਿਰਾ 8. ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਸਿਰਾ 9. ਤੀਸਰੀ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਸਿਰਾ 10. ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਚੀਚੀ ਦਾ ਸਿਰਾ 11. ਸੱਜਾ ਗੁੱਟ 12. ਸੱਜੀ ਕੂਹਣੀ ਦਾ ਜੋੜ 13. ਸੱਜਾ ਮੋਢਾ 14. ਗਲੇ ਦਾ ਮੱਧ 15. ਖੱਬਾ ਮੋਢਾ 16. ਖੱਬੀ ਕੂਹਣੀ ਦਾ ਜੋੜ 17. ਖੱਬਾ ਗੁੱਟ 18. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਟਿਪ 19. ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਟਿਪ 20. ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਟਿਪ 21. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਟਿਪ 22. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਟਿਪ 23. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਗੁੱਟ ਦਾ ਜੋੜ 24. ਖੱਬੀ ਕੂਹਣੀ ਦਾ ਜੋੜ 25. ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ ਦਾ ਜੋੜ 26. ਗਲੇ ਦਾ ਮੱਧ ਸੈਂਟਰ 27. ਦਿਲ ਦਾ ਸੈਂਟਰ ਗਤੀ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ 28. ਸੱਜੀ ਛਾਤੀ 29. ਦਿਲ ਦਾ ਮੱਧ 30. ਖੱਬੀ ਛਾਤੀ 31. ਦਿਲ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 32. ਨਾਭੀ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 33. ਪੇਟ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 34. ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਦਾ ਜੋੜ 35. ਸੱਜੇ ਗੋਡੇ ਦਾ ਜੋੜ 36. ਸੱਜਾ ਗਿੱਟਾ 37. ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਸਿਰਾ ਟਿਪ 38. ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲੀ 39. ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਉਂਗਲੀ 40. ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲੀ 41. ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ 42. ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਗਿੱਟਾ 43. ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ 44. ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਦਾ ਜੋੜ 45. ਪੇਟ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 46. ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਦਾ ਜੋੜ 47. ਖੱਬੇ ਗੋਡੇ ਦਾ ਜੋੜ 48. ਖੱਬੇ ਗਿੱਟੇ ਦਾ ਜੋੜ 49. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਟਿਪ 50. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲੀ 51. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਉਂਗਲੀ 52. ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਟਿਪ 53. ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਟਿਪ 54. ਖੱਬਾ ਗਿੱਟਾ 55. ਖੱਬਾ ਗੋਡਾ 56. ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਦਾ ਜੋੜ 57. ਪੇਟ ਦਾ ਮੱਧ, ਸੈਂਟਰ 58. ਨਾਭੀ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 59. ਦਿਲ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 60 ਗਲੇ ਦਾ ਸੈਂਟਰ 61 ਮੱਥੇ ਦਾ ਸੈਂਟਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਇਕਾਠ ਪੁਆਇੰਟ ਦਾ ਵਯਾਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੀਥਲੀ ਕਰਨ

ਦੂਸਰੀ ਕਸਰਤ ਡੂੰਘੀ ਹੈ, ਉਹ 61 ਪੁਆਇੰਟ ਨਾਲੋਂ

ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਸ਼ੀਥਲੀਕਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਸਰਤ ਇਸ ਕਸਰਤ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੋਝ ਨੂੰ, stress ਨੂੰ ਹਟਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਚਕਿਤਸਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਰਜਿਸ਼ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। 41 ਮਰੀਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ (insomania) ਦੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਹੋਏ। ਸ਼ੁਗਰ ਤੇ ਬਲੈਂਡ ਪਰੈਸਰ 200 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਨੀਂਦੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ, ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਕਸਰਤ, ਵਿਯਾਮ ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹੈ, ਸੌਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਤੁਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੀਂਦ ਦੇ ਗੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ, ਅੰਤਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕੋਗੇ, ਸੱਤ ਦਿਨ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੀਂਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਬਦਲ ਜਾਏਗਾ। ਨੀਂਦ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬਣਤਰ ਹੀ ਭਾਵ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਦਾ ਤੱਤ ਗੁਣ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਦਰਦ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਸਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਸੁਸਤੀ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਰੀਰਕ, ਉਦਾਸੀ, ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਅਤਿ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਿੰਨੀ ਅੱਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਰੋ, ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਓ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਓ, ਦੇਖੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਗਲਤੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤੀ ਠੀਕ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟ੍ਰੇਨ ਕਰੋ, ਸਾਧੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਕਰੋ, ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਦੇਖੋ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾ ਆਉਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਿਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸਰੂਣਾ ਰੱਖੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੇਟ ਦੀ ਗੈਸ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਸਕਦੀ

ਹੈ (ਦਿਲ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗੈਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਿਲ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਨ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।)

ਸਰੂਣਾ ਵੀ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ। ਸ਼ਵ ਆਸਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮੇ ਪਈਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮੇ ਪੈ ਜਾਓ, ਬਾਹਵਾਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਵੋ, ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਲੇਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰੋ, ਨਾ ਹੀ ਥੱਲੇ ਗੱਦਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਕਰੋ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਮੁੜੇ ਨਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲਵੋ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲਵੋ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲਵੋ, ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਪੇਟ ਇੱਕਠਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਕੱਢ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਪੇਟ ਦੇ ਪੱਠੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕਰੋ ਭਾਵ (diaphragmatic breathing) ਕਰੋ। ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਪੈਰ ਤਕ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੱਕ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲਵੋ। ਕੋਈ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸੁਆਸ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਨਹੀਂ, ਡੂੰਘੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੁਆਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਨਿਸਲ ਰਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਾਰੀ ਥਕਾਵਟ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਾਰਾ ਵਸ਼ੈਲਾਪਨ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅੰਦਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਦੇ ਪੰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ, ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ, ਲੱਕ ਦੇ ਜੋੜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤਕ ਆ ਜਾਓ, ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੋ, ਸੁਆਸ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤਕ ਜਾਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਵਾਰੀ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲਵੋ ਤੇ ਕੱਢੋ। ਆਪਣੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਓ, ਲੱਕ ਦੇ ਜੋੜ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਓ। ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਸਿਰ ਤੱਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਵਾਰੀ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਲੈ ਜਾਓ। ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫੇਰ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਸਿਰ ਤਕ ਲੈ ਜਾਓ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰ ਤਕ ਲੈ ਜਾਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਵਾਰੀ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਮੂਲਾਧਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ, ਧੂਰੀ
ਫੋਨ ਨੰ. 98156-07803, 98153-04390

ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ

ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਜੇਠ ਹਾੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਾਪਮਾਨ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 50-60 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਨ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਸਮ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੈਰਾਨਗੀ ਅਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗਰਮੀ ਸਹਿਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਅਚਾਰੀਆ ਚਰਕ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ (ਬਰਾਬਰ) ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਾਪਮਾਨ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਹ ਤਾਲਮੇਲ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿ ਗਰਮੀ ਝੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਠੰਡੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਪਾਣ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਣ ਪਾਣ ਵਿੱਚ ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਬੋਧਿਆਨੀ ਦਾ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਤਾਂ ਐਨਾ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦਸਤ ਲੱਗਣੇ, ਥਕੇਵਾਂ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ, ਲੂ ਲੱਗਣਾ, ਸਿਰ ਦਰਦ, ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਦੁਖਣੀਆਂ ਜਾਂ ਜਲਣ ਹੋਣੀ, ਚਮੜੀ ਰੋਗ, ਹਾਜ਼ਮਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ, ਉਲਟੀਆਂ ਲੱਗਣੀਆਂ ਅਤੇ ਚੱਕਰ ਆਦਿ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਰਸਾ (ਸੂਪ), ਦਹੀਂ, ਬਿਲ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ, ਠੰਡਿਆਈ, ਪਤਲਾ ਸਤੂ, ਦੁੱਧ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੱਸੀ, ਜਲ ਜੀਰਾ, ਅੰਬ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ, ਆਦਿ

ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰੂ ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕ (ਠੰਡੇ) ਪੀਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਨਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਪਿੱਤ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਬਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਿੱਟੀ (ਗਾਚਣੀ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸਾਬਣ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਿੱਤ ਨਿਕਲ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਹਿੰਦੀ ਤੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਨਰਮ ਪੱਤੇ ਰਗੜ ਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ। ਬਣਾਵਟੀ ਕਰੀਮਾਂ, ਪਾਊਡਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਸੀਨਾ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਸੀਨਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮੀ ਫਲ, ਸਲਾਦ, ਪਿਆਜ਼, ਖੀਰਾ, ਕੱਕੜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਲਾਲ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਏ.ਸੀ., ਕੂਲਰ, ਪੈਂਖੇ ਦੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨਿਰੋਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾਵਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ ਕੇ ਰੱਖਣ। ਸਿਰ ਨੰਗਾ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਕੇਸ ਝੜਣੇ, ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਛੇਤੀ ਸਫੈਦ ਹੋਣਾ, ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਕੀ, ਸਿਕਰੀ ਆਦਿ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਘੱਟਦੀ ਹੈ। ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣਾ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖੇ ਪਿਆਸੇ ਫਿਰਨਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਜਾਓ, ਸਿਰ ਤੇ ਤੋਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਠੰਡੇ ਚਸ਼ਮੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਖੀ ਮੱਛਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਫਾਈ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਰਫ, ਆਈਸਕਰੀਮ, ਅਤੇ ਫਰਿੱਜ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਘੜੇ ਦਾ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੱਛਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਧੂਫ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੈਲੀ ਜੰਤਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਸੌਣਾ ਸਿਹਤ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗ, ਘਬਰਾਹਟ ਅਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਉੱਜਲ ਸੂਤੀ, ਵਸਤਰ ਹੀ ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦਸਤ, ਮਰੋੜ, ਬੇਚੈਨੀ, ਜੀਅ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਖੱਟੇ ਡਕਾਰ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਜਲਣ, ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੌਸਮੀ ਫਲ, ਦਾਲ-ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਮਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਿਰੋਗ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਲਾਭਕਾਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੋ ਚੀਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਖਰਬੂਜਾ, ਆਂਵਲਾ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ, ਇਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ ।

ਸਿਹਤ ਗਿਆਨ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ (ਲੇਖਕ : ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ) ਪੜੋ ।

ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਓ।

ਗੁਣ : ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ, ਸੁਗੰਧਿਤ, ਹਾਜਮੇਦਾਰ, ਚੁਸਤੀ ਫੂਰਤੀ ਦਾਇਕ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ, ਜ਼ੁਕਾਮ, ਨਜ਼ਲਾ ਪੇਟ ਗੈਸ, ਜਲਨ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ, ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਵੇ । ਹਰ ਉਮਰ, ਹਰ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਸੇਵਨ ਕਰੋ

*****

(ਪੰਨਾ 55 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਰੂਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੱਭੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਣੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਧਾਰਾ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਖਾਲਸਾ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਫੂਮਨ,
ਸਿਧਵਾਂ ਖੁਰਦ

*****

ਜੋ ਧਰਮੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਧਰਮੁ ਨਾਉ ਹੋਵੈ
ਪਾਪਿ ਕਮਾਣੈ ਪਾਪੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤਾ॥
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤਾ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੭

ਬਿਨੁ ਬਕਨੇ ਬਿਨੁ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ॥

ਅੰਗ - ੧੨੨੮

ਸੋ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ; ਏਹੁ ਧਰਮੁ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਧਰਮ ਖੰਡ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਫਲ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੌਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਖੰਡੀਆਂ ਦੀ, ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਤੀਜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤਨੂਮਾਨਸਾ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਥਿਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ (ਬੁੱਧਵਾਰ) ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਪਵਣ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ, ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਲ=ਜਗ੍ਹਾ ਧਰਤੀ ਸਾਜ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਤਿਸ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਥੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਪੰਚ=ਮਹਾਤਮਾ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਨੀਸਾਣ=ਪ੍ਰਗਟਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਗੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੰਦੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਚਿਆਈ ਅਤੇ ਭਜਨਾਨੰਦੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਵਾ; ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਸ ਦੀ ਕਚਿਆਈ ਤੇ ਪਕਿਆਈ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਬਿਨੇ ਬਕਨੇ ਬਿਨੁ ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ॥

ਅੰਗ- ੧੨੨੮

ਇਉਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਖੰਡੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ=ਕਰਮ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸੀ ਹੈ।

*****

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ -

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

*****

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋਂ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro	50 •	500 •
Life	Rs 3000/3020				

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin code.....Phone.....E-mail.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ/ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ., ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ., ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਥਾਇਰੋਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ ,
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 8. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 9. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ, 10 . ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 4 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)
(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	150/-		29. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	
2. ਕਿਵ ਕੁਝੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	30. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	31. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....!	100/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 1	30/-	35/-	80/-	32. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 2	60/-	65/-	80/-	33. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	25/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3	100/-	100/-	110/-	34. ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-		35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	36. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	130/-	200/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-		37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	135/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-		38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	35/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	250/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		40. 'ਸੇਵਾ' ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	160/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-		41. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	30/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-		42. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	20/-	43. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'	300/-	
16. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-		44. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
17. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-			45. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
18. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-					
19. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
20. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-				
21. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-				
22. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
23. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
24. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-				
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-				
26. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-				
28. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-					

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 95922009106 ਤੇ **ਸ਼ਿਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਟਰੱਸਟ** Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003 RTGS/IFSC Code - PSIB0021286 Branch Code - C1286 Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib, (Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 80, issue March., 2015)

Saint Gyaneshwar said, "Well then, if the holy men say this, haven't you accepted it as true? God is all-pervasive. But tell me - why did you go back yesterday?"

He said, "You were standing with one foot on 'Vithal' (God's idol)." He replied, "Namdev! there is nothing here which is not God-permeated. Then whose foot was placed on whom?"

When Sant Gyaneshwar cast his gracious glance, suddenly there was Divine illumination within him (Namdev). When he was enlightened, he could not bear it. He came back home and in that very state of intoxication he realized that there is nothing here except God. He is manifested in various forms as per His will -

*'One Sole God has countless forms;
Plays He His play, but finally they become one.'*

**ਏਕ ਮੂਰਤ ਅਨੇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥**

God Himself has assumed various outward forms. He Himself has spread His Maya (mammon) -

'As an actor stages a play and appears in many charactes and guises, similarly the Lord, when He abandons His guise and ends His play, then one alone remains, the One alone.'

P. 736

**ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥**

**ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥
ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥**

At one time, Namdev was sitting in a state of illumination. He had just finished baking loaves. In olden times, there used to be storage bins in which were kept expensive eatables and drinks - ghee, milk etc. When he went to get ghee (clarified butter), his dog ran away with the napkin containing loaves. He followed the dog calling out - if you were so hungry, I would have applied ghee to the loaves in advance. As he went ahead, the dog put the napkin of loaves before him. He sat with downcast eyes as he gave loaf after loaf to the dog after polishing them with ghee. He was in a state of intense non-attachment.

Then he heard a voice, "Namdev, did you recognize Me here too?"

He asked, "Sir! which is that spot, where you are not present? You yourself are performing this miracle..."

*'O Lord! somewhere becoming watchful and wakeful, Thou preachest sentience.
Somewhere becoming carefree, Thou sleepest in deep slumber.*

*Somewhere becoming a mendicant,
Thou beg alms from door to door.*

*Sometimes becoming the great Giver,
Thou givest wealth men ask for.*

Sometimes Thou bestow untold riches on the kings, and sometimes Thou takest away their kingdom.

Sometimes Thou abidest by the Vedas

(scriptures) and sometimes contrary to them thou act.

Sometimes thou art beyond the Three Attributes of Maya and sometimes Thou art the 'Possessor of all virtues.'

Tavprasad Swaiyyas, Akal Ustat

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇਕੈ, ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ,
ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ, ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ ॥
ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ, ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਹੁਇਕੈ, ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਤੇ ਫੀਨ ਫਿਤ ਲੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ, ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ,
ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ, ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ ॥

O Sovereign Lord! is there any one in the world other than Thou? Thou Thyself speakest in all -

'Within all the hearts the Lord speaks, the Omnipresent Lord speaks.

Save the Lord, who is it that speaks?'

P. 988

ਸਭੇ ਘਟ ਰਾਮੁ ਬੋਲੈ ਰਾਮਾ ਬੋਲੈ ॥
ਰਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਬੋਲੈ ਰੇ ॥

He said, "O Sovereign! there is no place in the world where Thou art not existent."

So, he, who made this achievement, had also practised penances. I was saying that all holy men get a glimpse of God through feeling and emotion. But Namdev got a glimpse of God's own form 72 times, which is not obtained without the Guru (Holy Preceptor). So Baba Farid did penances so that he might get a glimpse of God. He came to such a state that the crow came and sat on his brow ready to peck at his eyes. He thought that he would be able to have a glimpse of God with his eyes. Guru Sahib says - How can one see God when one does not have the proper eyes to see Him?

'Nanak, different are those eyes with which the Beloved Lord is beheld.'

P. 577

ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ
ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਧਿਰੀ ॥

The eyes that can see God are different from these eyes. That eye does not open, though it has been given to all, you and me. But we have not explored it; we have not endeavoured to open it. God has gifted us with Divine insight. These physical eyes open to the outside world. So do the ears hear things of the outer world. Through the nose we inhale fragrance from outside. We taste and eat foods and drinks also from the outer world and relish them. With the outside physical touch are we filled with joy. But if the inner Divine eyes get opened, then, Guru Sahib says - 'We will see God pervading in all beings.' But that eye is different. God will be beheld everywhere, when Divine eyes are obtained. When the inner Divine ears get opened, we will hear Divine music without any musical instruments. When the Divine sense of smell is awakened, we will look around to see from where the powerful scent is coming. He will check one thing after another with his hand to find out the source of fragrance. Just as the deer runs hither and thither to find out the source of musk -

'Just as the deer knows not its own musk and wanders about guiled by doubt.' P. 644

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ
ਕ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥

In the same manner, are we filled with scent in our within. We do not need any outside scents, because within us lies such a powerful scent. So powerful is the relish of Divine Name that once man tastes it, he cannot give it up. Guru Sahib says - Give up the relishes of the outer world. Then will you be able to taste the relish of Divine

Name. But you are too much involved in the relishes of the outside world. Many are these relishes of the outside world. In them are you lying drowned. When the inner Divine sight gets opened, you will not be able to bear the Divine effulgence. When you receive the Divine touch, you won't be able to bear it, so intense and exhilarating it is.

Bhai Sahib Bhai Randhir Singh Ji writes in his book '*Rangley Sajjan*' [Men dyed in God's Love] that once Bapu Ji (your Biji's father) was sitting in attendance behind *Guru Granth Sahib*. In the sitting posture he rose and touched the ceiling, and then came down slowly and slowly. Again, he rose to the ceiling. Thereafter, moving over the congregation, he came down and lay in front of *Guru Granth Sahib*. He kept lying there for six hours. Lightning like flashes emanated from his body, which spread throughout the *gurdwara*. The *Gurbani*-singers stopped singing. They experienced spiritual vibrations in their body. They could neither get up, nor speak a word. They forgot everything and lay there for six hours. The entire congregation kept sitting there. These are the marvels that lie hidden within us. These are revealed by practising Divine Name meditation, otherwise we are wasting our life in vain. We drink alcohol from outside. Now drinking is bound to spoil our life. Ailments afflict us. Big scientists and researchers say that alcohol causes cancer. It destroys the lungs. God has given fourteen hundred thousand million cells in our body. Each cell starts smelling of alcohol. Twenty five kinds of required sprays are automatically present in our lives. If you eat radishes, the spray that

is going to dissolve it, starts in it. Involved in these relishes of the world, the relish for God's Name does not come. These are relishes for money, clothes, vehicles, sons, eminence, and positions. Guru Sahib says - When you are caught in these worldly relishes, how do you expect relish for God's Name to come? It won't fall to your share. Only when your mind and liking rise above these relishes, will you experience relish for God's name. So having a glimpse of God is not a matter of the eyes. God is not seen with these eyes. If He is beheld, it is only later, when the eyes open to Divine insight. Then God is seen pervading everywhere. He never disappears. Within and without, one's self dissolves and only God is left behind.

So Baba Farid Ji requests the crows not to touch his eyes. Recite like this -

*Refrain: O crow! don't you touch these two eyes of mine,
I hope to see my Lord Spouse.*

ਧਾਰਨਾ - ਓ ਕਾਗਾ ਏਹ ਦੋਇ ਨੈਣਾਂ
ਮਤ ਫੋੜਿਓ -2, 2.
ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਆਸ -2, 2.

*'Thou crow pecking at my emaciated body,
eating away its flesh,
Pray touch not these two eyes,
So I have sight of the Beloved.'* P. 1382

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਢੰਢੋਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ ॥
ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਫੁਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ ॥

He practised such severe austerities -

*'In separation from God my body burns like the oven;
My bones flame like firewood;
To find union with the Beloved could I walk
till my feet be tired, would walk on my head.'* P. 1384

ਤਨੁ ਤਪੇ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥
ਪੈਰੀ ਥਕਾ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥

In my march towards meeting God, if

my feet get tired, and somebody tells me that God is sitting on such and such mountain, then I would walk on my head to complete the remaining journey. This is intense devotion, holy congregation! The path is no doubt wrong, but we are all sacrifice to Baba Farid who is filled with the hope and longing to see the Beloved Lord. Guru Sahib says -

'Nanak is a sacrifice time and again to such, As after the Lord's sight are thirsting.'

P. 266

**ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥**

We are all sacrifice to one who is thirsting for a glimpse of God. This is not a small thing. His fame spread far and wide. People talked of his spiritual miraculous powers everywhere. Farid had visited top holy men whether they were in Iran, or Baghdad, or Afghanistan, or Gazhni or in India or in Jawa and Sumatra. He had travelled to all these places -

'Farid, with these small legs, I have traversed across deserts and mountains.'

P. 1378

**ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ
ਬਲ ਡੂੰਗਰ ਭਵਿਓਮਿ ॥**

No place have he left unvisited -

'But today, for Farid his jug has become at a distance or hundred miles.'

P. 1378

ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੁਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਬੀਓਮਿ ॥

Old age has come. He has become 91 years old. He cannot pick up even his jug of water." So, in this way, the fragrance of Baba Farid's worship and devotion spread everywhere. At that time some holy men who had realized the Ultimate Spiritual Reality came and said, "O Farid! we are all sacrifice to your meditation and penance. My dear, you have practised severe austerities. From so afar have we come to

tell you one thing. Listen to it carefully.

Refrain: Why do you search for God in the jungles?

Search thine own heart.

**ਧਾਰਨਾ - ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਹਨੂੰ ਢੂੰਡਦੈ,
ਖੋਜ ਮਨ ਆਪਣੇ ਨੂੰ -2, 2.**

'Farid, why wanderest thou over wild places, Trampling thorns under thy feet?

God in the heart abides: seek Him not in lonely wastes.'

P. 1378

**ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ
ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥**

ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੂੰਢਹਿ ॥

Farid, we are all sacrifice to your longing and devotion for a glimpse of God. But, my dear, your path is wrong. Howsoever long you may practise these austerities, you won't be able to meet Him, because He has said clearly -

'The Master of the House has put on it a lock;

The key to the Preceptor is given to keep:

This, without, seeking the holy Preceptor's shelter, without no effort may be found.'

P. 205

**ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥**

So long as you don't go into the refuge of a Perfect holy Preceptor, God's door will not open unto you.

You will understand it with the help of an example. Once there was a king. He had no offspring. In an area of twenty square miles he had set up such a park that had a labyrinth. When he held festivals there, stalls were set up and dance and song programmes were organized. He kept sailing in the lake situated there. On the dry land around the lake, he had got constructed many things. The roads were

indeed very superior and unique in the forest. There were fountains of water and beds of flowers. He said, "I do not have any issue. He, who discovers me in my park, will inherit my kingdom." He got this announcement made by the beat of the drum. Everybody was filled with the desire to discover the king. He fixed a period of six hours, from 10A.M. to 4 P.M., when people were to find him. Suddenly, the gate of the resort opened. People came running into the park, pushing, jostling and trampling upon one another. When the people reached the lake, they were charmed by the wonderful arrangements - food, drinks and means of entertainment. They ate, drank and watched the spectacles and forgot that they were to discover the king. Some persons did board the boats to look for the king. Some went into the jungle hoping that the king might be hiding there. Thousands were looking for the king, because finding him meant getting the throne.

At that time, there was a very intelligent person. He said, "The king won't be found in this manner. Let us meet some confidante of the king who can enlighten us about the king's hiding place. Unless such a confidante of the king discloses, he won't be found." The Chief Manager of that resort was sitting in his office. This person went there and started serving refreshment. Whatever he (Chief Manager) asked for, he brought for him instantly, because all others had gone away to look for the king. When it struck 3 O'clock, he (Chief Manager) said, "Dear friend! why haven't you gone to search for the king when all the rest have done so?"

He said, "Mr. Manager! surely the king is not hidden at a place where he can be found easily. Kindly do me a favour and tell me where the king is hidden. Information alone won't be enough; kindly help me also to find the king."

He remained quiet for sometime because the time too was about to end. He said, "Look! let me tell you the secret. Behind this office of mine, there is a big heap of earth. Some sacks are lying there. Remove them and you will find a door. Open it. When you enter the door, first you will meet darkness. Thereafter, when you cross a couple of gateways, you will come across music. Listening to that music, continue walking ahead. This is the indication that he is hiding near about there. But beyond that you will come across such things as will tend to delude you. These powers will try to tempt you - 'Take this or that thing and go back.' But you should not turn back, ignore all temptations. Don't care for them. Then will come light. There will be both light and music and you will be charmed by them. But you should continue moving forward. Further ahead, when the Tenth Door comes, open it. Then you will find the king sitting on the throne. He will not be annoyed with you. He will bestow love and affection on you, because He is to give you the throne of His kingdom." He acted as he was directed. He had been told that beyond that would come across a path leading outside. Beyond that he would not be able to go. So, at that time, he did as he was told. He found the king sitting there. The king was very happy. It was he who had put the lock and got sacks placed. It is an illustrative story. Guru Sahib

says -

'The Master of the House has put on it a lock...'
P. 205

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ..... ॥

Now that he had put the lock, it could be opened only with a key. Look for the key, as to where it is -

'The key to the Preceptor is given to keep.'
P. 205

..... **ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥**

The Guru was given the key, and then told the method. We have to go forward, while the key is with the Guru. It is neither an iron key, nor a number key; it is a key of letters. Our Guru has the key of four letters - *'Waheguru'* [LORD]. By using this key is the lock going to be opened. First, adopt the Guru (Granth Sahib). The Guru tells you the path and gives the key; inside does God live. He lives in this body, a heap of earth. He does not abide anywhere outside, neither in the forests, nor at pilgrim centres. We say that Guru Sahib abides at Hemkunt Sahib. Many will claim, "Sir! we had glimpse of Guru Sahib there." That is our devotion and worship. Devotion and worship can do many things. If we say that Guru Sahib lives there, it is contrary to the doctrine of *Guru Granth Sahib*. *Guru Granth Sahib* says, "There is no place where God is not present." If we make Him a single individual, then how is He present in the whole world? Then our Guru Sahib will be confined to only Hemkunt Sahib. He does not come here at all. We shall be thrown into doubt; who will listen to our prayers offered in the gurdwara? He is very far away. Let us then go there to offer prayer." Guru Sahib says, "Wherever you are, He (God) listens to your prayer. He is with you everywhere, He is not outside -

'Wherever I see, there I see Him present. He, my Master, is never far from any place.

O my soul, ever remember Him, who is contained in everything.

He alone is accounted a companion, who separates not here and hereafter.

Paltry is said to be the pleasure, which passes off in an instant.

Giving sustenance, the Lord cherishes all and He is short of nothing.

Every moment, that Lord of mine takes care of His creatures.'
P. 677

ਜਹ ਜਹ ਪੋਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ

ਸੋ ਅਲਖ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥

Now, He who cherishes us with each breath, is present in every direction we look. He is not abiding at just one spot in the mountains. Everybody has his own conviction that he is present at such and such place. It is a matter of faith and devotion. But the reality is something different which one comes to understand afterwards or later. So, in this way, the key to God's abode lies in this body, a heap of earth. This key is given to us by the Guru. He says - 'Well! let us partake of this God's Name nectar, become aligned with *Guru Granth Sahib* and adopt it as our holy Preceptor.' The Guru says - "Here is the key, the word *'Waheguru'* (LORD) made up of four letters. Now you should enter this heap of earth (i.e. the physical body)." The holy man has instructed you, "First, recite God's Name with *'baikhri bani'* (word uttered with the mouth). When you start reciting with *'madhama bani'* (word coming from the mind to the throat), the fruit will increase

many hundred-fold.” When we recite God’s Name in the silent speech rising from the heart, then neither the lips will move, nor there will be any audible speech. Nothing happens, the Name Divine comes to be recited automatically and spontaneously. In that state, only we hear it recited. There is no reciter; there is only the Name-melody. When we become absorbed in that Name-melody, we go into profound silence, where there is neither the world nor *Maya* (mammon), and nor Thou. The mind or consciousness reaches the stage where there is Being or Existence. So, this is revealed or opened in this very manner. When man travels deep within the self, he comes across musical instruments which produce unstruck music –

*‘The body fortress has nine doors,
The Tenth is kept unseen.*

*The adamantine shutters of the Tenth Gate
open not. Through the Guru’s Word alone
they get opened.’ P. 954*

**ਨਉ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ
ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥**

It is with the key of the Guru’s Word that the Tenth Gate is opened. Recite like this –

*Refrain: Open the adamantine shutters
By reciting God’s True Name.*

**ਧਾਰਨਾ - ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ,
ਸਤਿਨਾਮ ਜਪ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਕੇ**

*‘The adamantine shutters of the Tenth Gate
open not.*

*Through the Guru’s Word alone they get
opened.’ P. 954*

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰਸਬਦ ਖੁਲੀਜੈ ॥

By no stratagem do they get opened because there is a lock put on them. The Guru has given the key to the seeker – ‘Now enter the Tenth Gate.’ We receive the

holy chant of ‘*Waheguru*’ (Lord or God) from the Guru and continue reciting ‘*Waheguru, Waheguru ...*’ and reading *Gurbani* and singing it loudly. In this manner, the mind becomes concentrated on God’s Name. Then holy men advise us – “You enter within; we shall tell you the method, because without the proper method, He cannot be known. Now we breathe through the nostrils. Now be on your guard – The Guru has bestowed on me the Name Divine. I will not let any breath go in without uttering the Name; I will check it right here, if it does not utter the Name. When you breathe in utter ‘*Wahe*’, and when you breathe out utter ‘*guru*’. Don’t let it come out without the Name.

Secondly, another point essential for increasing concentration of mind is – if ‘*Wahe*’ is uttered with the right nostril, ‘*guru*’ should be uttered with the left. Continue interchanging the utterance of ‘*Wahe*’ and ‘*guru*’ between the two nostrils. As you churn curd, you have to churn the Name Divine – ‘*Waheguru*’. This ‘*Waheguru chant*’ has great power. What will be its outcome? After 15 to 20 breaths, you will start enjoying it. *Waheguru’s* power will start going within you. The mind will become pleased and satisfied with Name relish because you have put the check that no breath shall go in without utterance of God’s Name – ‘*Waheguru*’. Try this method; it is quite simple and easy. I tender this advice because later, neither you nor I may find time for this. Neither may I be able say these things, nor may you be able to listen to them. These are obscure and recondite things. The ‘*Kalyuga*’ (Age of darkness and evil) has come. There is a turmoil of

thoughts and ideas. People express disparate views. That path of Divine Name meditation has been lost. Guru Sahib says-

'With each breath the Lord you contemplate.'
P. 295

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥

Do not let any breath go waste. Meditate on God with every breath. What will happen then? The mind will start getting concentrated and focused. Then what will happen? You will hear the sound of the word 'Waheguru' in the same manner, but your check on the nostrils will vanish. Where does this check or watch then shift? It will go within; the concentration will shift to the tune of the Name-melody-

'By the tune of holy music is induced meditation;

By meditation comes realization.

Such is the inexpressible secret of the Divinely-enlightened.' P. 879

**ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥**

When the devotee reaches this stage, the Guru's Word is going to strike against the adamantine shutters and throw them open. When they get opened, then -

*'The melodious celestial strain rings there.
By the Guru's Word it is heard.'* P. 954

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੇ ॥

Celestial music starts ringing within you at that time. Not only five celestial musical instruments but countless instruments start playing spontaneously without being struck or played.

Elderly persons must be knowing that when Bhai Sahib Bhai Randhir Singh Ji came to this Gurdwara, I was in fifth or sixth class. Even after he had finished 'kirtan' (singing of Gurbani), I kept swinging with ecstasy. He was taking food, but I still

kept swinging while sitting in front of him. After taking food, he said, "Child! come to me." He took me in his lap and said, "Why were you swinging so much?" I said, "I was hearing the sound of musical instruments." A child does not know what to express and what not to reveal. I was just ten or eleven years old.

He asked, "Did you hear some hymn too?"

I said, "Yes! I heard this hymn -

*'From the world is my mind in dispassion
turned away, yearning to behold a sight of
the Lord.'* P. 50

ਮਨ ਬੈਰਾਗ ਭਇਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣੇ ਕਾ ਚਾਓ ।

He hugged me warmly.

He said, "Call all the Singhs." He gathered all and asked me again.

He said, "Ask him - which were the musical instruments?"

I said, "I do not know this way - which were the instruments. But there was loud music."

*'The Lord is manifest in the Tenth gate,
where the celestial strain resounds to the
accompaniment of the sound of five musical
instruments.*

*Struck with wonder, one sees all the islands,
universes, underworlds, continents and
spheres there.*

*There one hears the resounding of strings of
the musical instruments and sees the True
Throne of the Sovereign Lord.'* P. 1291

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ

ਤਹ ਬਾਜੇ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੋਰਾਨੁ ॥

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

(.. to be continued)

Significance of Baisakhi

Sant Waryam Singh Ji

The genesis of Baisakhi celebration can be traced back to Guru Nanak's times. Some historian record birthday of Guru Nanak Dev Ji on Baisakhi of 1469 and not in the month of Kartik as is being celebrated now. Guru Amar Das Ji, the third Guru had got a *Baoli* (well with steps) dug for the welfare and good of the people to save them from the terrible and baneful effects of Kaliyuga. It was on a Baisakhi day that the well had penetrated the hard rock and water gushed forth from it. Water is the basic source of life for all the world. One can survive without food for a considerable time but without water one can hardly survive even for a few hours. Just as only by quenching the thirst with water the agony of thirsty person can be removed, similarly the distress of suffering humanity of Kaliyug was ameliorated and lessened on the Baisakhi Day by this act of kindness. The rock in the Baoli was penetrated, the water gushed up and rose higher. People washed and laved themselves with it imbibing a great sense of relief and comfort.

On this very day of Baisakhi Guru Hari Krishan Ji Maharaj has pointed out that 'Baba is at Bakala' and has ordained the Sikh sangat to locate Guru Tegh Bahadur, the new Guru at Bakala. It is because of these reasons that the day of Baisakhi has ever been a day of blessings. If we could call this day of Baisakhi as the day of human awakening it will not be an

exaggeration. Undoubtedly the day seems to be a day of man's spiritual Renaissance because on this very Baisakhi day a great epoch making and world shaking miracle happened.

A great and solemn gathering of Sikhs was proclaimed to be held on the last day of the month of chet (March 1699). Messengers and couriers were despatched with the text of proclamation to all the members of Sikh sangat. While addressing the huge congregation the Guru Gobind Singh Ji said 'It was on such a Baisakhi day that Guru Nanak took the first spiritual step for the emancipation of man. On such a Baisakhi day the waters of the sacred Baoli at Goindwal gushed forth. It was on a Baisakhi day that Guru Hari Krishan Ji beckoned the Sikhs to locate Guru Tegh Bahadur at Bakala. Today is the last day of the month, one day before the Baisakhi, tomorrow on the day of Baisakhi we have to and we will create a New Man.'

On that historic Basakhi of 1699, Guru Maharaj dwelt upon the religio-political ignorance and the murky haze clouding the minds of people. Then suddenly without any prior warning he stunned the gathering by demanding a head to be offered in sacrifice to the goddess of freedom. He said, "If there be any beloved devotee of the Guru who has overcome the illusion of the 'superimposed' bodily existence as reality and by understanding the identity of the 'self' has acquired the 'Vision Beatific', let

him come forward and offer his head as an oblation to freedom. The startled gathering assailed by all kinds of doubts, misgivings and conjectures was dumbfounded. However, one great and wise beloved Sikh of the Guru from Lahore, named Daya Ram got up from the bewildered congregation to offer himself for the sacrifice. Imbued with a sense of great elation and elan he said, "My Lord, I do not have anything which I can call 'mine' in 'me', on the basis of which I can say I offer my head to you. By your grace and kindness the 'I' in me is completely erased, whatever 'is', is yours, then, how can I say that 'I am offering 'my' head." According to the Gursikh way of life the highest attainment is the realisation of the Name of the Supreme Self - *The Nam*. The invaluable *Nam* whose value and worth is beyond human reckoning, about which the Guru says -

The Master's Name is invaluable. None knows its worth.

Who have good luck recorded on their brow, they, O Nanak! enjoy God's love.

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੋ ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ
ਮਾਣਦੋ ॥ ਅੰਗ - 81

But to attain this exalted state one has to barter one's heart, rather the whole being in exchange to the Guru. The subjective awareness of the 'I-ness' is to be completely eliminated, and changed into a feeling of complete non-existence. Because man's perception of the empirical 'I' is the greatest obstacle obstructing the realisation of ultimate union. This obstruction is called (*Haumein*) the ego. This is not to be confused with a sense of pride of anything but is a subtle awareness of the perception that 'I-am' and the feeling of 'my' and 'mine', the natural concomitant of the 'I'. This

congruent fusion of 'I' and 'mine' could be called an ego. This is a 'huge and formidable wall which entraps the human being and isolates and alienates his reason and intellect. In the course of time this feeling becomes so firm and strong that even the cycle of millions of births and deaths is unable to break the superimposed identity of the 'I' on the empirical self (body). Just as in the darkness the false attribution of a rope to the snake is confirmed, the illusion of wrong supposition can not be eliminated till one is able to determine the reality with one's own eyes in the light of the day. Until he has satisfied himself that it is a rope he continues to accept the rope as a snake. Ignorance is regarded as a dense darkness in which the apparent appearances of the objects and things do not appear in their real state. One can only guess and make conjecture's about them until one could see the reality in broad day light. As Guru Maharaj avers in this respect -

The bride and the Groom dwell together, but in-between them is the hard wall of ego.

The Perfect Guru has demolished the wall of ego and slave Nanak has met his God, the Lord of woods.

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ
ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ
ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - 1263

It is only within the power of the perfect Guru to shatter this tough wall, man is but absolutely impotent and helpless against it, like a child who wants to lift a heavy one ton weight. But if he uses the pulley-system the child can lift the weight easily if he so desires. Similarly by accepting the teachings of the Guru as Gospel Truth and through them by

destroying one's assumed being and identity completely, one can realize very clearly and distinctly that there is nothing in this world which can be called 'I'. When 'I' is not there then how can there be 'mine'? Therefore, the Perfect Guru by taking pity on the individual (life monad) emancipates him from the false world of appearances and makes him aware of what he 'is' in reality.

Bhai Daya Ram, the perfect *Braham Giani*, the adept *Raj Yogi*, the accomplished *Bhakat Yogi*, with a consummate command of spiritual practices, was an epitome of self effacing humility of the one who can sacrifice everything at the lotus feet of the Guru. Bhai Daya Ram while offering his head said in all humility.

Kabir, nothing is mine within me. Whatever there is, that is Thine, O Lord.

If I surrender unto Thee, what is Thine, what does it cost me?

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - 1375

After accepting one head, the Guru flourished his blood smeared sword again and demanded another head. The enlightened perfect Sikh Bhai Dharam Das came forward, and then Bhai Himmat Rai the third one, the fourth one was Bhai Mohkam Chand, the fifth and last one was Bhai Sahib Singh, all the five came turn by turn and offered their heads to be sacrificed. They belonged to the various parts of India, and as devotees of Guru had come to Anandpur Sahib to participate in the Baisakhi festival and to listen to the spiritual discourses of the Gurus, trudging hundred of miles almost for months together. Bhai Daya Ram Ji came from

Lahore, Bhai Dharam Das from Hastinapur, Bhai Himmat Rai a cook from Jagan Nath Puri, and Bhai Mohkam Chand a tailor from Dwarka, and Bhai Sahib Chand was from Andhra Pradesh who was the fifth to respond to the Guru's call.

In times of yore whenever such an extraordinary and amazing feat was to be performed or accomplished the *Rishis* and *Munis* would perform a *yagna* and with the incantatory powers of their potent *Mantras* conjured up some brutal, ruthless and unearthly powers, who were more often very merciless and inhuman and fortunately were short lived. It is said that the *Agnikul Rajputs* emerged from the *Agnikund* (fire pit). It was an extraordinary situation and a very unusual and unique phenomenon for the Guru. He was not interested in merely creating and marshalling supernatural forces out of fire pits. The objective before him was to create and bring into being such an ideal human being who is enlightened, thoughtful and is willing to die for the good of all. To create a new man who could rise above his own selfish interests and could fight and die for the rights and interests of others. Who could wield his sword like the scalpel of a surgeon in the operation-theatre of a hospital. Who is afraid of none and frightens none who is impartial and non partisan. A perfect saint, a man of discipline, a picture of moderation and sobriety, selfless and self sacrificing, perfectly rational and wise. With an inclination to clasp all and sundry good and bad with love in his arms.

All the *yagnas* and wise men of ancient times could not bring into being such a wondrous and unique creation, such a perfect ideal human being. Such was the new creation, 'The Khalsa', created by the

Tenth Master. The divine conjunction of the radiant enlightenment, the loving benevolence of Guru's Word, the Gurbani, combined with the righteous, solemn goddess like power of the holy sword, created it. It was the first experiment of such a spiritual magnitude in human engineering. From the fire pits (*havan kund*) very fiery and violent forces were unleashed, which were thoughtless, pitiless and were more often very irrational without reason and understanding, lacking the love for the divine and godly and without an urge for the final union with God, the mindless and insensible powers. But as opposed to this Guru Maharaj, the Tenth Master revealed to the world the manifest form of the Almighty Lord, in the tangible human frame of the five who have effaced their personality, the superimposed ego of corporeal existence, who were ready and keen to offer their heads to the Guru. Instead of summoning the powers of fire Guru Gobind Singh Ji invoked the spiritual power of the Word and the palpable physical powers of the sword, and then consecrated it with the life giving water to create a New Man.

The cool serenity of the water, the mellow sweetness of the Nam and the evil-destroying power of the sword was blended with the honeyed sweetness of the sugar-puffs (*ਪਤਾਸ਼ੇ*) (which Mata Jito Ji had put in the water at the time of preparation of initiatory Amrit), to prepare this Elixir of life. All the residual proclivities of the past, accumulated *Karmic* impressions, pertaining to birth, caste and place of these five Guru Sikhs were erased and washed off, and a new life was instilled into each of them with five sips of the potent *Pahul* (Elixir of life), five handfuls were poured on their

heads, eyes sprinkled and rinsed with it. Thus were they blessed with stable and unwavering insight of the spiritual knowledge, the gnosis, (*Braham Gian*). According to Gurbani *Braham Giani* is almost God incarnate.

The great god, Shiva, searches for the man, who knows God.

Nanak, the Brahm-gyani, is Himself the Exalted Lord.

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥
ਅੰਗ - 273

Now the five Beloved Ones (*ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ*) were god like humans, the divine in the human form, God incarnate. To talk of them severally as separate individuals is to deny them their divinity. Whereas the reality is that this collective unity of the five is the embodiment of the divine in the human form as a God in Person. Manifest in them He was visible distinctly both within and without. Separately they are the individual members of the Khalsa brotherhood, as enlightened kindred souls, which in itself is a very lofty and exalted spiritual status just as Gurbani says -

He who knows the spiritual bliss

He is the pure heavenly Khalsa.

Between God, myself and him

There is not even a grain of difference.

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੌ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪੁਭ ਮਹਿ, ਮੌ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ
ਭੇਵ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋ

But collectively they are the divinity incarnate. It was this synergic divine collectivity of the five, before which Guru Gobind Singh Ji bowed in reverence. And with folded hands in supplication begged from them the boon of the initiatory *Amrit*, 'My Lord, do not deprive me of this boon of *Amrit*, let me also partake of it.' Exactly the way he administered the holy Amrit to

the five exalted ones, he too received the same in a similar manner from them. This way he was united with them intertwined like warp with weft. The Guru visible in the five and the five merged in the Guru, like the waves on the surface of water rising and falling and then merging again in the water. From water they emerge and with water they merge, the spirit of the water permeating both. As is mentioned in Suraj Parkash -

*Waheguru's Khalsa is par excellence superb
Blessed he is with the victory bestowed by
God.*

*Divine, kingly and superhuman is this
immortal panth*

*The gap between the Hindus and Muslims it
fills*

*To remove the warring of Hindus and
Muslims.*

*To establish Dharma and destroy the sin
And to adore the Guru a new tradition has
been started.*

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਨੀਕਾ ਅਤਿ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਿਲ ਫਤੇ ਸੁ ਬੁਲਾਈ ਹੈ।

ਪੀਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜੇ ਅਮਰ ਪੰਥ,

ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੂੰ ਕੀ ਕਾਨ ਕੋ ਮਿਟਾਈ ਹੈ।

ਧਰਮ ਸਥਾਪਥੇ ਕੋ, ਪਾਪਨ ਕੇ ਖਾਪਥੇ ਕੋ,

ਗੁਰੂ ਜਾਪਥੇ ਕੋ, ਨਈ ਗੀਤ ਯੂ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

Addressing them Guru Ji said, "Khalsa Ji, you and God Almighty are now merged into one unity. There is no difference between the Guru and Almighty God. Wealth, rank, religion and political ministry, skilful dexterity, resourcefulness, wisdom, charity and mastery over weapons all will be your willing slaves. The Guru, while thinking of the Grace of God on this occasion expresses his gratitude thus -

By the order of the eternal Supreme God

Came the revelatory wisdom

Then I created this

The perfect manly Khalsa.

**ਗੁਰ ਬਰ ਅਕਾਲ ਕੇ ਹੁਕਮ ਸਿਓ, ਉਪਜਿਓ
ਬਿਗਿਆਨਾ।**

ਤਬ ਸਹਜੇ ਰਚਿਓ ਖਾਲਸਾ ਸਾਬਤ ਮਰਦਾਨਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 41/16

This initiatory ceremony of the *Pahul* was given the name of *Amrit*. This by the Grace of God and Guru Ji Maharaj is the means to reveal and access the fountain head of spiritual power, hitherto hidden and withheld from the world at large.

There is a saying that *Rishis, Munis, gods, goddesses, the Arifs, the enlightened seers and wise men* were aware of this fact that there is some liquid, the drink of gods, the water of life (Elixir) which has the power to liberate the human beings from the clutches of Time and Fate. This is known as '*Abihayat*', the Persian phrase means the bestower of life. Semetic religious tradition accepts the existence of such a water, which has the power to make men immortal.

In the Indian ancient thought the word having the same meaning is '*Amrit*', which the gods and demons had obtained by churning the ocean along with other thirteen precious finds. Many physicians and Ayurvedic experts claim and believe that waters of certain springs have curative medicinal properties. In a metaphoric language such waters are called '*Abi-hayat*' or '*Amrit*'. In spite of this assertion some credulous men of faith still firmly believe in the existence of such miraculous waters. Muslim tradition believes that the spring of '*Abihayat*' is hidden in complete darkness. That Khwaja Khizar who had savoured this water and had become immortal is guarding the spring. It is said according to the ancient historians of Islam that Khizar was the minister of Zalkarnal or Alexander. He was successful in tracing and locating the spring of '*Abi hayat*', while Alexander

the king of Macedonia who was also searching for the well was unsuccessful. The basis of this story is a Greek legend. It is a story related to Alexander according to which his cook had found the spring accidentally. One day when he tried to wash the salted fish in the waters of a spring, he was astonished to find that the fish had regained its life and was alive and it slipped from his hands into the spring. Then he also drank a few sips of water and became immortal for all times to come. Alexander tried his best to find the spring but could not find it. Out of sheer jealousy he threw Idris, the cook, into the sea. Idris became the immortal god of the sea. This is the original story which began from Syria and ultimately reached Arabia. In the Holy Quran as well there is a brief allusion to the tale. (Sura 18 - Aait 59-63). Looked from a philosophic point of view 'Abehayat' the water of life is a simple way of articulating man's quest and longing for immortality, which his imagination has conceived like the idea of a philosopher's stone and necromantic alchemy.'

Guru Maharaj did not hide this phenomenon. There was nothing clandestine, secret and esoteric about it. Pointing the significance of *Amrit* he said, "Beloved ones, *Amrit* is that boon which you can obtain only from the Guru, none else possesses the treasured store, of this spiritual substance called *Amrit*. *Amrit* is infact the Name Divine of Lord Almighty, which has the power to revive those benumbed and stupefied by their ego. It eliminates the poisonous effects of the human ego and the human being is able to renounce the egoistic feeling of mundane existence, obtain salvation (*Nirvan*) and become immortal forever. Guru Ji says -

Nectar is the Name of the Lord God, O my soul. By Guru's instruction the Name-Nectar

is attained.

Poisonous is the pride of worldly valuables, O my soul. Through the God's Name-Nectar this poison is eliminated.

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ॥

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ॥ ਅੰਗ - 538

The taste and flavor of *Amrit* cannot be guessed unless you savour and experience it yourself. One who relishes it once becomes selfless by offering himself completely at the lotus feet of the Guru. By the Grace and compassion of the Guru he receives the Divine Word from the Guru and attains the state of immortality. As Gurbani points out -

Without tasting, no one enjoys the Name's relish.

By the Guru's instruction, one indrinks the Lord's Nectar.

In-drinking Nectar, the mortal acquires an immortal status and Nectar he enjoys through the Guru's gospel.

ਵਿਣੁ ਚਾਖੇ ਸਾਦੁ ਕਿਸੈ ਨ ਆਇਆ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਇਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਹੋਏ

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਸੁ ਤਾਹਾ ਹੇ॥ ਅੰਗ - 1056

How to imbibe it and relish it is also explained by Guru Ji Maharaj. After receiving the potent power and the enlightenment from the five Beloved Ones, one has to make use of one's tongue to drink this immortal medicine which has the power to remove all darkness from the mind. Man's heart is brimful with *Amrit*. Like a girl drawing water from the well with the help of a rope and a bucket, the spiritual seeker too with the help of his tongue reciting 'Waheguru', 'Waheguru' draws *Amrit* from deep within his heart and gets ecstatically intoxicated with it.

The tongue tastes the Lord's essence, the heart is drenched with Lord's love and the mortal meditates on the True Name.

The heart well is brimming with the Lord's

ambrosia and through the Name's meditation; the water-carrier draws and drinks it.

ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਪੀਜੈ ਅੰਤਰੁ ਭੀਜੈ ਸਾਰ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਅੰਤਰਿ ਖੁਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਸਬਦੇ ਕਾਢਿ ਪੀਐ ਪੰਨਿਹਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - 570

Guru Ji declared that all the gods, rishis and munis were in search of 'Amrit' but could not succeed because they were not destined to do so. When they drank 'Amrit' obtained after churning the ocean what they drank was only a material substance, not the spiritual essence. This 'Amrit' which Guru Ji gave the Sikhs to imbibe is also obtained by churning the ocean within, the churning appliance is placed in the mind (consciousness) of man and the two powerful forces working and pulling the churning ropes are busy and active since times immemorial. One is the godly tradition and the other is the demonic tradition. The former attracts you towards life of virtue where the latter pushes you towards evil and vices. The demonic tradition pushes you hard towards the infernal world of evil where lust, wrath, envy, backbiting, slander, deceit are reigning supreme. On the other side ranged against them are the forces of heaven where truth, compassion contentment, forgiveness, modesty, nobility, charity, purity, forbearance are to the fore. This churning of mind and spirit within is done in a very serene and tranquil manner. Just as by steadily churning the milk we get butter, similarly by plying the churner of *Nam* we get the refined spiritual quintessence. *Amrit* is that state of super consciousness, that lasting inebriation which when experienced, makes you forget everything else except the pervasive living presence of God. Guru Maharaj says in this regard -

The angelic persons and the silent sages search for the Divine Nectar. That Nectar I

have obtained from the Guru.

He, to whom the Guru shows mercy, obtains the Nectar and keeps the True Lord enshrined in his mind.

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥

ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨੀ ਸਚਾ ਮਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - 918

When the enlightened Gursikhs gather together to sing the praises of the Lord, this divine gift of Amrit - the Gurus Word, the Gurbani with full concentration and deep faith, then the Lord's casement within the mind opens and this boon is bestowed on the devotees, who if once imbibe its sublimating intoxication are transported with joy forever. All the poisonous grime is washed clean by bathing in the pool of Amrit (Amritsar). Gurbani, the word of the Guru is the pool, Guru's own pool, the water in this pool is that of *Nam*, the divine Word.

O man, serve thou the True Guru, the Unfathomable ocean and thou shalt obtain the profit of the wealth of the Name jewel. Meeting with the Guru, the ocean of contentment and bathing in the tank of the Name-Nectar, the sin's filth is washed off.

ਸੇਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁੰਦੁ ਅਥਾਹਾ ॥ ਪਾਵਹੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਧਨੁ ਲਾਹਾ ॥

ਬਿਖਿਆ ਮਲੁ ਜਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵਹੁ ਗੁਰ ਸਰ ਸੰਤੋਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - 1043

Therefore, it is obvious now that the means to reach the door of salvation is through inculcating *Nam-Amrit* only.

The Name of God, the Immaculate Nectareous water, is the best medicine in the world.

Says slave Bhikhan, by Guru's grace, I have obtained the door of salvation.

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਇਹੁ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਸਾਰਾ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਹੈ ਜਨੁ ਭੀਖਨੁ ਪਾਵਉ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ ॥ ਅੰਗ - 659

Therefore, the false notion of primacy

of body in life and the superimposed illusion of ego of those were destroyed who had imbibed the elixir (*Pahul*) of the divine Name. They were able to perceive their self identity and understand what they 'are' and discover the source of the latent spiritual power, hidden within them. It is to such people who had savoured such an elixir of life (Amrit) that the Guru gave the name of The Khalsa. The Khalsa is immortal, the perfect true Guru, the epitome and image of his Guru, and is the Supreme Self himself. Khalsa is in itself an eminent position and a lofty station and an exalted state, within whom burns the light with the power to remove all the gloom and darkness of ignorance.

Guru Ji has very aptly described the Khalsa thus -

*Day and Night he contemplates
The vital dynamic Divine light;
Other than Him no thought stray
Does his mind ever admit;
Steady in his devotion, firm of Faith
Fasts, graves, crematories monastic
seclusion
Even by oversight he never tolerates;
Pilgrimage, charity and ritual compassion
Penitential abstinence and self mortification
Such hypocrisy he always shuns
Since his faith is firmly anchored in The
One.
When his heart is illumined with the Name
Then regard my Khalsa as pure unalloyed.
ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ, ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ
ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ, ਬ੍ਰਤ ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ
ਨ ਮਾਨੈ ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ, ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ
ਏਕ ਪਛਾਨੈ ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ, ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ
ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ*

An act so great and momentous that it brought the celestial blissful ambience of the Age of Truth (*Satyayug*) to transform the

gloomy atmosphere of the Dark Age (The Kaliyug). Such an exalted being the *Khalsa* was created whose heart is ever reverberating with this heavenly lay -

*May thy Name preached by Nanak prevail
and exalt the spirit*

May thy will be done for the good of all.

**ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ
ਭਲਾ ।**

Khalsa is enlightened and wise without the vile veneer of Maya on him. In his Khalsa-Being the divine light is luminous burning bright. He perceives the presence of all pervasive divine in every aspect of life and all living or inanimate objects, such as mountains, the earth, the water. He is completely identified and in tune with the Supreme Self. He is not separate from Almighty God, and God too is not separate from him. He and God are not two separate entities, but the two names of the same one realself. Whether you call it Waheguru or Khalsa it is immaterial and makes no difference. This certainly was a unique event, a miracle and a very extraordinary phenomenon, which gave this refractory world a new direction exhorting them that the world neither needs the nuclear weapons nor other terrible means of destruction, should just adopt and imbibe the Khalsa Ideals and the whole world will be transformed into one fraternity and all will become one, the part of the same divine light. Then we will learn this lesson of the Gurbani.

*All are called partners in Thy grace. Thou
art seen alien to none.*

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - 97

This world will become the common heritage of all, a common house for one and all, wherein live all friends and well-wishers. All the wealth and all its resources are the common possession of all. The

dominance of one man, one nation, one country over others is nothing but an anarchic and sinister idea, the product of dark minds. We did not create this earth, it was created by Him who is the Lord of the elixir of life (*Amrit*). All the resources of the earth he bestowed on all and every one in a collective sense. He has given us the enlightenment, knowledge and the ideals of *Amrit* (the ambrosial bliss) by obtaining and acquiring which all the mutual rancour and animosity will come to an end permanently. Such a vision of life, a positive, inclusive, comprehensive concept is emerging which teaches us to transcend the limitations of the selfish circumscribed self and to keep in mind the common good of all, inspires us to willingly sacrifice, everything of our own including our pleasures, home and family to protect and safeguard the rights of others.

Try to understand what is *Amrit* and what is its import. In 1699 a miracle happened. No other valiant soldier has been able to show such a miracle, because the Eternal God has Himself ordained and has exhorted the Tenth Master thus -

*I have given you the honour of being my son
To extend the Panth are you created
Go unto the world and start the way of
Dharma*

*Stop the people from being prey to the moral
depravity.*

**ਮੈਂ ਅਪੁਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਬੇ
ਕਉਂ ਸਾਜਾ।
ਜਗਾ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ। ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ
ਲੋਕ ਹਟਾਇ।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ॥ ਚੌਪਈ॥**

Amrit has the power to cure the human mind of all evil and depravity. *Amrit* is holy and divine and in its own right is supreme. Because as God is called Timeless one, it is beyond the destructive ambit of time. Therefore any living being which comes in contact with the '*Amrit*' is sublimated and exalted from the mortal

ambit to the timeless sphere of immortality. *Amrit* is not the exclusive property of any specific community or religious leader. Its vessels are full to the brim but unfortunately the people at large have forsaken the immortalising elixir of life in favour of the worldly pleasures and are wasting their time in these useless pursuits. Guru Ji says the *Amrit*, the ambrosial drink of life is being neglected and forsaken and is being pillaged and swindled.

*The mind is brimful with Nectar, but the
perverse know not its relish,
Just as the deer knows not its own musk
and wanders about guiled by doubt,
So an apostate abandons ambrosia and
amasses poison. The Creator Himself has
infatuated him.*

**ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ
ਨ ਪਾਇਆ॥
ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ
ਭੁਲਾਇਆ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਕਰਤੇ ਆਪਿ
ਖੁਆਇਆ॥ ਅੰਗ - 644**

You are going to celebrate the occasion with great joy and religious fervour. But please remember that happiness is an inner feeling of the heart within, it does not come from without. Your heart is a store-house of happiness.

Try to understand that the stream of *Amrit* bliss which Guru Ji revealed to us for the good of humanity is meant to create perpetual peace and spiritual enlightenment in the world. We pray to Almighty God for his kind grace so that we should also be blessed with the radiant consciousness of *Amrit* and are thus imbued with the feeling and determination to pay the required price to obtain the boon of *Amrit*. The main source of man's contention and fight is the internecine quarrel between 'I' and 'you'. But when through this divine intercession of Holy *Amrit* the 'I' is completely obliterated then only 'you' will remain, 'you' in

perpetuity. When we become aware of it only then we will be able to understand the significance of the message of the Tenth Master.

Therefore do celebrate the Baisakhi with all the joy and fervour but remember that our aim to come into this world is to seek 'Amrit' by savouring which we can overcome the transmigrating cycle of birth and death and attain the ultimate state of *Nirvan*.

The institution of Atam Marg prays to Almighty God to grant us the good sense to understand apprehend and appreciate the significance of Amrit and we also pray that the whole world realises its imperative necessity and indispensability. Only then the celebration of Baisakhi will be regarded as a meaningful and worthwhile effort. Guru Ji made 'The Khalsa' in his own image and asserted that he himself abides in 'The Khalsa' and that as long as Khalsa maintains its uniqueness he will bestow all the glory and eminence he possesses. Only when the wavering faith, doubt fraud pretence and sham assail it, only then the Khalsa will lose the trust of the Guru. As He says -

*Khalsa is the army of the Eternal Lord
Born out of the joy of the Supreme One
As long as the Khalsa retains its identity
distinctive*

*I bestow all my sovereign majesty on it.
But when it adopts the contrary perverse
practices*

Then do I stop having faith and trust in it.

ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥
ਜਬ ਲਗ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ॥
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

In the pervasive gloom and darkness of

Kaliyuga the *Khalsa* emerged as a luminous ideal, we should try to perceive and identify that ideal. Let us not waste our energies in futile rancour and animosity. Individual human beings in their diversity are the several manifest projections of the same divine light, therefore try to understand and recognise yourself and know what you are. Let Almighty God be kind enough to give us the sense and light so that we are able to live and project this instruction of the Guru -

*O my mind, he who has dispelled his doubt,
and realised the Lord to be amongst all, in
his thought none is gone astray. Pause*

ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ॥
ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੋ ਬ੍ਰਹਮੁ
ਪਛਾਤਾ॥ ਅੰਗ - 610

Do not blame others, do not call others bad, and do not criticise and malign others, try to understand what is the message of the Gurbani.

*Kabir, I am the worst of all; except me,
everyone else is good.*

*Whosoever realises thus, he alone is my
friend.*

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੋ ਸਭੁ
ਕੋਇ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ॥
ਅੰਗ - 1364

I am not good and no one is bad.

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ॥ ਅੰਗ - 728

In the end this is our prayer that God Almighty should shower his kindness on this world so that all the nuclear and other destructive horrible weapons are eliminated from the world, and the divisive geographical boundaries of this world vanish and disappear. Man is one, do not divide it, because man is created in the true image of God. Hatred, and enmity always create pain and misery, it is not the ideal of the Gurus.

He has no pain, but all-comforts and with his eyes, he sees only the One Lord. For him no one is evil, but everyone is good. There is no defeat for him, but victory all through.

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ ॥
ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ
ਜੋਤੈ ॥ ਅੰਗ - 1302

Last of all we pray that God almighty should be kind to all, do good to all. Guru Ji has proclaimed for you 'O Khalsa! respect and revere the Mandir, and love the Masjid. Those who gather there worship me do not regard them as strangers and foes. In the Gurdwaras too my glory shines forth resplendent. Remember I did proclaim this-

*The temple and the mosque are the same;
The Hindu worship and the Musalman prayer are the same; all men are the same; it is through error they appear different.
Deities, demons, Yakshas, heavenly singers, Musalmans, and Hindus adopt the customary dress of their different countries. All men have the same eyes, the same ears, the same body, the same constitution, a compound of earth, air, fire and water. Allah and Abhekh are the same, the Purans and the Quran are the same; they are all alike;*

It is the one God who created all.

ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੋਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥
ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ
ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥
ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਔ ਕੁਰਾਨ ਓਈ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥

I am the same in all ages and places perhaps you had forgotten it. If you want to celebrate the tercentenary then remember -

Some are clean shaven Sanyasi, and some an Yogis.

Some are abstinent students, some practise

celebacy.

*Some are Hindus and some Muslims
Some Rafzi Shias and some Imam Shahi Sunis*

All are but human beings regard them as one.

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ
ਭਇਓ,

ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ ॥

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ,

ਮਾਨਸ ਕੀ ਜੋਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

Now listen carefully and with proper attention. You were made a Khalsa and by destroying distinction between 'yours' and 'ours' you were transformed and you were given a celestial torch to see, in the light of which nobody appears to be a stranger and an 'other' one. Ponder over it what I am revealing to you.

The one Lord is in many manifestations and wherever I look, there is He pervading and filling all.

Fascinating is the marvellous picture of mammon and only a few understand this.

Everything is the Lord, everything is the Lord.

There is nothing but God, the world-sustainer.

ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ
ਸੋਈ ॥

ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਿਮੋਹਿਤ ਬਿਰਲਾ ਬੁਝੈ
ਕੋਈ ॥

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ
ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਅੰਗ - 485

Remember what you daily read and recite that, 'the Infinite without is infinite within'. Put this gospel of the Lord into practice. Then I am pleased with you, then the celebration of the ideals of 'The Khalsa' is a laudable and meaningful exercise.

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)
9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable
Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji
Atwal, Po. Box No. 32845,
Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com
Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,